

A BUDAPESTI ÁLLAMI ELEMI
TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZET
ÉRTESÍTŐJE

AZ 1901—1902. ISKOLAI ÉVRŐL.

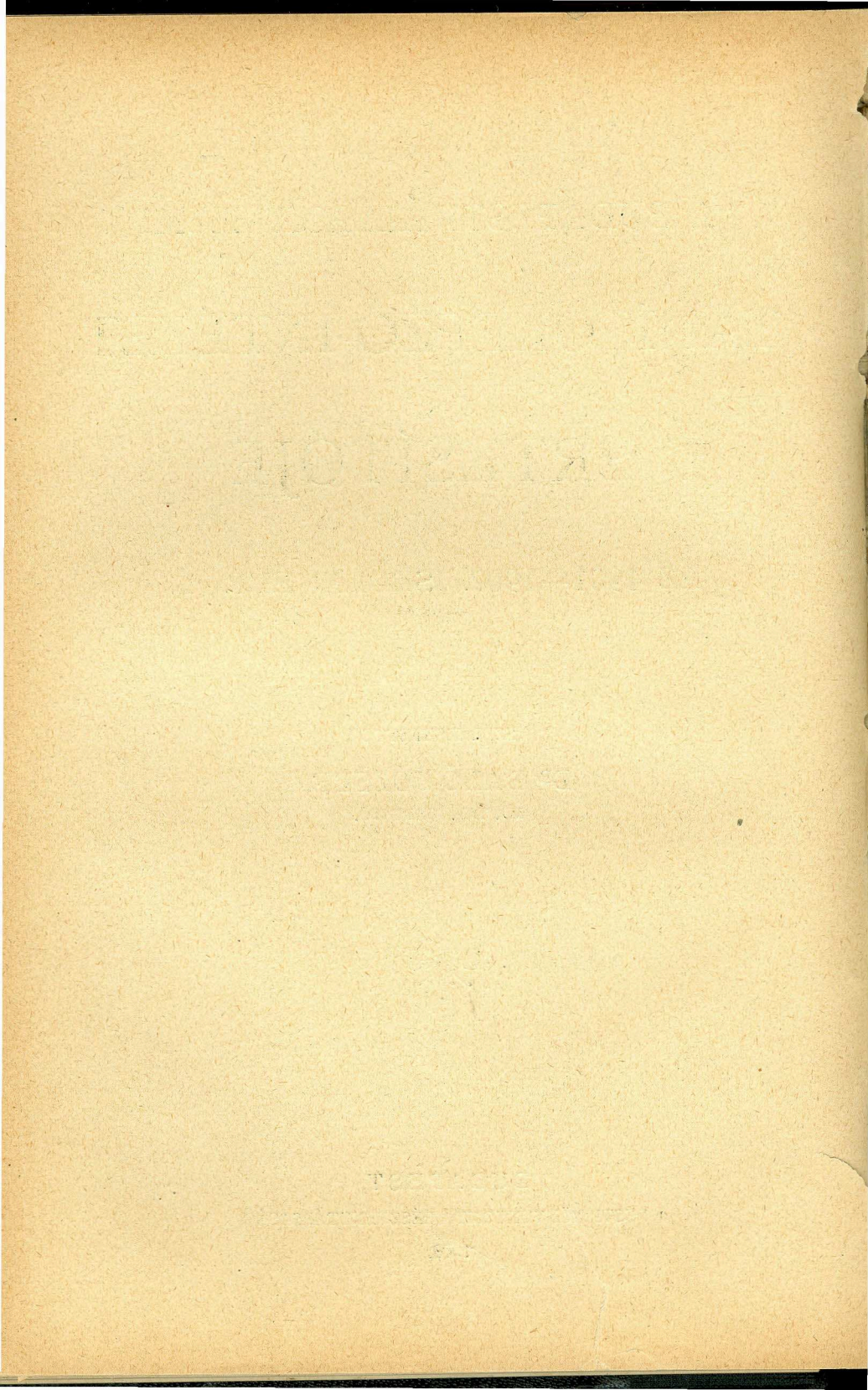
SZERKESZTETTE

DR BALÓ JÓZSEF,
MB. TAN. IGAZGATÓ.

BUDAPEST,
PESTI KÖNYVNYOMDA-RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
1902.

I. Adatok az iskolai év történetéhez.

Az 1901—2. iskolai év egész történetét első sorban a tanári karnak azon munkálkodásai jellemzik, melyeket az 1900. évi decz. hó 18-án, 45.781. szám alatt »*Állami elemi népiskolai tanító- és tanítónőképző-intézetek rendtartása*« czímen kiadott magas miniszteri rendelet alapján, mint a mely épen ez iskolai év kezdetével lépett életbe, az intézet belső rendjének és működésének jobbitása érdekében, komoly lelkiismeretességgel, a testület végre hajtott.

Az iskola didaktikai munkája a tanterv-céljai szerint és keretében, a rendes mederben haladt, úgy, hogy az ez irányú magas rendelkezések mindegyike illő figyelemben részesült s továbbá abban a már némi sikereket elért irányban, mely az intézetnek a jövőben is útmutatás, mert egyszersmind okadatolt és szép traditio.

A mi az iskolai rendtartást illeti, arra nézve az intézet testületének munkája közben többször volt alkalma örülni, hogy a tanító-képzés előbbvitelét célzó s előbb említett magas miniszteri rendelet intézkedéseiben egyben-másban a maga eszméire is ismer, a mely körülmény nem csekély mértékben járult hozzá, hogy a testület ezen a téren tényleg alapvető, részleteiben is igazán feldolgozó munkát végezzen.

S mi közben a testület épen *tanulmányi és rendtartási* munkálkodással van elfoglalva, épen a közben következik be az iskolai évnek az intézetre nézve legnagyobb eseménye, tudniillik az, hogy a vallás és közoktatásügyi miniszter úr az intézetet a polg. tanító-képző-intézettől igazgatásban szétválasztja s épen *tanulmányilag és fegyelmileg* önálló igazgatósággal ruházza fel, anyagilag továbbra is fentartván a polg. tanítóképző-intézettel eddig fennálló kapcsolatot.

Az önálló tanulmányi és fegyelmi igazgatással Ő Excellentiája magas bizalma 1901. nov. 5-én 70.514. sz. m. rendelettel *Dr. Baló Józsefet*, az iskolának már 2¹/₄ évig vezető-tanárát, cz. igazgatót kegyeskedett megbízni.

Az 1901—2. iskolai év munkájában az egyes részletek felüntetését az *Értesítő* — beosztása szerint — különböző czikkeiben

tárja fel, a mint azok az iskolai év elejétől kezdve már a mult iskolai év végén idevágólag hozott határozatok alapján az egész iskolai év folyamán megtörténtek. Álljanak itt azonban előzetesen röviden elősorolva

I. Az 1901—2. isk. év fontosabb eseményei.

1901.

Szeptember 1-én: iskolai év elejére illő, szervezkedő tanári gyűlés.

Szeptember 2-án: *javitó-vizsgálatok*, mely alkalomból az előállott 12 növendék közül csak egynek nem sikerül *elégtelen-jét* kijavítania.

Szeptember 3-án: a gyakorló-iskolában a tanítás megkezdése.

Szeptember 3. és 4-én: beíratkozások a tanítóképző-intézetben.

Szeptember 5-én: az iskolai év ünnepies megnyitása, mely alkalomból dr. Kiss Áron, kir. tan., igazgató beszédet intéz a növendékekhez, felolvastatnak a rendtartási szabályok; ezután az egyes osztályok termeikbe vonulnak, hogy az osztályfőnökök ellássák őket a kellő útbaigazításokkal és tudnivalókkal. *Veni Sancte*-ra a következő vasárnapon vezették el a fiúkat a különböző felekezetű tanárok — a különböző felekezetű templomokba.

Szeptember 6-án: a tanításnak rendes órarend szerint való megkezdése, 136 növendékkal, a mely szám utólagos felvételekkel csakhamar 141-re emelkedik.

Szeptember 18-án: rendes tanári gyűlés.

Szeptember 25-én: a IV. éves növendékek *Horvay Ede* és *Farkas Sándor* tanárok vezetése mellett *Kolozsvárra*, *Brassóba*, *Tusnádra* a *Szent Anna-tóig* és a *Büdös barlangig* tanulmányi kirándulásra indulnak, mely kirándulás öt napig tart.

Október hó 2-án: a képviselőválasztás alkalmából szünet.

Október hó 4-én: Ő Felsége névnapja alkalmából szünet.

Október hó 17-én és 24-én rendes tanári gyűlések.

Október 25-én: egy kis iskolai ünnep keretében az országos tornaversenyen győztes tanulóknak a megérkezett érdemjelek kiosztatnak.

Október 31-én: a reformatio évfordulójának ünnepén a prot. vallású növendékeknek iskolai szünet, mely alkalomból a prot. növendékek közül 24-en a *fazekas-téri* ref. templomban a II. ker. tanítónő-képző növendékeivel vegyes karban énekelnek.

November 1-én és 2-án isk. szünet.

November 7-én: ellenőrző conferentia, mely az *ifj. önképzőkör* alapszabályainak tárgyalását is megkezdi.

November 13-án: megjelenik *dr. Verédy Károly*, kir. tanácsos, fő- és székvárosi kir. tanfelügyelő és ünnepies módon hiva-

talába iktatja *dr. Baló József* megbízott tanulmányi és fegyelmi igazgatót.

November 19-én: megboldogult *Erzsébet* királyné emlékezetére iskolai szünet és iskolai ünnep, melyen a magas ministerium részéről megjelenik *Józsa Mihály*, kir. tanfelügyelő.

November 21-én: tanári gyűlés, melyen *dr. Baló József* megbízott igazgató beköszöntőt tart s programmot nyújt. Ugyancsak e gyűlés küldi ki *Miklós G. r. tanárt ifj. segítő-egyesületi, Farkas Sándor r. tanárt pedig ifj. önképző-köri tanárelnöknek.*

Deczember 5-én: tanári gyűlés. Ez időtájban a tanári kar tagjairól új minősítvényi táblázatok terjesztetnek fel.

Deczember 19-én: *osztályozó-conferentia.* Ugyan e nap a róm. kath. növendékek gyónása s a köv. nap- az áldozása.

Deczember 18-án: *Buzéra Péter*, a karánsebesi gör. keleti tanítóképző-intézetnek előbbi évben volt IV. éves növendéke, ki ahhoz az intézethez gyakorló isk. tanítónak jelöltetett ki, befejezi az intézetben november és deczember hónapban egyházmegyei kiküldés alapján történt hospitálását s az intézetnek meleg köszönetet mondva távozik.

Deczember 23-tól 1902. január 3-ig karácsonyi isk. szünet.

1902.

Január elején 17-ig *dr. Baló József* mb. igazgató a családjában előforduló kanyaró-betegség következtében nem jár iskolába; ezen idő alatt őt hivatalos ügyekben *Miklós G. r. tanár* helyettesíti.

Január 23-án és 30-án: Tanári gyűlés, mely a *tanulmányi-renddel* foglalkozik- és a köv. isk. évre vonatkozó *felveteli javaslattal.*

Február 1-én alakult meg az ifj. *önképző-kör*, 122 taggal.

Február 10-én: mivel *dr. Hanzély Béla*, int. orvost és egészség-tani tanárt baleset érte, helyettesítését, először nem szakszerűen, a tanári-kar kezdi meg.

Február 19-én: ellenőrző *conferentia.*

Február 20-án: az intézet testületileg tekinti meg *Feszy Árpád* nagy hármasképét és az *Erzsébet*-szobor-mintákat.

Február 27-én: a IV. éves növendékek *dr. Bató József* vezetésével a *Hülyék-intézetében* hospitálnak.

Február 26-án: *tanári gyűlés*, mely a *Gyertyánffy-alapok* kamatainak odaitélésével foglalkozik.

Márczius 6-án: tanári gyűlés, a tárgy- és órabeosztás jövő évi megállapítására.

Márczius 15-én: az ifj. önképző-kör isk. ünnepe.

Márczius 18-án és 19-én: A róm. kath. növendékek gyónása és áldozása, a tanítási órákon kívül.

Márcezius 20-án: osztályozó-conferentia.

Márcezius 22-én: az évharmadi *értesítők* kiadása és isk. szünet ápr. 2-ig.

Márcezius 24-én: a dévai állami tanítóképző-intézet kiránduló növendékei *Kolumbán S.* és *Szalatsy R.* tanárok vezetése mellett meglátogatják az intézetet, mely alkalomból az intézet ünnepies közebédet ad.

Április 11-én: isk. ünnep az 1848. évi törvények szentesítésének emlékére.

Április 12-én: *dr. Verédy K.* királyi tanácsos, fő- és székvárosi kir. tanfelügyelő meglátogatja az intézetet.

Április 21-én: *dr. Szabó L.* tisztii orvos tesz ellenőrző látogatást az intézetben.

Május 5-én: egy III. és egy IV. éves növendék ünnepies *versenytanítása* a gyakorló-iskolában, az egész tanári kar jelenlétében és a segítő-egyesület *Keller-alapja* kamatjának a nyertesek között való kiosztása.

Május 26-án: az ifj. segítő-egyesület *záró-közsgyűlése*.

Május 23-án: *Dr. Bayer J.* tisztii orvos látogatja meg az intézetet.

Május 30-án: intézeti *tornaverseny*.

Május 31-én: testületi és tanulmányi kirándulás *Vácra* és *Visegrádra*.

7-én és 20-án rendes *tanári gyűlések*.

Junius 2—5-ig: írásbeli *képesítő-vizsgálatok*, melyeken *Dr. Verédy Károly* kir. tanácsos, fő- és székvárosi kir. tanfelügyelő ellenőrző látogatást tesz.

Junius 3-án: gyónás, 4-én áldozás.

Junius 6-án: hittani vizsgálatok.

Junius 14-től kezdve 17-ig évváró osztályvizsgálatok.

Junius 15-én az iskolai év ünnepies bezárása.

Junius 12-én: gyakorlati *képesítő-vizsgálatok*.

Junius 18—25-ig szóbeli *képesítő-vizsgálatok*.

Junius 25-én túl a *nyári, szünidei, vidéki néptanítók* számára *rendezett továbbképző-tanfolyam előkészítése*.

27-én és 28-án: a jövő évi felvételeket elintéző és záró-conferentiák.

2. Fontosabb miniszteri rendeletek.

Az 52.592. sz. m. rendelet helybenhagyja a tanári karnak az 1901/2. isk. felvételekre vonatkozó javaslatát.

Az 56.356. sz. m. rendelet megerősíti az óra- és tárgybeosztást illető javaslatot s óraadónak 4 órára *Miklós G. r.* tanárt, 2 órára *Snašel Ferencz r.* tanárt bizza meg.

A 40.144. sz. m. rendelet rendeli, hogy a *vakok*, siket-némák s más fogyatékosok oktatásügyében a tanítónövendékek tájékoztassanak s ezek tanítására is a lehetőségig előkészíttessenek.

A 68.001. sz. m. rendelet szerint képviselő-választási zászlót az iskolára kitűzni nem szabad.

A 63.111. sz. m. rendelettel küldetnek az elmúlt isk. évben az országos tornaversenyen nyertes növendékek jutalmait.

A 40.049. sz. rendelettel érkezik a párisi világkiállítás francia nyelvű magyar catalogusa.

A 24.408. sz. m. rendelet a kézimunkatanítás emelésére hívja fel az igazgatóság és tanári kar figyelmét.

A 70.942. sz. m. rendelet az intézetben működő hitoktatóknak tiszteletdíjait utalványozza.

Az 52.257. sz. m. rendelet szerint az intézet *rendtartási, tanulmányi és fegyelmi* szabályzata kidolgozandó és négy példányban felterjesztendő.

A 80.035 sz. m. rendelettel értesítetik az igazgatóság és a tanári kar Ő Excellentiája magas elismeréséről, hogy fogyatékosok tanításának terjesztése körül fáradozik.

A 63.265. sz. m. rendelet a tanárokról és hitoktatókról új minősítvényi táblázatok kiállítását rendeli el.

4.244. eln. sz. rendelettel *Az állatok világa* cz. mű II. kötete küldetik.

A 68.213. sz. m. rendelet kiutalványozza az óraadó tanárok óradíjait.

A 74.091. sz. m. rendelet *Sztankó Béla* r. tanárnak kiutalványozza a második évötödi pótlékot.

Az 54.978. sz. m. rendelet véleményt kíván az isk. orvosok szabályzattervezetét illetőleg.

A 92.559. sz. m. rendelet alapján az intézetnek köv. 5 évi, előre látható szükségleteiről előzetes kimutatás terjesztendő fel.

A 91.780. sz. m. rendelet eltiltja a jegyzetekből való tanítást.

A 68. eln. sz. m. rendelettel érkezik »Magyarország közoktatástügye az 1900. évben« című mű.

A 85.266. sz. m. rendelet szerint a tanítónövendékek kisedővők látogatására vezetendők.

A 6.168. sz. m. rendelet szerint országos tornaversenyek ezután 4 évenként tartatnak.

A 86.887. sz. m. rendelet az intézetben nyári *továbbképző tanfolyam* tartását rendeli el.

Az 5.990. sz. m. rendelet szerint *Snašel F.* és *Miklós G.* tanárok előléptetése küldetik.

A 77.159. sz. m. rendelet *Lendvai Dezső*, tanítónövendéknek a gazdaságtanból az előbbi évi előmeneteléért 20 K jutalmat rendel.

A 10.222. sz. m. rendelet helybenhagyja a tanári-karnak az 1902/3. isk. évi ösztöndíjakra és felvételekre vonatkozó javaslatát.

A 16.466. sz. m. rendelet intézkedik a mb. igazgató és az anyagi ügyeket intéző polg. képző-int. igazgatóság hatásköre ügyében.

A 13.059. sz. rendelet közli a *Bésán*-féle ösztöndíj-pályázatot.

A 20.466. sz. m. rendelet szerint a tképző gyak. isk.-ban a havi *Értesítő* fenntartható.

A 15.077. sz. m. rendelet a tanítóképesítő *hitlani vizsgálatokat* szabályozza.

A 22.648. sz. m. rendelet megerősíti az intézeti ügyviteli nyomtatványokat.

A 31.179. sz. m. rendelet a *vác-visegrádi* kirándulás céljaira 200 K-t engedélyez.

A 41.426. sz. m. rendelet dr. *Rudan Amade*-t a tképesítőre olasz nyelvi biztosul küldi ki.

A 41.426. sz. m. rendelet *Sztankó B.*, *Horvay Ede* tanároknak a VIII. fiz. fokozatba való kinevezéséről és *Snašel F.* tanár újabb előléptetéséről szól.

A 38.288. sz. m. rendelet az *int. tornaverseny* céljaira 100 K-t utalványoz.

II. A képző-intézet állapota.

1. A tanári testület és munkaköre.

1. *Dr. Baló József*, az intézet megbízott igazgatója. Képesítve van elemi-, valamint a nyelv- és történettudományi szak tárgyaiból polgári iskolákra; érettségi-, továbbá középisk. tanári alap- és szakvizsgálatot tett. Bölcsészettudor. Tanít 1881. óta. F. f: VIII. 1. Tanította a lélektant, a módszertant, a neveléstörténetet, a szervezetant és neveléstant. Vezette a tanítási gyakorlatokat. Heti óráinak száma: 13.

2. *Miklós Gergely* r. tanár. Képesítve van elemi iskolákra, továbbá a mennyiség- és természettudományi szakcsoport tárgyaiból polgári iskolákra. Tanít 1880. óta. F. f: VIII. 1. Tanította a természetrajzot; a természet- és vegytant; a számtant az I., II. III., IV. osztályban, a mértant a III. és IV. osztályban, részben mint óraadó. Heti óráinak száma: 22, az I. oszt. főnöke és az ifj. segítőegyesület tanárelnöke. A természetrajzi, természettani és vegytani szertárak őre. Az orsz. tanszermuzeum titkára. Az orsz. polgáriskolai egyesület pénztárosa.

3. *Horvay Ede* r. tanár. Képesítve van elemi iskolákra, továbbá a nyelv- és történettudományi szakcsoport tárgyaiból polgári iskolákra. Végezte a tanítóképző-int. tanári tanfolyamot. Zenetanári vizsgálatot tett. Tanít 1891. óta. F. f: VIII. 3. Tanította a németnyelvet, a hegedűt, a protestáns egyh. éneket. Heti óráinak száma: 18. A III. osztály főnöke; az ifj. zeneakar tanárelnöke. A Tanítóképző-tanárok orsz. egyesületének pénztárosa. A tanári értekezletek jegyzője.

4. *Sztankó Béla* r. tanár. Képesítve van elemi iskolákra, továbbá a nyelv- és történettudományi szakcsoport tárgyaiból polg. iskolákra. Végezte a tanítóképző-int. tanári tanfolyamot. Zenetanári vizsgálatot tett. Tanít 1889. óta. F. f: VIII. 3. Tanította a magyar nyelvet az I. osztályban; ezen kívül az éneket, zenét, összhangzattant, róm. kath. egyházi éneket s a karéneket. Heti óráinak száma 19. A II.

oszt. főnöke, az ifjúsági könyvtár őre. A Tanítóképző tanárok orsz. egyesületének főtitkára.

5. *Farkas Sándor* r. tanár. Képesítve van elemi iskolákra és a nyelv- a történettudományi szakcsoport tárgyaiból polgári iskolákra. Végezte a tanítóképző-int. tanári tanfolyamot. Tanít 1894. óta. F. f: IX. 2. Tanította a magyar nyelvet a II., III., IV. osztályokban és a földrajzot, a történetet, az alkotmánytant. Heti óráinak száma 18. A IV. osztály főnöke; az ifjúsági önképzőkör tanárelnöke.

6. *Snašel Ferencz* r. tanár. Képesítve van gazdasági intézetekre. Tanít 1887. óta. F. f: VIII. 2. Tanította a gazdaságtant, vezette a gazdasági gyakorlatokat; tanította továbbá, mint óraadó a mértant a II. osztályban. Heti óráinak száma: 12, mely a polgári iskolai tanítóképzőben nyer kiegészülést. Internatusi felügyelő és intézeti gazda.

7. *Nagy F. Károly* r. tanár. A II. ker. tanítónőképzőhöz s ezen intézethez együttesen kinevezett r. tanár. Tanít 1871. óta. F. f: VIII. 1. Tanította a szépirást s a rajzot. Heti óráinak száma 7, mely a II. ker. áll. tanítónőképzőben nyer kiegészülést.

8. *Oheroly János* r. tanár. Okl. tornatanár. Tanít 1871. óta. F. f: VIII. 1. Tanította a tornát. Heti óráinak száma: 4, mely a II. ker. áll. tanítónőképzőben, a polg. isk. tanító- és tanítónőképzőben nyer kiegészülést.

9. *Kún Alajos* r. tanár, gyakorló iskolai tanító. Képesítve van elemi iskolákra és tornából középiskolákra. Tanít 1879. óta. F. f: IX. 1. Tanítja az osztatlan négy osztályú gyakorló iskolában a hittan kivételével az összes tárgyakat; részt vesz a tanítási gyakorlatok előkészítésében.

10. *Dr. Hánzély Béla* orvos, óraadó tanár. Tanította a test- és egészségtant és életmentést. Heti óráinak száma: 3. Intézeti orvos.

11. *Szabó Gábor*. Gyakorló polgári iskolai r. tanár. Óraadó. Tanította a kéziügyességet. Heti óráinak száma: 6.

A hittan tanárai.

1. *Mintsek Antal*, esztergom-főegyházmegyei áldozó pap; a római és görög kath. tanítójelöltek és a gyakorló iskola róm. kath. tanulóinak hitoktatója. Heti óráinak száma a tanítóképzőben 7, a gyakorló iskolában 2, együtt: 9.

2. *Nedelykovits Velimir*, budai gör. keleti esperes, a gör. keleti hitű tanulók vallástani oktatója. Heti óráinak száma: 1.

3. *Kádár Lajos* hittanár, az ev. ref. tanulók hitoktatója. Óráinak száma: a tanítóképzőben 2, a gyakorló iskolában 2. Összesen 4.

4. *Dr. Schneider Viktor*, a budai várbeli evang. gyülekezet segédpapja és tanítója, az ágost. hitvallású tanulók hitoktatója.

Heti óráinak száma: a tanítóképzőben 2, a gyakorló iskolában 1. Összesen 3.

5. *Dr. Klein Arnold*, a budai izr. hitközség rabbija, az izraelita tanulók hitoktatója. Heti óráinak száma a tanítóképzőben 1, a gyakorló iskolában 1, a mely utóbbi óráját *április* óta *Klein Jakab* izr. hitoktató vette át.

Legnagyobb változás a tanári kar személyzetében ez iskolai évben az volt, hogy *dr. Kiss Áron*, kir. tanácsos úr, a polgári tanítóképző intézet igazgatója, az elemi tanítóképző intézet igazgatóságától nov. hónapban, tekintettel a polg. képzőben való nagy elfoglaltságára, fölmentetett, noha az intézet anyagi ügyeinek intézése továbbra is a kezén hagyatott. S a midőn ezt ide iktatjuk, kedves körelességből hajlunk meg azon érdemek előtt, melyeket *dr. Kiss Áron* igazgató az elemi tan. képző igazgatása körül is szerzett, a melyekért őt az intézet hálája illeti.

Továbbá megemlítendő, hogy az óraadó tanár 6 órájának ellátása ez isk. évre *Miklós G.* és *Snasel F. r.* tanárookra bízott.

Hosszabb ideig tartó helyettesítések ebben az iskolai évben is kevésbé fordultak elő. Rövidebb ideig, legfeljebb 2 hétig tartóan szükségessé vált helyettesítések házilag nyertek megoldást. Leghosszabb ideig tartó helyettesítés akkor fordult elő, mikor *dr. Hanzély Béla* orvost és egészségtani tanárt, ki lábtörést szenvedett, *dr. Vladár Márton* kórházi főorvos úr mindkét minőségében 5 hétig helyettesítette (1902. márczius 3-tól április 7-ig).

A tanárok irodalmi működése.

Dr. Baló József: *A gyermeknek paedagogiai célú megfigyelése*: értekezés; irt még több cikket, melyek közül a legnagyobb *A módszeres konferenciákról* szól és a *Magyar Tanítóképzőben* jelent meg.

Miklós Gergely: *Számtan* tanító- és tanítónőképző-intézetek számára. (Lampel R. kiadása.) *Növénytan* tanítóképzők számára, IV. kiadás.

Horvay Ede: Irt hivatalos könyvbírálatokat. Dolgozott a »*Magyar Tanítóképző*«-be. Mint munkatárs ő Felségétől elismerést nyert az »*Osztrák-Magyar Monarchia leírása*« című műben közölt dolgozataért.

Sztankó Béla: Sajtó alá rendezte *Dalos könyve* II. és III. kötetének 3. illetve 2. kiadását s mint munkatárs szintén elismerést nyert ő Felségétől az *O. M. M.*-ban közölt dolgozataiért.

Farkas Sándor dr. Kovács Jánossal együtt irt fizikai és csillagászati földrajzot a tanító- és tanítónőképző-intézetek számára.

Budapest, 1902. Franklin Társulat kiadása. Irt lovábbá több hivatalos könyvbiírálatot és cikkekét különböző szaklapokban.

2. A növendékekről.

a) A növendékek névsora

(az osztálynaplóba jegyzett következő adatokkal: név, születési idő és hely, az atya vagy gyám neve és foglalkozása, a növendék valása, anyanyelve, a tanítóképzőbe való felvétel előtt végzett tanulmányai).

I. osztály.

1. *Adamkovits Bertalan*, 1886. nov. 5, Budapest; atyja — Bertalan, magánzó; r. kath. magyar; megelőzőleg polg. isk. IV. osztály.
2. *Ballun Ferencz*, 1884. márcz. 25. Tápió-Sáp; atyja — János, néptanító; r. kath. magyar; gymn. IV. osztály.
3. *Baráth Árpád*, 1885. febr. 9. Jászberény; atyja — Péter, földbirtokos; r. kath. magyar; gymn. IV. osztály.
4. *Baráth Géza*, 1887. máj. 6. Budapest; atyja — Endre, szabó; róm. kath. magyar; polg. isk. IV. oszt.
5. *Berinza István*, 1887. febr. 1. Sajó-Szt.-Péter (Borsodm.); gyámja Berinza János, a hülyék intézetének igazgatója; r. kath. magyar; polg. isk. IV. oszt.
6. *Birmeyer Gyula*, 1886. jan. 27. Budapest; atyja — György, napidíjas; r. kath. magyar; polg. isk. V. oszt.
7. *Bóna Menyhért*, 1886. jan. 4. Jász-Jákóhalma; atyja — Menyhért, hiv. szolga; r. kath. magyar; polg. isk. IV. oszt.
8. *Borzsák Benő*, 1886. nov. 23. Monor; atyja — Sándor, ügyvéd; ev. ref. magyar; gymn. IV. oszt.
9. *Bruss Nándor*, 1886. máj. 30. Fiume; atyja — Herrman, asztalos; r. kath. olasz; polg. isk. IV. oszt.
10. *Debreczeny Miklós*, 1886. nov. 6. Budapest; atyja — Károly, művezető; r. kath. magyar; gymn. IV. oszt.
11. *Fetter Ferencz*, 1886. aug. 3. Budapest; anyja — Emilia; mosónő; r. kath. magyar; polg. isk. V. oszt.
12. *Gaál Ödön*, 1886. okt. 10. Szada (Pestm.); atyja — János, tanító; ev. ref. magyar; polg. isk. IV. oszt.
13. *Gabler Ödön*, 1886. okt. 2. Budapest; atyja — Lajos, Pál, pénzügyi tanácsos; r. kath. magyar; polg. isk. IV. oszt.
14. *Gerhard Lajos*, 1886. ápr. 26. Budapest; atyja — József, cipész; r. kath. magyar; polg. isk. IV. oszt.
15. *Grefl János*, 1886. szept. 28. Pest — Hidegkút; atyja — Pál, földműves; r. kath. német-magyar; polg. isk. IV. oszt.

16. *Hán Győző*, 1885. szept. 24. Budapest, atyja — *János*, bolti szolga; r. kath. magyar; gymn. V. oszt.
17. *Háry Ferencz*, 1886. jun. 4. Budapest; atyja — *Ferencz*, sz. főv. pénztáros; r. kath. magyar; gymn. IV. oszt.
18. *Hetyey Ferencz*, 1884. ápr. 24. Nyim (Somogym.); atyja — *Ferencz*, díjnok; r. kath. magyar; gymn. V. oszt.
19. *Imreh Károly*, 1886. aug. 3. Kovászna (Háromszékm.); atyja — *György*, timár; ev. ref. magyar; polg. isk. IV. oszt.
20. *Király Lajos*, 1884. márcz. 22. Budapest; atyja — *László*, fehérmű tisztitó; r. kath. magyar; polg. isk. IV. oszt.
21. *Kiss Antal*, 1885. nov. 22. Kovászna (Háromszékm.); atyja — *Vén József*, földműves; ev. ref. magyar; gymn. IV. oszt.
22. *Klotzbücher Viktor*, 1887. jul. 24. Budapest; atyja — *Károly*, cipész; ág. ev. magyar; polg. isk. IV. oszt.
23. *Kovách Árpád*, 1885. jun. 6. Kis-Vejke, Tolnam.; atyja — *Gyula*, körjegyző; ev. ref. magyar; gymn. IV. oszt.
24. *Lipovecz Aurél*, 1886. márcz. 20. Bakony-Szt.-László (Veszprémm.); atyja — *Antal*, sz. főv. hivatalnok; r. kath. magyar; polg. isk. IV. oszt.
25. *Mittl Ferencz*, 1887. febr. 7. Lapincs-Újtelek (Vasm.); atyja — *István*, tanító; r. kath. magyar; polg. isk. IV. oszt.
26. *Molnár Zoltán*, 1882. máj. 3. *Alislál* (Pozsonym.); atyja — *Ambrus*, tanító, r. kath. magyar; polg. isk. IV. oszt.
27. *Orsovszky László*, 1886. decz. 10. Nyiregyháza; atyja — *Gyula*, tanító; r. kath. magyar; gymn. IV. oszt.
28. *Pápai Gyula*, 1886. ápr. 29. Budapest; atyja — *Gyula*, sz. főv. adótiszt; r. kath. magyar; polg. isk. IV. oszt.
29. *Piazza Antal*, 1887. jul. 27. Budapest; atyja — *Nándor*, asztalos; r. kath. magyar-német; polg. isk. IV. oszt.
30. *Pingitzer Károly*, 1884. okt. 8. Budapest, atyja — *Mátyás*, magánhivatalnok; ág. evang. német-magyar; polg. isk. IV. oszt.
31. *Ring Ödön*, 1884. okt. 7. Marczali, (Somogym.); anyja — *Erzsébet*, szülésznő; r. kath. magyar-német; polg. isk. IV. oszt.
32. *Schmidt János*, 1887. ápr. 5. Budapest; anyja — özv. *Jánosné*, magánzó; r. kath. magyar; polg. isk. IV. oszt.
33. *Steiner Rezső*, 1886. nov. 16. Budapest; atyja — *Ferencz*, kávé; r. kath. magyar-német; polg. isk. IV. oszt.
34. *Szilágyi Béla*, 1884. jan. 4. Kis-Báb (Nyitram.); atyja — *György*, magánzó; r. kath. magyar; főreálisk. IV. oszt.
35. *Teklesz Alfréd*, 1887. máj. 4. Hosszúfalú (Brassóm.); atyja — *Henrik*, kereskedő; ág. ev. magyar-német; polg. isk. IV. oszt.
36. *Unger János*, 1883. decz. 14. Bárkvér (Vasm.); atyja — *Antal*, sz. főv. rendőr; r. kath. német-magyar; polg. isk. V. oszt.
37. *Wilde Ferencz*, 1887. márcz. 22. Budapest; atyja — *Richárd*, szabó-segéd; r. kath. magyar; polg. isk. IV. oszt.

38. *Janisch Lipót*, 1886. febr. 26. Budapesi; atyja — Lajos, kávé; r. kath. magyar-német; polg. isk. IV. oszt.

II. osztály.

1. *Bazsó Károly*, 1884. nov. Lak (Komáromm.); atyja — Károly, körjegyző; róm. kath., magyar. Megelőzőleg a polg. isk. IV. o.

2. *Dermár Pál*, 1885. nov. 22. Budapest; — János, vállalkozó; r. kath.; magyar. Gymnasium V. oszt.

3. *Ébner Rezső*, 1886. márcz. 6. Svedlér (Szepesm.); — Károly, tanító; ág. hitv., magyar. Polg. isk. IV. oszt.

4. *Ember György*, 1884. jun. 18. Bpest; — János, s. tanfelügyelő; gör. kath., magyar. Polg. isk. IV. oszt.

5. *Fetter Kornél*, 1884. jun. 10. Bpest; — György, igazg. tanító; r. kath., magyar. Polg. isk. VI. oszt.

6. *Frankendorfer Róbert*, 1886. május 14. Ruszt; — Mátyásné, földbirtokos; ág. hitv., magyar. Polg. isk. IV. oszt.

7. *Glöckner Keresztély*, 1883. nov. 3. Alsó-Nána (Tolnam.); — Keresztély, napszámos; ev. ref., magyar. Gymnasium IV. oszt.

8. *Gyurkovits Zoltán*, 1882. jul. 21. Bpest; — Béla, főv. tanító; róm. kath., magyar. Polg. isk. IV. oszt.

9. *Hajas György*, 1885. május 11. D.-Pentele; — Mihály, kántortanító; róm. kath., magyar. Polg. isk. IV. o.

10. *Halbarth József*, 1886. jan. 18. Bagonya (Zalam.); — Henrik, vendéglős; r. k., magyar. Polg. isk. IV. oszt.

11. *Hanl Antal*, 1885., szept. 25. Budapest; — József, villamos szerelő, r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.

12. *Hofbauer Dezső*, 1885. márcz. 27. Budapest; — Györgyné, takarítónő; r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.

13. *Kerekes Elemér*, 1885. okt. 13. Bpest; — Lajos, tisztviselő; r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.

14. *Kégl Tibor*, 1884. jul. 13. Szt.-Király (Pestm.); — István, bizt. társ. főfelügyelő; r. k., magyar. Gymn. IV. oszt.

15. *Kiss Sándor*, 1885. aug. 5. Bpest; — István, hiv.-szolga; ev. ref., magyar. Polg. isk. IV. o.

16. *Koháry Géza*, 1883. decz. 23. Túrkeve; — József, takarékpénztári hivatalnok; ev. ref., magyar. Polg. isk. V. o.

17. *Lenkei Vilmos*, 1885. jul. 17. Bpest; gyámja: Szakos János, földbirtokos, Monor; r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.

18. *Luspay Sándor*, 1886. febr. 23. Pásztó (Hevesm.); — Pál, isk. gépész; r. k., magyar. Gymn. IV. o.

19. *Mandich Mariano*, 1883. május 2. Fiume; — Jakab, kőműves; r. k., olasz. Polg. isk. IV. o.

20. *Petik Kálmán*, 1883. okt. 13. Bpest; — Ferencz, postaltiszt; r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.

21. *Rumpl Engelbert*, 1886. aug. 26. Bpest; — Józsefné, magánzó; r. k., német. Polg. isk. IV. o.
22. *Schröder Lajos*, 1885. szept. 15. Rozsnyó (Gömörm.); — Sándor, hiv.-szolga; ág. hitv., magyar. Polg. isk. IV. o.
23. *Sciutly Kornél*, 1884. ápr. 18. Fiume; — Ferenczné; r. k., olasz. Polg. isk. IV. o.
24. *Szabó István*, 1885. ápr. 5. Kiskún-Dorozsma; — István, földmives; r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.
25. *Szabó Kálmán*, 1886. júl. 5. Bpest; — Sándorné, mosónő; ev. ref., magyar. Polg. isk. IV. o.
26. *Szekeres Ferencz*, 1884. nov. 3. Czepléd; — Gyula, mozdonyvezető; r. k., magyar. Gymn. IV. o.
27. *Ványi Benő*, 1885. febr. 15. Tök (Pestm.); — Benő, majoros; ev. ref., magyar. Polg. isk. IV. o.
28. *Vésey Győző*, 1885. júl. 16. Bpest; — Ferencz, cipész, r. k., magyar. Polg. isk. V. oszt.
29. *Zachár László*, 1884. júl. 8. Bpest; — Antal, főv. pénztárnok; r. k., magyar. Gymn. IV. o.
30. *Zelenka János*, 1883. máj. 29. Szolnok; — János, tanító, r. k., magyar. Gymn. V. o.
31. *Zepeniág Jenő*, 1884. nov. 21. Mehádia; — Nesztor, földmives; gör. kel., román. Polg. isk. IV. o.
32. *Zsidó Lajos*, 1884. ápr. 11. Padány (Pozsonym.); — Lajos, hiv. szolga; r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.

III. osztály.

1. *Békéssy Károly*, 1883. jan. 3. Bpest; gyámja: Partényi István, fővárosi tanító; ág. hitv., magyar. Megelőzőleg polg. isk. V. oszt.
2. *Blasnek Károly*, 1882. szept. 26. Bpest; apja — Rezső, gyógyszerész; r. k., magyar. Polg. isk. V. o.
3. *Burich István*, 1884. aug. 17. Fiume; — Henrikné; r. k., olasz. Gymn. IV. o.
4. *Czikutti Lajos*, 1883. május 15. Bpest; — József, hordár; r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.
5. *Dallos Sándor*, 1885. márcz. 12. Bpest; — István, főv. tanító; ág. hitv., magyar. Keresk. isk. I. o.
6. *Dorigo Balázs*, 1884. febr. 29. Fiume; — János, kőfaragó; r. k., olasz. Polg. isk. IV. o.
7. *Fleischmann Ernő*, 1882. szept. 4. Rév-Komárom; — Ignác, tanító, izraelita, magyar. Polg. isk. IV. o.
8. *Frankó István*, 1883. márcz. 3. Kis-Czell; gyámja: Takács Lajos, hivatalnok; r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.
9. *Gonda János*, 1884. márcz. 18. Bpest; — János, borbély; r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.

10. *Hanisch József*, 1884. febr. 18. Bpest; — János, kántor; r. k., magyar. Gymn. IV. o.
11. *Haris Jenő*, 1880. nov. 7. Győr; — János, déli vasúti hiv.; r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.
12. *Henter Pál*, 1882. decz. 23. Maros-Jára (Maros-Torda); — Pál, nyug. lelkész; ev. ref., magyar. Polg. isk. IV. o.
13. *Hock János*, 1883. decz. 3. Bpest; — János, hivatalnok; r. k., magyar. Gymn. IV. o.
14. *Horváth József*, 1884. márcz. 9. Kis-Pest; — özv. Istvánné, r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.
15. *Jánossy Imre*, 1884. máj. 26. Bpest; — Mihály, czipész; r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.
16. *Kamocsay Endre*, 1885. szept. 14. Bpest; — Endre, előjárósági irodavezető; r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.
17. *Kiss József*, 1883. decz. 13. Bpest; — özv. Jánosné; r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.
18. *Kiss Károly*, 1883. nov. 22. Bpest; — Vilmos, órás; r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.
19. *Lindner Gyula*, 1884. máj. 2. Bpest; — Károly, igazgató tanító; r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.
20. *Macher Endre*, 1884. júl. 24. Lajos-Komárom (Veszprémm.); — Endre; tanító, r. k., magyar. Gymn. IV. o.
21. *Merényi Lajos*, 1884. jan. 23. Bpest; — Lajos, postaaltiszt; ág. hitv., magyar. Polg. isk. VI. o.
22. *Moravitz Lajos*, 1884. decz. 21. Érsekújvár; — János, kávé; r. k., magyar. Gymn. V. o.
23. *Pappérth László*, 1884. jun. 27. Szegzárd; — Ferenczné; r. k., magyar. Polg. isk. VI. o.
24. *Perl Károly*, 1883. Bpest; — teljesen árva; r. k., magyar. Polg. isk., IV. oszt.
25. *Remes Alajos*, 1883. febr. 1. Bpest; — *Schultz Sarolla* varrónő; r. k., magyar. Polg. isk. IV. oszt.
26. *Rohrbacher Tivadar*, 1884. június 8. Bpest; — Károly, karmester; r. k., magyar. Polg. isk. IV. oszt.
27. *Scherlein Ödön*, 1883. febr. 17. Kéthely (Komáromm.); — János, nyug. erdész; r. k., magyar. Gymnasium IV. oszt.
28. *Simon István*, 1882. aug. 13. Tállya (Zemplénn.); — Magyar József, szeretetházi igazgató; r. k., magyar. Polg. isk.
29. *Simon Lajos*, 1884. aug. 3. Újpest; — Antal, czipész; r. k., magyar. Polg. isk. V. o.
30. *Szabó Bertalan*, 1884. jan. 21. Dombos-Telek (Beregmm.); — Bertalan, tanf. tollnok; r. k., magyar. Keresk. isk. I. o.
31. *Szabó Lajos*, 1884. okt. 13. Pusztapéter (Pestm.); — Imre, operai tag; r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.
32. *Tar Kálmán*, 1883. febr. 20. Kaposvár; — István; fővárosi hivatalnok, r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.

33. *Tarkó Lajos*, 1879. aug. 18. Kún-Ágota (Csanádm.); — Sándor, magánzó; ev. ref., magyar. Polg. isk. IV. o.

34. *Udvardy Aladár*, 1884. július 28. Bpest; — Lajosné, magánzó; r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.

35. *Urbanek Gyula*, 1884. szept. 12. 'Nézsá (Nógrádm.); — Pálné, magánzó; r. k., magyar. Gymn. IV. o.

36. *Varga Győző*, 1883. jan. 29. Bpest; — János, Máv. fő-ellenőr; róm. kath. magyar. Gymn. IV. o.

37. *Waldfogl Ferencz*, 1884. febr. 24. Potony (Somogym.); — Ferencz, tanító; r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.

38. *Zöld József*, 1884. jul. 16. Bpest; — Pál, gépész; ev. ref., magyar. Keresk. isk. I. o.

IV. osztály.

1. *Augusztiny Oszkár*, 1883. ápr. 15. Besztercebánya; atyja János, posta és táv. felügyelő; r. kath., magyar. Polg. isk. IV. o.

2. *Benkő Miklós*, 1883. szept. 10. M.-Vásárhely; — Özv. Károlyné, ev. ref. magyar. Polg. isk. IV. o.

3. *Brezina Károly*, 1883. jun. 14. Gyúró (Fehérm.); — Károly, magánzó; ág. hitv., magyar. Polg. isk. IV. o.

4. *Führinger Gusztáv*, 1883. június 16. Bpest; — Ede, iparos; róm. kath., Gymn. IV. o.

5. *Gilliam Rezső*, 1883. nov. 26. Fiume; Józsefné, gyári felügyelő; r. k., olasz. Polg. isk. IV. o.

6. *Gyurkicza Miklós*, 1882. márcz. 7. Kvaszova (Krassó-Szörény); atyja Miklós, földmives; r. kath., horvát. Polg. isk. IV. oszt.

7. *Hermann Károly*, 1882. jul. 26. Bpest; — Antal, tképző igazgató; r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.

8. *Holzhauser Gyula*, 1880. szept. 1. Székes-Fehérvár; — Antal, bádigos; r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.

9. *Ilász Károly*, 1883. márcz. 6. Dávidréti puszta (Hontm.); — Károly, kovács-gépész; ev. ref., magyar. Gymn. IV. o.

10. *Jakopovics Lajos*, 1882. ápr. 26. Bpest; — Lajos, főv. tanító; róm. kath., magyar. Gymn. IV. o.

11. *Jónás János*, 1883. okt. 3. Seregélyes (Fehérm.) — János, posta-altiszt; ev. ref., magyar. Polg. isk. IV. o.

12. *Knethy Pál*, 1882. márcz. 16. Bpest; — István, gyakorló iskolai tanító; r. k., magyar. Polg. isk. V. o.

13. *Kreizler Sándor*, 1883. márczius 16. Bpest; — Lipót, hiv. szolga; r. k., magyar. Polg. isk. V. o.

14. *Krsztić Bogdán*, 1882. jul. 26. Bpest; — Lázár, irodatiszt; gör. kel., szerb. Gymn. IV. o.

15. *Láncz József*, 1882. decz. 28. Bicske (Fehérm.), anyja Józsefné, napszámos; r. k., magyar. Polg. isk. IV. oszt.

16. *Lehóczky László*, 1883. febr. 24. Bpest; — László, posta-szolga; r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.

17. *Lendvay Dezső*, 1883. febr. 3. Putnok; — Mihály, szabó; ev. ref., magyar. Polg. isk. V. oszt.

18. *Marynovicz Boldizsár*, 1884. decz. 28. Bpest; — Lipót, rendőrőrmester; r. k., magyar. Gymn. IV. o.

19. *Mihalik József*, 1883. aug. 27. Kassa; — József, iparművészeti őr; r. k., magyar. Polg. isk. V. polgári osztály.

20. *Palotás Miklós*, 1882. okt. 10. Bpest; — István, szabó; róm. kat., magyar. Polg. isk. V. o.

21. *Sebestyén Ferencz*, 1881. okt. 23. Kis-Czell (Vasm.); atyja Antal, postai alkalmazott; r. k., magyar. Polg. isk. IV. oszt.

22. *Segnan Vito*, 1883. június 15. Fiume; — József, kőműves; róm. kath., olasz. Polg. isk. IV. o.

23. *Schöner Lipót*, 1882. nov. 8. Bpest; — Lipót, ékszerész; róm. kath., magyar. Polg. isk. IV. o.

24. *Stelly Lajos*, 1883. nov. 26. Mármaros-Sziget; — Géza, igazgató tanító; r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.

25. *Szoboda Ödön*, 1882. szept. 6. Gödöllő; — Ignác, ktanító; róm. kath., magyar. Gymn. IV. o.

26. *Vastagh Vincze*, 1882. aug. 25. Kis-Komárom; — Vincze, fogház-őrmeister; r. k., magyar. Polg. isk. IV. o.

27. *Wanger Béla*, 1883. ápr. 13. Bpest; — Kristóf, iparos; róm. kath., magyar. Polg. isk. IV. o.

b) Statisztikai kimutatás a tanulókról.

A) Általános áramlat szerint.	I.	II. osztály	III.	IV.	összesen
Felvételért folyamodott	83	35	40	29 =	187
Felvétetett	45	33	39	29 =	146
Beiratkozott	40	33	39	29 =	141
Alsóbb osztályból fellépett	—	32	38	25 =	95
Más intézetből jött	40	1	1	4 =	46
Javító vizsgálatot tett	1	6	5	— =	12
Kimaradt	2	1	1	2 =	6
Év végén vizsgálatot tett	38	32	38	27 =	135

B) Kor szerint.

1879-ben született	—	—	1	=	1
1880-ban »	—	—	1	1 =	2
1881-ben »	—	—	—	1 =	1
1882-ben »	1	1	4	10 =	16
1883-ban »	1	5	12	15 =	33
1884-ben »	6	9	18	— =	33
1885-ben »	4	11	2	— =	17
1886-ban »	18	6	—	— =	24
1887-ben »	8	—	—	— =	8
Összesen .	38	32	38	27 =	135

C) Vallás szerint.

	I.	II.	III.	IV.	összesen
	o s z t á l y				
Róm. kath. vallásu	30	22	29	21 =	102
Ev. ref. »	5	5	3	4 =	17
Ág. hitv. »	3	3	5	1 =	12
Gör. kath. »	—	1	—	— =	1
Gör. keleti »	—	1	—	1 =	2
Izraelita »	—	—	1	— =	1
Összesen .	38	32	38	27 =	135

D) Anyanyelv szerint.

Magyar	35	28	36	23 =	122
Német	2	1	—	— =	3
Román	—	1	—	— =	1
Szerb	—	—	—	1 =	1
Olasz	1	2	2	2 =	7
Horvát	—	—	—	1 =	1
Összesen .	38	32	38	27 =	135

E) Illetőség szerint.

Budapesti (helybeli)	17	13	20	11 =	61
Abaúj-Tornamegye	—	—	—	1 =	1
Beregmege	—	—	1	— =	1
Borsodmege	1	—	—	— =	1
Brassómege	1	—	—	— =	1
Csanádmege	—	—	1	— =	1
Csongrádmege	—	1	1	— =	2
Fehérmege	—	1	—	4 =	5
Gömörmege	—	1	—	1 =	2
Győrmege	—	—	1	— =	1
Háromszékmege	2	—	—	— =	2
Hevesmege	—	1	—	— =	1
Hontmege	—	—	—	1 =	1
Jász-N.-K.-Szolnokmege	2	2	—	— =	4
Komárommege	1	1	2	— =	4
Krassó-Szörénymege	—	1	—	1 =	2
Maros-Tordamege	—	—	1	1 =	2
Mármarosmege	—	—	—	1 =	1
Nógrádmege	—	—	1	— =	1
Nyitra mege	1	—	1	— =	2
Pestmege	4	3	3	1 =	11
Pozsonymege	1	1	—	— =	2
Somogymege	2	—	2	— =	4
Sopronmege	—	1	—	— =	1
Szabolcsmege	1	—	—	— =	1
Szepesmege	—	1	—	— =	1
Tolnamege	1	1	1	— =	3
Vasmege	2	—	—	1 =	3
Veszprémmege	1	—	1	— =	2
Zalamege	—	1	—	1 =	2
Zemplénmege	—	1	—	— =	1
Zólyommege	—	—	—	1 =	1
Fiumei	1	2	2	2 =	7
Összesen .	38	32	38	27 =	135

F) *A szülők polgári állása szerint.*

	I.	II. o s z t á l y	III.	IV.	összesen
Tanítás terén működők fia	7	7	7	5 =	26
Más értelmiségi pályán működők fia .	10	7	14	8 =	39
Kereskedő és iparos fia	12	7	7	9 =	35
Östermelő fia	3	4	—	1 =	8
Munkás, szolga fia	3	6	5	3 =	17
Magánzó, foglalkozásnélküliek fia . . .	3	1	5	1 =	10
Összesen .	38	32	38	27 =	135

G) *Előképzettség szerint.*

A polg. iskola IV. (V. VI.) osztályából felvétellett	27	26	27	21 =	101
A gymnasium IV. oszt.-ból felvétellett .	10	6	8	6 =	30
A reáliskola IV. oszt.-ból felvétellett . .	1	—	1	— =	2
Felső kereskedelmiből felvétellett . . .	—	—	2	— =	2
Összesen .	38	32	38	27 =	135

3. **Épületek, udvar, kert, szolgák.**

A tanítóképző-intézet iskolai és internatusi helyiségei két külön épületben vannak elhelyezve.

Iskolai helyiségek: 4 osztályterem, 1 könyvtári szoba, 1 természet- és vegytani, 1 természetrajz- és rajzi szertár, 1 igazgatói iroda, 1 tanári szoba és 1 kis könyvtárhelyiség, a gyakorló-iskola nagy tanterme és 1 szertári helyisége.

A tornaterem, mely az intézet iskolai helyiségeivel egy épületben van, az elemi és polg. képző s utóbbinak gyak. polg. iskolája által is, a kézügyességi terem pedig, mely az internatusi helyiségekkel volt egy épületben, az isk. év végén pedig a telek alkotás-utczai homlokzatán levő helyiségbe helyeztetett, a gyakorló polgári iskola által is használtatnak. Viszont az elemi tanítóképző növendékei a zenei órákra a polgáriskolai tanítóképző helyiségeivel egy épületben levő nagy zeneterembe járnak.

Az elemi tanítóképzőnek külön udvara nincsen. Az udvart az elemi és polg. képzők és gyak. polg. iskola közösen használják.

Az intézeti kert, mely első sorban a gazdasági oktatás céljainak megfelelően van berendezve, 2400 □-öl kiterjedésű és gyümölcsfák, konyhakerti növények, szőlő és mezőgazdasági növények termesztésére használtatik fel. A kertben van két üvegház, melyben részint botanikai szempontból érdekes, részint a díszkertben kiültetendő növények tenyésztetnek és ápoltatnak.

Az intézet méhese is a gazdasági oktatás céljainak szolgál. 23 méhcsalád van, melyeket a III. osztály növendékei kezelnek.

Az elemi tanítóképzőnek két szolgálja van, egyik az iskolában, a másik az internatusban. A kertész, kapus, a konviktusbeli cselédek stb. a polgáriskolai tanítóképző szolgálatában állván, itt csak

annyiban jöhetnek számításba, a mennyiben munkájuk egy része az elemi iskolai tanítóképzőt is illeti.

4. A szertárak.

a) *Anthropológiai* gyűjtemény, kezeli az egészségtan tanára. Eredetileg a gyakorló polgáriskoláé volt. Áll egy emberi csontvázból és az összes Bock-féle anatómiai és gipszmodellekből. Kiegészíti ezt néhány bonczatani fali ábra.

b) *Az állat- és növénytani* gyűjtemény szintén a gyakorló polgáriskola tulajdona volt. Kezeli a természetrajz tanára. Meglehetősen mennyiségben vannak benne kitömött állatok, csontvázak, borszesz-preparátumok; megvannak a Brendel-féle virág-modellek, kiegészítik ezt nagymennyiségű szárított növény, mikroskopi preparátumok s a meglehetősen gazdag mag- és termésgyűjtemény. Az elemi képző különválása óta ezen gyűjtemény a Leutemann-féle állattani fali táblákkal, a Gerold-féle faképekkel, a Meinhold-féle növénytani táblákkal s a Schmidt-Goering-féle külföldi kulturnövények fali tábláival, az Arnoldi-féle gomba-gyűjteménnyel s növénytechnológiai különböző gyűjteményekkel szaporított.

c) *Ásvány- és vegytani* gyűjtemény, az előbbiekkal hasonló eredetű. Kezeli a természetrajz tanára. Van egy teljes ásvány-, kőzet- és kővéletgyűjtemény. Megvannak a kémiai kísérletezéshez legszükségesebb eszközök és a demonstrációhoz való anyagok. Megvannak a Fraas-féle geológiai fali táblák s megvan Magyarország geológiai nagy térképe.

d) *Természettani* gyűjtemény. Ez idő szerint még a gyakorló polgári iskolával, melyhez eredetileg is tartozott, közösen használtatik. A hat osztályú polgári iskola igényeinek teljesen megfelelőleg van berendezve s fokozatos kiegészülést nyer a tanítóképző-intézet kívánalmainak megfelelően.

e) *Földrajzi* gyűjtemény. Az alapfelszerelés a legutóbbi két év alatt szereztetett be. Áll a legszükségesebb térképekből, a gyakorló polgári iskolától átvett Hölzl-féle képcsoportból, a polgári tanítóképzőtől átvett s papírmáséból készült népfaj-típus-modellekből; ezekhez járul egy globus, egy tellurium, egy planetarium.

Ezen gyűjtemények legnagyobb részben két szertári helyiségben vannak elhelyezve, egy részük pedig részint a tantermekben, részint a tanácskozó-teremben, a földrajzi képek pedig a folyosókon helyeztetnek el.

Ezen gyűjtemények fokozatos kibővítésére, pótlására és jókarban tartására az intézet évi költségvetésében 600 K átalány fordítatik, a mely összeg ez évben a III. tanteremmel kapcsolatosan egy fizikai- és kémiai *laboratorium* létesítésére fordított.

f) *Rajzszeretár*. Eredetileg is már az elemi tanítóképző céljaira való tekintettel szereztetett be. Áll a tanítóképző intézeti rajz-

tanításhoz szükséges sodrony-, gipsz- és testminták teljes gyűjteményéből, valamint a Várday-féle és különböző más szerzőktől való lapmintákból.

g) *A zenei felszerelés* részben közös a polgári tanítóképzővel s a növendékek zenei órákra a polgári tanítóképző épületében levő nagy zeneterembe járnak; de az elemi tanítóképző helyiségeiben vannak elhelyezve a *magángyakorlásra szánt hangszerek*; még pedig négy zongora, egy pedálos harmonium s két iskolai harmonium. Ez utóbbiak egyike az internatusban helyeztetett el.

Az f–g pontok alatti felszerelés gyarapítására az évi költségvetésben 300 K van felvéve, a mely összeg ez évben az előbbi isk. évben beszerzett *zongora* költségeire fordított.

h) *A gazdaságtani felszerelés* a polgári tanítóképző épületében van elhelyezve. Alapját egy régi maggyűjtemény képezte; a gyűjtemény tulajdonképen az 1896-iki országos kiállítás alkalmával a gazdaságtan tanára által a kiállítóktól átengedésre kért gazdaságtani tárgyakból keletkezett. A gyűjteményt alkotják gazdasági növények, nagy állványokra erősítve; egy teljes takarmánygyűjtemény, a méhkaptárak különböző fajait és fejlődését feltüntető gyűjtemény; méhészeti és kertészeti eszközök gyűjteménye; néhány gazdasági gép modellje; egy ló-fogazat-gyűjtemény; a növendékek által évről-évre készített különböző gazdasági épületek (pl. dohánypajta, trágyatelep, szénapajta, tengeri góré, Cazenille-féle aszaló stb.) modelljei fából. Soxleth-féle savmeghatározó-készülék. Különböző must- és sűrűségmérők. A hazai fontosabb gyümölcsfajták Arnoldi-féle papírmásé-mintái.

i) *A kézügyességi* (Slöjd) felszerelést az elemi tanítóképző és a gyakorló polgári iskola együtt használja. A felszerelést alkotják a famunkákhoz szükséges kellő számú gyalúpadok és kézi eszközök; egy — a szaktanár által készített — s a náäsi tanmenetnek megfelelő mintagyűjtemény; végül a slöjdtanításhoz Svédországban használt fali ábrák.

A h)—i) pontok alá foglalt felszerelések pótlására és különösen az ezen tárgyak gyakorlati oktatásánál szükséges anyagok beszerzésére az elemi tanítóképzőintézet évi költségvetésében 300 K van felvéve.

k) *A tornaszertárt* a pedagógiumi összes intézetek által közösen használt téli tornaterem és nyári tornahelyiség felszerelése alkotja. A tornaterem az elemi tanítóképző épületében van.

Ezen szerelvényeknek évről-évre való pótlása a polgári iskolai tanítóképző intézet költségvetésének terhére történik. Ott ezen célra évi 300 K van előirányozva.

l) Az intézet gazdag *tanári könyvtárát* a két képző együttesen használta.

Az elemi tanítóképzőben egy, a legszükségesebb lexikális és szótári művekből, a Hivatalos Közlönyből s a Néptanítók Lapja egy

teljes sorozatából, valamint a különböző tudományágak érdekeit képviselő szakfolyóiratokból álló tanári kézikönyvtár most van alakulóban. Ez a kézikönyvtár — könnyen hozzáférhető módon — a tanácsteremben van elhelyezve.

A mint az ifj. könyvtár a mult isk. évben, osztálykönyvtárakká alakított, az egyes osztályok könyvtárai az illető osztályok növendékeinek kora, fejlettsége és elméleti tanulmányai szerint állították össze.

Természetes, hogy ezen megosztás által nagy hézagosság jelentkezett az egyes gyűjteményekben, de a tanári kar megkezdette ez osztálykönyvtárak rendszeres kiegészítését is az I. s az utóbbi évben a II. osztály könyvtárának tervszerű felszerelése által, úgy, hogy jelenleg — minthogy a régi ifj. könyvtárnak jobbára irodalomtörténeti érdekű könyvei a IV. osztály könyvtárában nyertek elhelyezést — három osztály, t. i. az I., II. és IV. osztály, meglehetősen gazdag s épp annyira czélszerű könyvtár birtokába jutott.

Az I—III, osztály könyvtárát az illető osztályfőnökök, a IV. osztályét az irodalomtörténet tanára kezelik.

Az I. osztály könyvtárában volt	130 mű,
a II. » » »	123 »
a III. » » »	96 »
a IV. » » »	240 »
összesen . .	589 mű.

A II. osztály könyvtára ez isk. évben előbbi programm szerint 275 korona értékben 64 kötetben 45 művel gyarapodott.

Legközelebbi teendő lesz a III. osztály könyvtárának az illető tanulók tanulmányi körével egybehangzó kiegészítése.

5. Internatus.

Az internatusban ez iskolai év alatt 41 ösztöndíjas és 2 teljesen fizető növendék volt elhelyezve, kik az internatus helyiségében laktak, de a polgári iskolai tanítóképzővel szervesen összefüggő konviktusban élelmeztek.

Az internatus vezetője Snašel Ferencz rendes tanár, ki mellé a felügyeletben való segédkezés végett két tanítóképző-intézeti tanárjelölt volt beosztva.

Az internatus helyiségei: 3 hálóterem, 2 dolgozószoba és 1 nappali szoba, mely utóbbi egyuttal az elemi tanítóképző-intézet összes növendékeinek olvasótermül is szolgált; ezekhez járult újabban az internatus helyiségei közül kitelepített *slöjd műhely* fennmaradt nagy terme, mely a ruhaszekrények elhelyezésére is szolgál s egyszersmind nappali szoba, meg szükség esetén a künnlakók számára tartózkodó hely.

A benlakó növendékek erkölcsi viselete kielégítő volt; súlyosabb fegyelmi eset egyáltalában nem fordult elő.

A benlakó tanulók egészségi állapota ez iskolai évben kedvező volt. Egész évben 11 tanuló volt fekvő beteg. Ezek közül 9 növendék 1—2 napig feküdt az *internatusban*, 1 növendék 8 napig a szülei háznál; 1 növendék a szülei háznál 15 napig; végül 1 növendék súlyos betegen 1 hóig a vörös kereszt kórházban és egy hóig otthon.

Az internatus növendékei külön is tettek kirándulásokat, végeztek tanulmányi szemléleteket. Szeptember 27-én megnézték a Nemzeti színházban *Othello* előadását; október 25-én az Operában *Hunyady Lászlót*, részt vettek a *Trefort*-estén, az Urániában, január 22-én az *Ember tragédiáját* és február 15-én *Bánk-Bánt* nézték meg.

Minden vasárnap és ünnepnapon a katolikusok a felügyelő tanár, a protestánsok pedig az egyik protestáns vallású tanítóképző-intézeti tanárjelölt vezetése mellett az isteni tiszteleten részt vettek.

6. Segélyezés.

Az intézetben nyújtott állami ösztöndíjak mértékét és mennyiségét a következő adatok tüntetik fel:

Volt az I. osztályban: 4 ingyenes-, 1 fizetési egész köztartásból álló, 5 félköztartásból álló és 7 ingyen ebédből álló állami segély; a II. osztályban: 4 egész köztartásból álló, 6 félköztartásból álló és 10 ingyen ebédből álló állami segély; a III. osztályban 7 ingyenes és 1 fizetési egész köztartásból álló, 6 félköztartásból álló és 7 ingyen ebédből álló állami segély; a IV. osztályban 6 egész köztartásból álló, 2 félköztartásból álló és 7 ingyen ebédből álló állami segély; összesen: 21 ingyenes és 2 fizetési egész köztartásból álló, 20 félköztartásból álló és 31 ingyen ebédből álló állami segély.

Az iskolai év elején a következő ösztöndíjak adományoztattak:

I. *Egész köztartásos* ösztöndíjban részesültek:

1. osztályban: Bruss Nándor, Imreh Károly, Szilágyi Béla, Piazza Antal ingyenes- és Kovách Árpád fizetési egész köztartásban.

2. osztályban: Glöckner Keresztély, Frankendorfer Róbert, Szabó István, Sciuthy Kornél.

3. Békéssy Károly, Macher Endre, Kiss József, Henter Pál, Pappert László, Remes Áajos, Scherlein Ödön ingyenes és Varga Győző fizetési egész köztartásban.

4. osztályban: Benkő Miklós, Palotás Miklós, Lendvai Dezső, Ihász Károly, Gilliám Rezső, Segnan Vito.

II. *Félköztartásos* ösztöndíjban:

1. osztályban: Kiss Antal, Teklesz Alfréd, Mittl Ferencz, Ring Ödön, Gaál Ödön.

2. osztályban: Halbarth József, Koháry Géza, Hajas György, Zelenka János, Zepeniág Jenő, Mandich Marius.

3. osztályban: Dorigó Balázs, Burich István, Tarkó Lajos, Simon István, Waldfogl Ferencz, Urbanek Gyula.

4. osztályban: Mihalik József, Kreizler Sándor, Swoboda Ödön.

III. *Ingyenes ebéd*ből álló ösztöndíjban:

1. osztályban: Adamkovics Bertalan, Gerhard Lajos, Pápay Gyula, Pingitzer Károly, Wilde Ferencz, Steiner Rezső, Schmidt János.

2. osztályban: Ébner Rezső, Lenkei Vilmos, Schröder Lajos, Ember György, Szabó Kálmán, Zsidó Lajos, Petik Kálmán, Ruml Engelbert, Kerekes Elemér, Vesey Győző.

3. osztályban: Jánossy Imre, Perl Károly, Merényi Lajos, Udvardy Aladár, Rohrbacher Tivadar, Kiss Károly, Szabó Bertalan.

4. osztályban: Brezina Károly, Jónás János, Marinovics Boldizsár, Stelly Lajos, Vastag Vincze, Kmethy Pál.

Láncz József, Hofbauer Dezső, ingyen ebédhez; *Gyurkicza M.* félköztartáshoz; *Burich J.* és *Mandich M.* egész köztartáshoz év közben jutottak.

Ezen itt felsorolt államsegélyeken kívül ösztöndíjat élveztek még a következők:

Fiume város adományából: Segnan Vito (200 kor.), Burich István (200 kor.), Mandich Mariano (168 kor.), Gilliam Rezső (160 korona).

A *Kammermayer Károly*-féle városi ösztöndíjból Szabó Kálmán (130 kor.)

A *Gyertyánffy István* nevéről elnevezett azon alapítványnak kamatait, melyet Gyertyánffy volt növendékei az ő tanári működésének negyedszázados évfordulója alkalmából 1881-ben létesítettek, az ifjusági segélyező egyesület s a tanári kar javaslatára *Horváth József* III. éves, a *Gyertyánffy István* által tett 2000 kor. alapítvány kamatait pedig *Benkő M.* IV. éves és *Tarkó Lajos* III. éves megosztva nyerték.

Az *Eötvös-Alap* (Orsz. Tanitói Segélyegyesület) részéről jótéteményben részesült: *Moravicz Lajos* és *Orsovszky László* (szabad asztal).

III. A képző-intézet működése.

1. Nevelés és fegyelem.

Tanítóképző-intézeteink mai fejlesztése fokozottan a szakszerű irányban halad. Erre vall a tanítóképző tanárok egy nagy részének ama törekvése is, hogy a tanítóképesítő-vizsgálat *alap- és szakvizsgálatra* osztatván, az első a IV. évfolyam végén tartassék meg, főképen az általános műveltség elemeit tartalmazó tárgyakból, a szakvizsgálat pedig csak 1—3 évi s kint az életben eltöltött gyakorlat után különösen a népiskola szervezését és a népiskolai tanítást és tanítási gyakorlatot legközelebből érintő tárgyakból.

Nem volna okadatolt más és ez intézetnek szakszerű fejlesztésére ható mozzanatokat is e helyen még felemlítenem sem. A fődolog itt ugyanis az, hogy miképen fogta fel intézetünk a tanítóképzés célját s miféle eszközökkel élt a tanítónövendékek kiképzésében.

Intézetünk, noha általában szakirányú iskola akar lenni, a növendékek nevelésében nem élesen elválasztva, mintegy ellentétes viszonyban állította fel az *általános műveltség* és a *szakképzés* elemeit; azt az elvet vallván, hogy a jó tanítónak, mint általánosan jól képzett, művelt embernek, ezen minősíttségére egyebek között azért is feltétlen szüksége van, hogy jó tanító lehessen; kiváló emberi erényekre pedig első sorban kell nevelni azt, a ki mint nevelő-tanító emberi erényekre akarja a zsenge nemzedéket nevelni.

Intézetünk ennél fogva a nevelő-oktatás egész munkájában azt az elvet követte, hogy növendékei mennél több, de világos és alapos ismeretet sajátítsanak el, azon mennél jobban uralkodjanak, azt saját belátásuk szerint is fel tudják dolgozni s épen ezek segítségével képes, gyakorlott, gyermekeket szerető és e pályát nagyra becsülő tanítókká legyenek.

Az ismeretszerzés főeszközei természetesen a tárgyaknak, hiven a tanterv szerint való feldolgozásai. De ehhez járult többféle területi szemlélet vagy kirándulás, mely gondolkodó ifjú művelődé-

sére a legtermészetesebb ingereket nyújtja, továbbá az ifjúsági önképző-kör, mely az önmunkásság felélesztésére, képességek kipuhatolására, képzelt erők leleplezésére a legjobb eszközöket nyújtja.

Előmozdítója a tanításnak az internatus, mely a bentlakó növendékekkel szigorúan végrehajtja, első sorban azt a munkát, melyet az órarendi tárgyalások minden tanulótól megkívánnak: ez a lecke megtanulása, mely a végén is első kötelessége a tanulónak.

Az iskolának gondja volt arra, hogy még a gyakorlati tárgyakban is, pl. hegedű, zongoragyakorlatok, módot nyújtson arra, miszerint még a teljesen itt kezdő is haladhasson e tárgyakban is.

A tanári kar már az ujonan létesült ifjúsági önképző-kör alapszabályainak megalkotásában gondot fordított arra, hogy az intézetben mindenféle képesség megtalálja a maga illő ápolását; teret nyitott e körben minden szaknak, csak azt mondván ki, hogy minden foglalkozás közepette a tanítói pálya szempontjai emelkedjenek ki.

A tanári kar tagjai biztató segítői voltak az egyes szakokban való próbálkozásoknak és szigorú visszariasztói, a hol kellett, a szertelenségeknek és tartalmatlan fecsegéseknek.

Még arra is volt gondja az intézetnek, hogy a kézimunka órái is, miközben a kéz ügyességét mozdítják elő, a népiskolai tanító szakszerű munkájának támogatói lehessenek s a mellett magyar nemzeti motívumokon alapulók.

Többet nem is említve, a gyakorlati tanítások tere is a lehetőleg, daczára, hogy a képzőnek csak egy 4 osztályú gyakorló-iskola áll rendelkezésére, megműveltetett s hogy a jelöltek e munkát mennyire elsőrendűnek vallják, mutatják az ifjúsági segítőegyesülettel kapcsolatban évenként tartani szokott tanítási versenyek.

A mi a nevelést illeti, az intézet mindenha vezércsillagának tartja a *vallásosság és hazafiasság* eszméit. Megtoldva e fényes eszmék más *tanítói* erények különös hangsúlyozásával, ott hangzottak állandóan a *cathedrán, ünnepeken*, az intézet minden rendű működésében.

Ez eszmék ihlették meg a *szeptember 5.* napján tartott *évmegnyitó*, valamint a június 15-én tartott *évváró ünnepet*.

Ezek hangzottak el az iskolai ünnepélyeken, úgy, hogy a tanári kar alig szalasztott el alkalmat, melyben ezek irányában, úgy tettekkel, mint más vezető ténykedéssel ne hathatott volna.

Tanítónak elsőrendű erénye a *pontosság, rendszeretet, kötelességteljesítés, fogékonyság* az iránt, a mi jó, szép, igaz; ezekre mindre különböző rugókat nyújtott az iskolai élet s a közben nem szenvedett sérelmet a test nevelése sem, minek ugyan állandó akadály a intézet helyiségének szűk volta; de azért a május 30-án lefolyt *intézeti tornaverseny* mutatta, hogy tanító-növendékeink e téren is többféle képességekkel bírnak s azokat többé-kevésbé művelték is.

A tanítónövendékek közszelleme s magaviselete általában jónak is mondható, a mit mutatnak ezek a számok:

	I. oszt.	II. oszt.	III. oszt.	IV. oszt.	összesen:
Példás volt	15	—	10	9	34
Dicséretes volt	19	10	24	16	69
Jó volt	3	21	4	2	30
Szabályszerű volt	1	1	—	—	2
	38	32	38	27	

azaz: 25·6⁰/₀ példás, 50·1⁰/₀ dicséretes, 22·2⁰/₀ jó, csak 1·5⁰/₀ szabályszerű, rossz pedig egy sem.

Mindazonáltal nagy kitartás, gondosság szükséges az igazgatóság és a tanári kar részéről, hogy a leginkább fővárosi s hazulról, messziről, a főváros utczáin csatangolva bejáró növendékeket e színvonalon fentarthassák. Csak egy kissé táguljon a gyeplő, már megvannak a rendtartásban a következményei.

Az iskolai rendtartás és az említett körülmények áliandó ellentétben állanak egymással. De az intézeti rend tekintélye, állandó kitartással azért mindig győz s ebben segítsége bennlakó tanítványainak csoportja (41).

Ennek daczára fordultak elő az intézetből való csendes eltávolítások, a melyeknek czélja épen az volt, hogy az intézeti rend tekintélye épen megóvassék. S mégis akadtak fegyelmi esetek, melyek az igazgatóságnak és tanári karnak minden paed. ítéletét és tapintatát kívánták. A legfőbb ezek között az volt, hogy a II. osztály összes növendékei *május 1-én*, holott iskolai szünet nem volt, testületileg nem jelentek meg az előadáson, úgy kivonultak a kis Svábhegyre, mint *Róma* népe egykoron a *Szenthegyre*.

A meggondolatlan ifjak eme tette azonban, a mint hogy kiderült, oly gyermekes felfogású, naívu tervezett és spontan elhatározású volt, hogy mindegyiknél csakhamar nagyfokú megbánássá és megtörődöttséggé, sőt ügyetlenséggé devalválódott, melyet a tanári kar igen bölcsen oldott meg, úgy, hogy az intézeti rend és jó közszellem sem szenvedett csorbát és az ifjak meglakoltatása sem került pályájuk végzésének megakadályozásába.

Iskolai év bezárása után hirt vettünk arról, hogy három, elégtelent nyert növendék a szülei házból megugrott, de ekkor már kibocsátván szárnyai alól ezeket az iskola, fegyelmi ügyük nem az iskolára tartozott, különben is a fiúk haza kerültek. Az iskolát ez csak még óvatosabbá fogja tenni jövőre. Ez is fővárosi erkölcs a fiúknál, hogy a mint felidézük a bajt, futnak előle »Amerikába—footballozni«.

Iskolai ünnepet hármat tartottunk:

Az 1901. nov. 19-én megboldogult *Erzsébet* királynénak emlékeztetere tartott *isk. ünnepnek*, melyet a tanári kar tartott, műsora a következő volt:

1. *Könyörgő ének*, Reichardtától, előadja az ifj. énekkar.
2. *Megnyitó beszédet* tart dr. Baló József, mb. igazgató.

3. *Erzsébet királyné emlékezete*. Irta és felolvassa Farkas Sándor tanár.

4. *Gyászdal*, Mendelsohntól, előadja az ifj. zenekar.

5. *Erzsébet*, költemény dr. Várady Antaltól, szavalja Tarkó Lajos, III. éves tanító-növendék.

6. *Hymnus*, előadja az ifj. énekkar.

Az 1902. márcz. 15-ikén tartott isk. ünnepnek, melyet az ifj. önképzőkör rendezett, műsora ez volt:

1. *Hymnus*, Erkeltől, énekkar zenekisérettel.

2. *Rendületlenül*, Aranytól, szavalja Kiss József.

3. *Talpra magyar*, Káldytól, előadja az énekkar.

4. *Márczius 15-nek emlékezete*, Láncz Józseftől, felolvassa a szerző.

5. *Rákóczi Rodostóban*, Váradi—Ábrányitól, szavalja Tarkó Lajos, zongorán kíséri Pappert László.

6. *Csárdajelenetek*, Hubay J.-tól, hegedűn előadja Szekeres Ferencz, zongorán kíséri Kis Károly.

7. *Induló*, előadja az énekkar.

8. *Kossuth-induló*, előadja a zenekar.

(A zenekart Kmethy Pál, az énekcart Mihálik József vezeti.)

Az 1902. ápr. 22-én az 1848. évi korszakalkotó törvények szentesítésének emlékére tartott isk. ünnepnek, melyet a tanári kar rendezett, műsora ez volt:

1. *Ima*, Bartalus I.-tól, előadja az énekkar.

2. *Megnyitó beszéd*, tartja dr. Baló J., mb. igazgató.

3. *Felolvasás 1848. ápr. 11-ének emlékére* Snašel Ferencz rendes tanártól.

4. *Magyar nóta*, Biharitól, előadja az ifj. zenekar, zongorán kísérik Pappert L. és Rohrbacher T. III. é. növ.

5. *Honszeretet*, Vörösmartytól, szavalja Tarkó L. III. é. növ.

6. *Petite symphonie*, Danclától, hegedűn előadják Fetter K. és Kiss S. II. évesek, zongorán kíséri Pappert L. III. é. növ.

7. *Hymnus*, előadja az énekkar.

Tanulmányi út a Délkeleti-Kárpátok vidékére.

Az intézet negyedéves növendékei, mint minden évben, úgy ez idén is megtették tanulmányi útjokat. A már jóelőre kidolgozott és előkészített út ez alkalommal történelmileg a Délkeleti-Kárpátok nevezetes és fontos városai, Kolozsvár és Brassó felé, földrajzilag pedig az erdőkoszoruzta Erdélynek délkeleti hegylánczai felé irányult.

A huszonnégy tagból álló társaság Horvay Ede és Farkas Sándor tanárok vezetése alatt 1901. évi szeptember hó 26-án indult el a központi pályaudvartól reggel 8 óra 30 perczkor s egy külön harmadik kocsiosztályban elhelyezkedve, aznap este 8 óra 33 perczkor érkezett kincses Kolozsvár városába. Rövid vacsora után nyu-

galomra tértünk s másnap megtekintettük az állami tanítóképző intézetet, majd a szives tanárkar társasága és kalauzolása mellett az összes intézeteket, a Szent Mihályról nevezett plébánia-templomot, a Mátyás király szülőházát, a Jósika-házat, a Bánffy-palotát; majd megsejleltük az Országos Múzeum-Egylet gyűjteményeit, az Erdély-részi Magyar Közművelődési Egyesület palotáját. Délután pedig a díszes sétateret, a nyári színházat, végül pedig a fellegrárat. Este Orbók Mór igazgató fogadta páratlan szíveséggel a társaságot, mely iránt különben az egész tanárkar, de különösen Krausz Sándor, Végh József és Macskássy Zoltán tanusítottak páratlanul kedves szíveséget.

Szeptember 27-én, pénteken este 8 óra 50 perczkor, indultunk tovább Brassó felé, tele hangulattal és kedves emlékekkel. Egy meglehetősen kényelmetlen, tehát hosszú éjszaka után szombaton reggel Brassó falai közé érkeztünk. Itt csakhamar megszálltunk az állami ipariskolában s kevés pihenő után a Czenk hegységnek az egész vidék által uralt orma felé siettünk, mely páratlan szép kilátásával igazán elragadott. A fenséges Árpád-szobor talpazatánál lelkesedéssel énekeltük el a Hymnuszt és a Szózatot a aztán vidám csörtetéssel vágtunk az alj felé. Majd a város nevezetességeit tekintettük meg, melyek közül különösen a híres *Fekete-templom* válik ki gót izlésű, felette nevezetes művészetével.

Az idő azonban mód felett rövid volt. Alig költhettük el a szerény, de igen izletes ebédet, máris a vasut felé kellett igyekeznünk, mely festői szép vidéken röpitett bennünket Bikszád felé. Innen jó messze van ugyan a világhírű *Büddös-barlang*, de hát az est tündéri volt, a vidék, mely a hold reszkető fénye mellett álmódzott, elbájoló s mi nekivágtunk a zúgó és titokzatos völgyeknek. Tíz óra tájban értünk a vendégfogadóhoz, hol tarisznáinkból megvacsorázván, pihenőre tértünk. Kora reggel már az erdőt jártuk s a sárgult falevelekkel takart kanyargó utakon a barlangba értünk. Nagy óvatossággal tekintettük meg a főként széndioxiddal, nitrogénnel, kénhidrogénnel és oxigénnel telített, igen gyógyító hatású, 4 méter hosszú és 2 méter széles üreget. A fürdő igazgatónőjének szives útmutatása és egy székely suhancznak kalauzolása mellett innen a *Szent-Anna* tava felé indultunk, melyet conventionalis eltévedések és félreértések után két csapatban értünk el meg is fogyva, meg is törve. Pedig minő kép a hallgató erdők ölén, az égbe nyúló bérce ormán a kékvizű szelid tó! A fiuk lelkesedésükben több fotográf-képpel örökítették meg emlékét, mások pedig megfürödtek vizében.

Gyors menetben ereszkedtünk aztán alá *Tusnádra*, hol izletes ebéd, pompás borviz várt bennünket. Az itt töltött este a szalonnasütéssel, csolnakázással, az Olt vize zokogásával, a messziről jövő pásztor-kürt stb., stb. feledhetetlen lesz mindnyájunk emlékezetében.

Október 1-én délelőtt 10 órakor már *Aradon* voltunk, hol a

tanítóképző-intézet tanárai fogadtak bennünket. Az ő társaságukban néztük meg a város iskoláit, nevezetesebb épületeit, a gazdag ereklje-muzeumot, a vértanuk híres szobrát, a szomorú nevezetességű várat, a vesztőhelyet. Az ifjúság mindenütt mély illetődéssel hallgatta a magyarázóknak Pókász, Szóllőssi, Vagner és Úrhegyi tanároknak lelkes előadásait s a jól sikerült kirándulásról magával hozta a magyar történelem számos nagy mozzanatának minden alakjában felemelő és buzdító emlékeit s a magyar föld ezerféle változatának szépségben versenyző és soha el nem muló képeit.

—s.

Az 1901. május 26. és 27-én tartott országos tornaversenyen nyertes int. növendékek kitüntetése.

Ez isk. év október 25-én egy kis isk. ünnep keretében osztattak ki azon díjak és érmek, melyeket 6 intézeti növendék a megelőző isk. évi országos tornaversenyen magának s az intézetnek mint dicsőséget szerzett.

Délután 3 órakor összegyűlt *dr. Kiss Áron* kir. tanácsos, igazgató vezetése alatt a tanári kar és az ifjúság a tornateremben. *Dr. Kiss Áron* beszédet intézett a nyertes ifjakhoz és az egész ifjúsághoz, mely beszéd különösen a test ápolására, erősítésére vonatkozó teendőkről s ezeknek fontosságáról szólt. Majd azt vonatkozásba állítva a múlt évi tornaverseny eredményeivel, kiosztja a jutalmakat.

Szalatsy Richard volt IV. éves, *Varga Győző* III. éves könyvet és ezüst érmet nyertek; *Jónás János* IV. éves és *Merényi Lajos* III. éves ezüstérmet; *Szekeres Ferencz* és *Zsidó Lajos* I. évesek bronzérmet.

Az ünnepet a *Hymnus* elénekklése zárta be.

Intézeti tornaverseny.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ide vonatkozó 6168/902. sz. magas rendeletének megfelelőleg az intézet 1902. május hó 30-án *Oheroly János* tornatanár vezetése mellett, intézeti tornaversenyt rendezett, melyen jelen volt *dr. Verédy Károly* kir. tanácsos, fő- és székvárosi kir. tanfelügyelő is.

A verseny színtere az illető helyeken homokkal behintett s feldíszített udvar volt, de a társasjátékok és a versenyfutás színterévé, részben az Alkotás-utcának az intézet mögött levő csendesebb szakasza, részben az intézetnek a *Hantos-úton* túl levő játéktere jelöltetett ki, a mely helyeken az egész néző közönség megjelent, miután az intézet udvarán a szabadgyakorlatok és a szertornázás lefolytak.

A szabadgyakorlatok, szergyakorlatok, versenyek, játékok, arról győzték meg a jelenvoltakat, hogy a növendékekben a testgyakorlat terén is szép képességek vannak, a minek dr. *Veredy K.* tanfelügyelő úr a verseny befejeztekor bességben adott kifejezést. A verseny győztesei a következő növendékek voltak:

Simon István III. éves, *Koháry Géza* II. éves, *Zsidó Lajos* II. éves, *Jónás János* IV. éves, *Merényi Lajos* III. éves, *Schröder Lajos* II. éves, *Varga Győző* III. éves, *Sebestyén Ferencz* IV. éves, *Haris Jenő* III. éves, *Pingitzer Károly* I. éves, *Ring Ödön* I. éves, *Glöckner K.* II. éves, *Baráth Árpád* I. éves, *Lehóczky László* IV. éves, *Henter Pál* III. éves és *Janisch Lipót* I. éves.

A nagyméltóságú Miniszter úr 200 K-nyi adományából e növendékek egy-egy szép hasznos könyvet nyertek jutalmul, mely nekik s a szabadgyakorlatokban, meg általában a tanulásban kitűnt következő jeles tanulóknak: *Segnan Vito*, *Ihász K.*, *Palotás Miklós*, *Mihalik József*, *Láncz József*, *Lendvai Dezső*, a június 15-én tartott évzáró ünnepen adatott át.

Növendékek közreműködése a felügyeletben.

A tanári kar nemcsak azt igyekezett elérni, hogy felügyelete alatt a növendékek a rendtartási szabályoknak megfelelőleg viseljék magukat, hanem rá akarta vezetni az ifjúságot arra is, hogy fegyelmezni tanulja önmagát s részben a rend ellenőrzéséhez is szokjék hozzá.

Ebből a célból a megbízhatóbb növendékek, első sorban a felsőbb osztályosok, a felügyeletbe is bevonattak és az így megbízott növendékek általában sikerrel oldották meg ebbeli feladatukat.

Az iskolai helyiségben:

Az I. osztály termében *Ballun Ferencz* I. osztálybeli növendék volt őre a teremnek s ügyelt a rendre. Ebbeli, mindkét feladatát sikerrel oldotta meg.

A II. osztályban *Glöckner K.*, *Sciuty K.* és *Zsidó Lajos* tűntek ki e téren.

A III. osztályban *Papperth László*, *Kiss József*, *Remes Alajos*.

A IV. osztályban *Segnan Vito*.

A zongorás és harmoniumos termekben az említetteken kívül *Mihalik József*, *Ihász Károly*, *Lendvai Dezső*, *Benkő Miklós* tettek eredményes szolgálatokat.

Az internátusban:

Felügyelők voltak: *Lendvai D.*, *Ihász K.*, *Segnan* IV. éves növendékek.

Az olvasóterem felügyeletének tisztségét hiven és pontosan

töltötte be *Benkő Miklós* IV. éves növendék; s megemlítendők még *Kreizler J.* és *Gilliam R.* mint ruhafelügyelők.

Hazafias és nemes ügyekre szolgáló gyűjtések az ifjuság körében.

A tanári kar a hazafias nevelés terén azt a gyakorlati formát sem hagyta figyelmen kívül, hogy daczára a növendékek fogytékos erszéynének, egyes hazafias és nemes czélra a növendékek közt, többnyire ugyan az egyes gyűjtőbizottságok kérelmére, gyűjtést indítson. Így pl. a *hevesmegyei siketnéma-intézet* számára, az egri *Dobó-szoborra*, a *kolozsvári Mátyás-szoborra*, az amerikai kivándorolt magyaroknak szánt *dísz-zászló* javára, a *Mikes-szoborra*, sőt a *Lenau-szoborra* is jutott egy pár fillér a növendékek csekély vagyonából, hirdetvén hogy a szegény növendéksereg még pénz-ügyileg is tényező ott, a hol hazafias, nemes, nagy ügyek előmozdításáról van szó.

Az iskola látogatói.

Azon számos egyeseken kívül, kik a lefolyt tanévben intézetünket becses látogatásukkal megtisztelték, örömmel jegyezzük fel ez évi jelentésünkben, hogy a *dévai* társintézet növendégeit — igazgató és tanári vezetőikkel együtt — a husvéti szünet folyamán tett tanulmányutjuk közben, mialatt a fő- és székváros nevezetességeit tekintették meg, intézetünk vendégeiül üdvözölhette.

A július hónapban tartott tanítói *továbbképző-tanfolyam* gyűjteményének sem egy tanító és tanár látogatója akadt.

2. A tanítás.

a) Tanári értekezletek.

A tanári kar az 1901—1902. iskolai évben összesen 26 gyűlést tartott: az elsőt 1901. szeptember 1-én, az utolsót 1902. június 28-án.

E gyűlések rendes tárgyai az ügynevezet folyóügyek voltak, nevezetesen: ministeri rendeletekről való előterjesztés s az azok szerint való intézkedések megállapítása; a növendékek tanulmányi ügyei, melyekről konkrét eseteken kívül is majd minden értekezleten általában is volt szó. Ezen kívül az őszi, téli és tavaszi évharmadban rendesek voltak az *ellenőrző* konferenciák, a mely alkalmakkor a hanyag tanulók jegyzőkönyvi megintésben részesültek s erről szülőiket az igazgatóság értesítette s ezen ellenőrző gyűléseket rendszeren egy hó múlva követte az évharmadi osztályozó gyűlés.

A tanulók segélyezésének ügye is egyik fontos tárgya volt a gyűléseknek, éber gond fordítatván arra, hogy az állami segélye-

ket állandóan csak az arra méltó tanulók élvezhessék. Egyébiránt ebben az iskolai évben az állami segélyek kiosztásában év kezdetétől fogva kevés ingadozás történt.

Igen tartalmas értekezlet volt az 1902. márczius 6-án tartott tanári gyűlés, melynek főtárgya volt a *tanítóképesítés* megosztása dolgában az *Egyesületnek* nyújtandó vélemény megállapítása. Ebben a vélemények megoszlottak s a véghatározat az volt, hogy a jelen állapotokon segíteni kell, de a javasolt ismeretes megosztás a gyakorlati év problematikus értéke miatt nem fogadtatik el.

Paedagógiai tekintetből legértelmesebbek voltak azok a tanári gyűlések, melyeken a *Rendtartás* alapján az intézet isk. és internátusi *szabályzatai* és azután a *tanmenetek* állapítottak meg.

A javaslat egyes pontjainak előadói az illető szaktanárok voltak, de a tárgyalásban élénk részt vett az egész testület és a tanmeneteknek, a tantárgyak egymáshoz való viszonyainak sok oly mozzanata került szóba, mely a legértelmesebb módszeres tanácskozásnak anyagát alkotta.

Ugyancsak tanácskozott a tanárkar a rendtartási nyomtatványok: osztálykönyv, anyakönyv, felvételi napló stb. ügyében is, melyekre nézve minden körülményt tekintetbe véve, szintén megállapodott a tanári kar a lehető legcélszerűbbeknek ígérkező formákban.

Mindezekben a tanári kar dolgozatai legutóbb meg is nyerték a ministerium jóváhagyását.

b) *A tananyag rövid felsorolása.*

A végzett tananyag az, a melyet a *tanterv* és *utasítások* megszabtak. Kiváló gond tárgyat alkotta, hogy az *anyag* módszeresen feldolgoztassék és a megfelelő *írásbeli* tételek is arányosan kerüljenek dolgozás alá.

A hit- és erkölcstanból az illető hitfelekezet egyházi hatóságai által előírt tanítási anyag elvégeztetett.

I. Paedagógiai tárgyak.

A) *Lélektan.* II. osztály. Kiindulás a nevelés feladataiból, a mi a lélektan és neveléstan összefüggésére vezet. Lelki tünetmények konkrét észrevévése. A megfigyelés útján szerezhető lélektani anyag. Tapasztalati és physiologiai tanulságok feltüntetése. Az idegrendszer. Az érzet és meghatározói; észrevétel (szemlélet), képzet. A tudat: reproductio és associatio. Emlékezet. Képzelet. A lélektan és logika kapcsolata. A logika alapvonalai. Erzet- és képzethangulat s ezzel kapcsolatban az érzelmek; paedagógiai vonatkozásuk. Önkénytelen mozgások, a melyekben az akarat kifejlődésének csirái tüntethetők fel gyermekpsychologiai képekben. Önkénytes mozgások, akaratbeli cselekmények. Az akarat kettős meghatározója. A jellem.

A lelki jelenségek főbb csoportjai genetikus rendben, különös tekintettel a gyermekpsychologiai szempontra. Paedagogiai rámutatások: az érzet, észrevétel, képzet foka a gyermekben; a figyelem, emlékezet, képzelet fejlődése. A gondolkodás kifejlődése.

A lelki élet egészében, a lélek mivolta, a lélektan tudatos fel fogása. Az egyéniség. Lelki bajok, pathologia. A paidologia és eredményei.

Rövid erkölctan és a neveléstan legáltalánosabb rendszere.

B) módszertan. II. osztály. A népiskola mivolta. A népiskolai tanulmányok iránya. A nevelés és oktatás kapcsolata. Didaktikai részletek. A tanterv elmélete röviden. A népiskolai tanterv. Órarend, tanmenet, haladási napló. A módszer, a tanítás alakjai. A tanítás fokozatai. A fegyelem az oktatás szempontjából. Taneszközök, tan- könyvek.

Az írva-olvasás és beszéd- és értelemgyakorlatok részletes módszere tanítási próbákkal.

III. osztály. Az összes népiskolai tárgyak tanításának mód- szere; tanítási próbák a tárgyalás közben, oly sorban, a mint a jelöltek nyilvános próbatanítása a gyakorló-iskolában ezt szükségessé teszi.

C) Neveléstan. III. osztály. A nevelés és neveléstan fogalma. Inductiv megállapítása a növendékekkel együtt a nevelés terének, irá- nyainak. Testi, erkölcsi, értelmi, érzelmi és vallásos nevelés céljai, eszközei, főkép az iskolai eszközök. Gondoskodás arról, hogy a jelöltek a nevelésnek ez ágait ne egymástól elszigetelten fogják fel, a mi már a lelki jelenségek tárgyalása közben figyelem tárgya volt a lélektanban.

D) Neveléstörténet és szervezettan. IV. osztály. A kereszténysé- ség előtti kor összefoglalása egy pár képben. Görögök, rómaiak. A kereszténység hatása a nevelésre. A nyugati egyház iskolái. A scholasticismus; a lovagok, városok. Egyetemek. A középkorbeli magyar nevelés és oktatás. A reformatio paedagogiája, főkép ma- gyarországi adatok alapján. Ez utóbbival párvonalosan a r. kath. iskolaügy.

A gondolkodás fordulata a XVI. században. A realismus a paedagogiában a különböző országokban, főkép Magyarországon.

A XVIII. század. Rousseau; az emberbarátok, Felbiger; a Ratio educationis. A XVIII. század nevelési irodalma és népoktatás- ügye hazánkban. A XIX. század I. és II. fele épen ily pontok szerint s megelőzőleg Pestalozzi, Herbart, Disternweg paedagogiája. A ne- velés- és iskolaügy fejlődése hazánkban az 1868-ik év után.

A magyar népoktatásügy szervezetéből: előleges bevezetés, a népiskola fentartását és szervezését illető ismeretek; állami felügye- let, a tanítóra vonatkozó ismeretek; a népiskola belső szervezetét illető ismeretek. A kisdedóvás és az emberbaráti intézetek.

Írásbeli dolgozatok tételei a neveléstani tárgyak köréből. II.

osztály. Ez osztályban az írásbeli dolgozatok célja az volt, hogy a tanulók, a mire a III. osztályba fellépnek, tudjanak jól szerkesztett tanítási tervezetet írni.

Ebből a célból, mikor a *módszertan* tanmenete szerint lehetséges volt:

a) az összekötő előkészítés és célkitűzés cz. formális fokra nézve tettek próbákat 1. az *»i«* hang ismertetése cz. tételhez; 2. az *Appenini félsziget földrajzi ismertetése* cz. tételhez; b) gyakorolták azután az *új anyag egységeiben* cz. formális fokot: 1. *»m«* betű ismertetése cz. tételhez készítvén tanítási egységeket s ezt próbálva egy olvasmány tárgyalásán is, a mint az a gyakorlóiskolában tanításra került; c) harmadik fokon már egész tervezeteket próbáltak szerkeszteni ezen beosztás szerint:

Tanítási tervezet. Hely, Idő, Tárgy, Anyag, Tanító, Főbíró. E szempontok szerint adatok elősorolása.

I. Vázlat. 1. Összekötő előkészítés és célkitűzés stb. 2. Az új anyag egységeiben stb. 3. A látsítás stb. 4. Rendszer stb. 5. Összefoglaló ismétel, begyakorlás stb. Arról itt még nem lehetett szó, hogy e formális fokok egyike-másika alkalmilag el is maradhat. Ezeken kívül minden II. éves növendék írt gyakorló-iskolai jegyzeteket 10—20 lap terjedelemben két-két ízben történt hospitálásáról.

III. osztály. Ez osztályban a) a különböző tanítási tervezetek, b) a bírálatok és c) a bírálatok alkalmából a főbíró által vezetett jegyzőkönyvek voltak az írásbeli dolgozatok.

IV. osztály. a) A tanítási tervezetek, b) bírálatok, c) jegyzőkönyvek és d) a gyakorló iskola mind a négy osztályáról vezetett rendszeres *haladási napló* voltak az írásbeliek tárgyai.

II. Magyar nyelv és irodalom.

A) *Magyar nyelvtan. I. osztály. a) Nyelvtani anyag.* A magyar nyelv. A magyar irodalmi nyelv. Történeti, tájnyelv, gyermeknyelv. A magyar nyelvjárások részletes ismertetése. A nyelvtan fölosztása.

A szóhangok száma és osztályozása. A magánhangzók, időmérték, hangfokozat és szájnyílás szerint. A mássalhangzók időmérték, szájrészek és hangrezgés szerint. A szóhangok változásai a beosztási szempontok szerint. A hangtani helyesírás.

A szók fajtái. A szótörzsek. A képzők és ragok. A főnevek fajtái, képzése, ragozása; mondatnani szerepük. A melléknevek fajtái, képzésük módja, ragozásuk. Szerepük a mondatban. A számnevek fajtái, képzése, ragozása. Tisztjuk a mondatban. A névmások fajtái és ragozása. Névmások a mondatban. Az igék fajtái. Az igeképzés. Az alanyi és tárgyias ragozás. Ikes és iktelen igék. Az igemódok, módjelek. Az igeidők. Időjelek. Az igeragozás rendszeres áttekintése. Névalakok. Az ige tiszte a mondatban. A határozó szók fajtái, képzésük módja. Fokozásuk és ragozásuk. A határozó szófajták szerepe

a mondatban. A névutók fajai, ragozásuk módja. Mondattani szerepük. A névelők s mondattani szerepük. A kötőszók fajai; helyzetük a mondatban. Az indulatszók.

Rokonalakú és rokonértelmű szók. A szótan körébe eső helyesírási szabályok összefoglalása.

Mondatszerkezetek. A mondatrészek, egymáshoz való viszonyuk. Az alany és állítmány; egyezésük törvényei. A mondat kiegészítője. Szóvonzatok. Kiegészítő bővítmények. A határozók; az állítmányhoz való viszonyuk. Határozói bővítmények. A jelzők. Kihagyásos mondatok. A mondatok jelentésük szerint. A szórend. A mellérendelt mondatok fajai. Az összevont mondat. Az alárendelt mondatok fajai. Az alanyi mellékmondatok. Kiegészítői mellékmondatok. Határozói mellékmondatok. Jelzői mellékmondatok. A mellékmondatok helyzete és fokozatai. Többszörösen összetett mondatok. Körmondatok.

b) A nyelvtani fejtegetéseket minden egység bevégeztével nyomon kísérte a tartalmilag tárgyalt olvasmányokon való elemzés:

c) ugyancsak ezt a célzt szolgálták a nagyobb egységek bevégezte után a feleletképen szolgáló, rögtönzött fogalmazási gyakorlatok, melyeknek tárgyai voltak: nyelvtani tételek szabatos megállapítása, példák keresése, mondat szerkesztések, stb.

d) Két havonként egy-egy szépprózai, vagy verses mű könyv-nélkülözése, tartalmi és alaki fejtegetésekkel. Alkalmoszerűleg szabadon választott költői művek szavalása.

B) *Stilisztika*. II. osztály. Az írásművek elmélete. A stilus általában. A stilus kellékei. Világosság, szabatosság, nyelvtisztaság, magyarosság, az előadásbeli kellem. A prózai előadás. A prózai előadás tárgyai. Élettelen tárgyak leírása. Személyek leírása. Jellem-, nép- és erkölcsrajz. Életkép. Utj rajz. Az elbeszélés általában. Az elbeszélés szerkezete. Példázat. Eletrajz. Történetírás. Az értekezés. Az értekezés szerkezete és stílusa. A választékos stilus. Hangfestés, hasonlat. Metaphora, metonymia. Személyesítés. Jelzők. Alakzatok. A körülírás. Elmésség. Hathatósság. A stilisztika áttekintő ismételése. A levél. Folyamodás. Bizonyítvány. Nyugtatóvány. Számla. Elismervény. Jegyzőkönyv. Végrendelet. Szerződés. Meghatalmazás.

Minden harmadik órán olvasmánytárgyalás. Toldi. A prózai műfajok közül azok, a melyeken a stilisztikában tanultak bemutathatók.

Költemények könyv nélkül.

C) *Költészet- és szónoklattan*. III. osztály. A művészetekről. A költészet. A költői nyelv. A rhytmus. A hangsúly. Hangsúlyos mondatrészek. A hangsúlyos rhytmus. Ütemek. Ütemes verssorok. Időmértékes verselés. A rím. A versnemek. A költői műfajok. A lyrai műfajok. Epikai műfajok. Drámai műfajok. *Szónoklattan*. Meghatározások. A szónoki beszéd tárgya, fajai. A szónoki beszéd szerkezete; előadása. A szónoklás története.

Az elméleti részt állandóan megfelelő prózai és költői olvasmányok kísérik, melyek közül a növendékek többet könyv nélkül is megtanultak.

D) *Irodalomtörténet*. IV. osztály. Az irodalom fogalma. Az irodalomtörténet fogalma és felosztása.

I. *A régi magyar irodalom*. A pogány kor költészete. A keresztény középkor egyházi és világi irodalma. A vallási harczok és nemzeti küzdelmek korának egyházi és világi irodalma általában. Tinódi, Balassi. Regényes elbeszélés, állatmese. Pázmány P., Zrínyi, Gyöngyösi. A lyra és dráma. A nemzeti irodalom hanyatlásának kora. Mikes, Faludi.

II. *Az új magyar irodalom*. Az ébredés korszaka. Irodalmi iskolák. Bessenyei, Berzsenyi, Kármán J., Csokonai V. Mihály, Kisfaludy Sándor, Kazinczy, Kölcsey. A nemzeti költészet korszaka. Kisfaludy Károly, Katona, Vörösmarty, Bajza; Jósika, Eötvös, Kemény; Tompa, Petőfi, Arany: Szigligeti és a dráma. A szabadságharcz utáni költészet. Gyulai, Szász K., Lévai, Tóth K., Vajda J., Jókai, Csiky G., Tóth E., Madách I.

III. Német nyelv.

I. osztály. Olvasmányok és német nyelvtan a következő tanmenet szerint. Der Wolf und der Adler. Mein Vaterland. Der Streit um die Wiese. Schäfers Sonntagslied. Eulenspiegel und der Fuhrmann. Hangok és betűk. A hangzók nyújtása. Hangsúly. A helyesírás elemei. A szók megszakítása. A névelő. Der Pilger. Heidenröslein. A főnév, ennek erős és gyöngye ragozása. Des Knaben Berglied. Seltsamer Spazierritt. A főnév vegyes ragozása. Die Riesen und die Zwerge. A melléknév és ennek ragozása. Der kluge Sultan. Der Aufschub. A melléknév fokozása. A számnév. Sark-, rend-, szorzó-, osztó számnevek. Die Äxte. Der alte Landmann an seinen Sohn. A névmás. A személyes és birtokos névmás. Wie die Quelle entsteht. A mutató, vonatkozó, kérdő és a határozatlan névmás. Kéthetenkint egy írásbeli feladat.

II. osztály. Olvasmányok s a német nyelvtan folytatása a következő tanmenet szerint. Kindesdank. Rätsel. Az ígéről általában. A »haben, sein, werden« hajlítása. Alexander und Diogenes. Schwert und Pflug. Az erős és gyenge ige-hajlítás. Nutzen des Multiplizierens. Die wandelnde Glocke. A vegyes ige-hajlítás. Die drei Rätsel. Das Loch im Ärmel. A szenvedő ige. Lorelei. Attilas Schwert. A határozó szó. Az előjáró. Az indulatszó. Die traurige Geschichte vom dummen Hänschen. A szótan rendszeres áttekintése. Das Gold. Einkehr. Árpád auf der Insel Csepel. Hirtenlager. Kéthetenkint egy írásbeli feladat.

III. osztály. Olvasmányok s a német nyelvtan folytatása a következő tanmenet szerint. Frau Hütt. A mondat és főrészei. Az

egészen egyszerű mondat és részeinek rendje. Von der Kleidung. A bővített egyszerű mondat. A jelző. A kiegészítő. Das Grab in Busento. A határozó. A mondatrészek rendje. Vier Rätsel. A hiányos mondat. A független szerkezetű összetett mondat és fajtái. Mellérendelő kötőszók. Der Process. Az összevont mondat. Das Lied vom Samenkorn. A függő szerkezetű összetett mondat. Az alanyi, tárgyi, jelzői mellékmondat és ezeknek kötőszói. Die teure Zeche. A határozói mellékmondat és ennek kötőszói. A fő- és mellékmondat helyzete és részeik sorrendje. Das Wunder des Blattes. A körmondat. Havonkint egy írásbeli feladat.

IV. osztály. Olvasmányok: Der durch Obstbau reich gewordene Tagelöhner. Des Sängers Fluch. Die Sage vom Plattensee. Die Bürgerschaft. Ismétel. Einiges von den Schildbürgern. Die drei Ringe.

A fentiekben kívül közbe-közbe olvastak a növendékek szemlévényeket német paedagogiai írókból.

Az olvasmányok tárgyalásával kapcsolatban történt a nyelvtani ismeretek föllevenítése és kibővítése. Havonkint egy írásbeli feladat.

Írásbeli dolgozatok. Ezek az első osztályban kizárólag iskolaiak, a középsőkben felváltva iskolaiak és háziak, a negyedikben kizárólag házi feladatok. A dolgozatok általában szorosan a tárgyalt olvasmányokkal függnek össze. Eleinte a növendékek könyvből másolnak, a tanár vagy egymás tollba mondása után írják le, végre a megtanult olvasmányt emlékezetből írják le. Az olvasmányt aztán más alakba öltöztetik (más személy beszél, változik az idő, a szám, a sorrend, a szereplő stb.) kivonatokat készítenek, eleinte magyar nyelven, aztán németül. Következik a szabadabb átalakítás, az olvasmánynyal rokon tartalmú magyar szöveg fordítása németre és setleg az illető évfolyam tudásához mért szabad dolgozat.

IV. Földrajz.

Európa földrajza. Magyarország. I. osztály. A Nagy Magyar Alföld. A dunántúli dombos vidék. Az Északnyugati Kárpátok, az Északkeleti Kárpátok, a Délkeleti Kárpátok. A Dráva- és Száva köze; a Száva és Adria tenger köze. Az Osztrák császárság. Az alpesi tartományok, a szudetai tartományok, a kárpáti tartományok. Európa többi országai: A Balkán-félsziget. Az Apennini-félsziget. A pireneusi félsziget. Franciaország. Nagy-Britannia. Belgium és a Németalföld. Svájc. Németország. Dánia. Svéd- és Norvégország. Oroszország.

II. osztály. *Ázsia.* Kis-Ázsia. Az Eufrát és Tigris vidéke. Szíria és Palesztina. Arábia. Irán. Elő-India. Hátsó-India. Sziget-India. Japán. A khinai birodalom. Ázsiai-Oroszország. *Afrika.* Az Atlasz vidéke. A Szirtisz melléke. Az Alsó-Nilus vidéke. Sahara. Nubia. Abesszinia. Szomaliak. Zanzibár partvidéke. Kelet-Afrika.

tóvidéke. A Mozambik-partvidék. Alsó- és Felső-Guinea, Szenegambia. Kongo-állam. Szudán. Szofala-partvidék. A kalahári sivatag. Damara- és Namaqua-föld. Fok-föld. Afrika szigetei. *Amerika*. Grönland. Alaszka. Kanada. Az Egyesült-Államok. Mexiko. Közép-Amerika. Nyugat-India. A Kordillerák vidéke; a Magdolna folyó vidéke. Az Orinokó siksága. A guajánai fensik. Az Amazon melléke. A La-Plata melléke. Patagonia és a Tűzföld. *Ausztrália*. Ausztrália szárazföldje. Oceánia.

Csillagászati földrajz. A világ és a föld a világűrben. A föld alakja és nagysága. A látáshatár s az égi jelenségek a látáshatáron. A földgömb részei és körei. Napi tűnemények az éggömbön. A föld forgása. A föld forgásának következményei. A föld keringése a nap körül. A földnek a nap által való megmelegítettése. Évszakok. A holdnak a naphoz való viszonya, látszólagos mozgása s fényváltozásai. Nap- és holdfogyatkozás.

V. Történelem.

A) *Egyetemes történet*. III. osztály. A történet tárgya. Őskori műveltség. Az emberi nem felosztása.

Egyiptom. Kháldea. Fönícia. Izráel. Asszír. Média. Perzsia.

Görögország. A dór vándorlás. Solon és Athén. Piszisztratosz és fia. Gyarmatok. A perzsa háborúk. Perikles és kora. A peloponnésusi háború. Thebae hegemoniája. II. Fülöp. Nagy Sándor. A görögök műveltsége.

Itália és lakói. Róma királyai s a köztársaság megalapítása. A patriciusok és plebeiusok küzdelme. A pún háborúk. A Grachusok. A Jugurtha elleni harcosok. Márius és Sulla. Pompeius. Az első triumviratus. Julius Caesar. Gallia meghódítása. A polgárháborúk. Caesar egyeduralma és halála. A második triumviratus. Augusztus uralkodása. A Julius-családból származó császárok. A Flaviusok és az öt jó császár. Műveltségi viszonyok. A birodalom hanyatlása, kettészakadása, bukása.

A népvándorlás; hunok, góthok. A keresztény vallás terjedése. A görögkeleti császárság. Mohamed és az arabok. Nagy Károly kora. A császárok és a pápák küzdelme a főhatalomért. E kor műveltsége. A keresztes háborúk. A császárság és a pápaság bukása. A 100 éves háború. Új országok keletkezése. A középkor műveltsége.

Az újkort előidéző okok. A reformatio. V. Károly. Az ellenreformatio. II. Fülöp. A 30 éves háború. XIV. Lajos és kora. Az angol forradalom. A spanyol örökösödési háború. Az éjszaki háború. Oroszország emelkedése. Poroszország. Nagy Frigyes. Lengyelország felosztása. Az Egyesült-Államok keletkezése. A francia forradalom okai és kitörése, lezajlása. Nagy Napoleon. A szent szövetség. A júliusi forradalom. A februári forradalom s következményei. A reactio s az alkotmányos élet diadala.

B) Magyarország története. IV. osztály. A mai Magyarország területén lakó régi népek. A hunok, avarok; frankok, szlávok.

A magyarok őstörténete. A honfoglalás. A vezérek kora. Műveltségi viszonyok. Géza.

Szent István s a kereszténység befogadása, a királyság alapítása. Péter. Aba Samu. Endre, Béla, Salamon, Géza, Szent László, Kálmán és törvényei; II. István, Vak Béla, II. Géza, III. István s a görög hatás kora. III. Béla. Imre. II. Endre s az aranybulla, IV. Béla s a tatárjárás. V. István. IV. László. III. Endre. Az Árpád-házi királyok alatti műveltség.

Venczel, Ottó, Róbert Károly s a bandériális rendszer. Nagy Lajos s a szent korona eszméje. Mária, Kis Károly, Zsigmond s az 1405. és 1435-iki országgyűlések. Albert. Ulászló. Hunyadi János kormányzósága. V. László. Mátyás és a korabeli műveltség. II. Ulászló. II. Lajos.

A kettős királyválasztás. Martinuzzi és politikája. János Zsigmond, I. Miksa. Állapotok a törökhódoltság területén. Rudolf, Bocskay felkelése. II. Mátyás. A 30 éves háború kora. I. Lipót s Buda visszafoglalása. II. Rákóczi Ferencz. I. József. III. Károly s a pragmatica sanctio. Mária Terézia s az úrbéri rendelet. II. József központosító tervai. II. Lipót. A francia forradalom hatása. I. Ferencz. V. Ferdinánd. Az 1848-iki törvények. A szabadságharc; az absolutismus. A kiegyezés.

VI. Magyar alkotmánytan.

IV. osztály. Az állam és nemzet. Államhatalom, államforma. Az ősi törzsszerkezet megszűnése. A magyar állam alaptörvényei.

A magyar állam alkotó részei; címere, színe és lobogója. A magyar állampolgárság. A magyar nemzet és nemzetiségek.

A királyi hatalom gyakorlásának kellékei. A király méltósága és jogai.

Az országgyűlés két háza. Választó-jog és szenvedő választóképeség. A választók állandó jegyzéke. A választási eljárás. Az országgyűlés megalakulása és működése.

A végrehajtó hatalom feladata, gyakorlása és műszerei. A minisztérium szervezete és osztályai.

Ausztria és Magyarország közös ügyei, a delegációk.

A törvényhatóságok feladata, felosztása. A törvényhatósági bizottság s ennek jogköre. A tisztviselők. A közigazgatási bizottság. A községek osztályozása. A községek önkormányzati jogai, képviselő testület, előjáróság. A közigazgatás ágai. A belügyi közigazgatás tárgyai. Közbiztonsági rendőrség. Cselédrendtartás. Adók és más jövedelmek. Ipar és szabadalmi ügy. Közutak, vasutak, távirdák, kisajátítás. A hazai egyházak és hitfelekezetek jogi állása. A bevett keresztény vallásfelekezetek viszonzosságairól. A népoktatástípus szervezete.

Bírák, bíróságok. Védkötelezettség. A magán- és büntetőjog fogalma.

Szerződés. Pénzkölcsön, kamat, uzsora. A váltó-levél. Végrendelet. Végrendeleti örökség. A polgári törvénykezés nemei és főbb vonalai. A csőd. A telekkönyv. Az ügyvédek és királyi közjegyzők. Büntények és vétségek. A kihágásról. Büntető törvénykezési eljárás.

VII. Mennyiségtani tárgyak.

A) *Számítan.* I. osztály. A szám fogalma: számjegy. Arab- és római számjegyek. Megnevezett és elvont számok. Számlálás és mérés. Természetes számsor. A tizes számrendszer. Számok írása és olvasása. Az egész-szám és törtszám fogalma. A tizes számrendszer kibővítése. A tized, század stb. részek megjelölése. A négy alpművelet egész számokkal. A négy alpművelet tizedes törttekkel. Váltás és összevonás. Alpműveletek megnevezett egész- és tizedes számokkal.

Tőszám és összetett szám. A számok tényezői és a viszonylagos tőszám. A közös- és a legkisebb közös többszörös. A számok oszthatóságának jelei. A számok tényezőkre és tőtényezőkre való bontása. A legnagyobb közös osztó és a legkisebb közös többszörös kikeresése.

A közönséges törtszám fogalma, jelölése és értéke. Törttek alakítása egész számokból. Valódi- és áltörttek. Az áltörttek és vegyes törttek kölcsönös átalakítása. A törttek egyszerűsítése és bővítése. Egynevezőjű és különnevezőjű törttek. A törttek közös nevezőre való hozása. A törttek értékének összehasonlítása. Közönséges törttek átváltoztatása tizedesekre. Véges- és végtelen szám. Tiszta- és vegyes szakaszos tizedes tört. Tizedes törttek átváltoztatása közönséges törttekre. A négy alpművelet közönséges törttekkel.

Számvetési előnyök és rövidítések. Rövidített összeadás és kivonás. Rövidített szorzás és osztás. Olasz számolási mód. Az arányosság fogalma. Egyszerű hármasszabály. Kettős-tételi feladatok megfejtése egységre való hozatal útján. Egyszerű- és összetett hármasszabályokhoz tartozó feladatok megfejtése, a kettős tétel segítségével.

Időszámítás. A naptár ismertetése. A kelet és lefolyt időnek kölcsönös átváltoztatása. Az időtartam kiszámítása. Az esemény kezdő- és végpontjának kiszámítása. Az időkülönbség kiszámítása a különböző földrajzi hosszúsággal bíró helyekre nézve.

Arany- és ezüst-ötvények s ezek mérése. Az ötvények anyaga, ötvénysúlya, szinsúlya, magsúlya és finomsága. A pénz fogalma, anyaga, súlya és finomsága. A pénznek valódi, törvényes és árfolyam szerinti értéke. A pénz alakja. Arany- és ezüstvaluta. Hazai pénzrendszerünk. A fontosabb külföldi pénzrendszerek ismertetése. A magsúly kiszámítása. Az összes súly kiszámítása. A finomság kiszámítása. A vert pénzek valódi- és egyenértékének kiszámolása.

Iskolai és házi dolgozatok. Összeadási, kivonási, szorzási és osztási feladatok egész számokkal, valamint tizedes törtekkel. Feladatok a megnevezett számok összeadására, kivonására, szorzására és osztására. Adott számok törzstényezőkre való bontása. A legnagyobb közös osztó kikeresése lánczosztás és törzstényezőkre való bontás útján. A legkisebb közös többszörös kikeresése. Példák a közönséges és tizedestörtek kölcsönös átalakítására. Összeadási, kivonási, szorzási és osztási példák közönséges törtekkel. Rövidített szorzási és osztási feladat. Példák az olasz számolási módra. Feladatok a hármasszabályú feladatok megoldására. Példák az időszámítás köréből. Példák az arany- és ezüstötvények, valamint a vertpénzek körüli számításokra.

II. osztály. Arányok és aránylatok; az aránylatok megfejtése s alkalmazása az egyszerű és összetett hármasszabályra tartozó feladatok megoldására. A lánczszabály és ennek alkalmazása a pénzek értékének kiszámításánál. A perczent vagy százalékszámítás 100-tól, 100-ra és 100-ból, következtetéssel és aránnyal megoldva. Ezrelékszámítás. A százalék- és ezrelékszámítás alkalmazásai a súlylevonások, árlevonások, a közvetítési, alkusz-, bizomány- és jutalomdíjak s a biztosítási számításoknál. Az egyszerű kamatszámítás esetei. Takarékpénztárak. Állampapírok és váltók ismertetése. Váltóleszámítolás; árfolyamszámítás. Középhatáridőszámítás. Arányos osztás és társaság-szabály. Vegyítési és ötvényszámítás.

Az ellentett mennyiségek fogalma és jelentése: a viszonyított, vagyis algebrai számsor. A betű- vagy általános szám fogalma és jelentése. A négy alpművelet algebrai mennyiségekkel. Az osztásból folyó tételek; az algebrai mennyiségek oszthatósága, tényezőkre való szétbontása. Több szám nagyobb közös osztója és legkisebb közös többszöröse. Számolás törtekkel. Az egyenletekről általában. Az egyenletek rendezése. Elsőfokú egyenletek egy ismeretlennel. Szóbeli feladatok az egyenletbetétel gyakorlására.

III. osztály. Több ismeretlennel bíró elsőfokú egyenletek megoldása: összehasonlítás vagy egyenlítés, helyettesítés és összeadás vagy kivonás (angol módszer) szerint. Szóbeli feladatok megoldása.

Hatványok egész pozitív kikötőkkel; 0 és negatív kitevőjű hatványok. A hatványozás általánosabb fogalma; általános tételek a hatványozásról; számmiveletek hatványmennyiségekkel. Két és több tagú algebrai kifejezések és a számok második és harmadik hatványai; a hatványozás alkalmazása a mértanra.

A gyökvonás fogalma. A négyzetgyök. Számolás négyzetgyökökkel. Az egyszerű mennyiség négyzetgyöke. Második gyök vonása összetett kifejezésekből és számokból; a négyzetgyökvonás alkalmazása a mértanra; Pythagoras-féle tételek megoldása. Másodfokú egyenlet egy és két ismeretlennel.

A gyökvonás általánosítása; a tört kitevőjű hatvány. Számolási műveletek gyökmennyiségekkel. A nevező gyöktelenítése.

Számtani sorok; a 10 eset begyakorlása gyakorlati példák megoldása által. Ezeken az egy és két ismeretlennel bíró első- és másodfokú egyenletek megfejtésének további begyakorlása.

A köbgyök vonása egy- és több tagú algebrai kifejezésekből és különösen számokból.

IV. osztály. A mértani sorok fogalma; az általános tag és az összeg számítása. A kamatos kamat fogalma és számítása. Az évi betétek, évjáradékok és kölcsöntörlesztések számítása.

Az egész anyag encyclopaedikus ismételése; e közben utalás a népiskolai számtani anyagra s annak módszeres eltanítására.

B) Mértan.

II. osztály. Termennyiségek; test, lap, vonal és pont. A termennyiségek származtatása mozgás által. Egyenes- és görbepap. Egyenes, görbe, tört- és vegyesvonal. Sugár és távolság. Távol-ságok megnevezése, összehasonlítása és mérése. A hosszúság-mérték ismertetése. Alpműveletek távolságokkal.

A szög származása, jelölése és megnevezése. A szög és az iv közötti összefüggés. Különböző nagyságú szögek. A szög mér-téke és mérése. Szögmásolás. Alpműveletek szögekkel. Szögpárok, mellékszögek és csúcsszögek. Három egyenes kölcsönös helyzetéről; a megfelelő, váltó és társszögekre vonatkozó tételek bebizonyítása. Merőlegesek és párhuzamosak szerkesztése.

Az egyenes vonalú idomokról általában. A háromszög meg-határozása, jelölése és megnevezése. Belső szögeinek összege. A háromszögek osztályozása szögek és oldalai szerint. A külső szögek. A szögek és az oldalak közötti összefüggés. A négyszögek meghatározása. Az átló. A négyszög belső szögeinek összege $= 4 R$. A négyszögek osztályozása. A sokszögekről általában. A sokszög belső szögeinek kiszámítása. A szabályos sokszög egyszögének kiszámítása.

Az idomok összeillőségéről általában. A háromszögek össze-illőségének esetei. A négy- és sokszögek összeillősége. Az össze-illőségi tételek alkalmazása. Az egyenlő szárú háromszögre vonatkozó tételek bebizonyítása s ezek alkalmazása a szerkesztéseknél. A pa-rallelogrammra vonatkozó tételek s ezek alkalmazása. A trapez, a szimmetrikus trapéz és a deltoid. A háromszög három magasság-vonala egy pontban metszi egymást. A háromszög három közép-vonala egy pontban metszi egymást. A szabályos sokszögekre vo-natkozó tantételek. Három-, négy- és sokszögek szerkesztése.

Mértani viszonyok és arányok. A hasonlóság. A háromszögek hasonlósága s az ebből folyó tételek. A sokszögek hasonlósága. A háromszögek hasonlóságán alapuló tételek alkalmazása a távol-ságok meghatározásánál. A hasonlósági tétel a derékszögű három-szögre alkalmazva. Az egyenes osztása egyenlő és arányos részekre.

Három adott egyeneshez a negyedik arányost keresni. A kisebbitett mérték szerkesztése.

Gyakorlati földmérés. A földmérési eszközök ismertetése. Adott távolság kitűzése. Egy kitűzött távolság meghosszabbítása. Távolságmérés vízszintes területen mérőléc és mérőlánc segítségével. Távolságmérés lejtős területen. Szögek mérése és mérőlegesek emelése mérőlánczsal és szögkereszttel. Földterületek felvétele mérőlánc segítségével: *a)* háromszögekre való felosztás által, *b)* metszések és *c)* az idom berekesztése által. Területfölvétel szögmérő segítségével.

III. osztály. A terület meghatározása. A területek összehasonlítása. A parallelogramm, háromszög, trapez, trapezoid és a sokszög területének kiszámítása. A szabályos sokszög területének kiszámítása. Pythagoras tantétele a terület és a hasonlóság alapján. Alkalmazása számításoknál és szerkesztéseknél. Idomok átalakítása a területek alapján. Alapműveletek területekkel; különösbbe az osztás. A kör meghatározása a kör húrjára és érintőjére vonatkozó tételek s az ezen alapuló szerkesztések. Középponti és kerületi szögek. A körbe és a kör körül irt három- és négyszögekre vonatkozó tételek. A körbe és a kör körül irt szabályos sokszögek. A körbe irt n oldalú sokszögből kiszámítandó a kör körül irt n oldalú sokszög egyik oldala, vagy viszont. A körbe irt szabályos n oldalú sokszög oldalából és a kör sugarából meghatározandó a körbe irt $2n$ oldalú szabályos sokszög egyik oldala. A körbe irt szabályos sokszög és a kör. A kör körül irt szabályos sokszög és a kör. Körmérés. A π meghatározása. A kör kerületének és területének kiszámítása. A körgyűrű, a körcikk és körszelet területének kiszámítása.

IV. osztály. A körbe és a körön kívül irt sokszögek oldalainak kiszámítása a sugarból. A kör mérése; számolási feladatok.

A térbeli alakok. A sík meghatározása és keletkezése. Az egyenes és a sík kölcsönös helyzete; két sík kölcsönös helyzete, a lapszög; három sík kölcsönös helyzete, a testszög vagy szöglet. A szögletek tulajdonságai. A szögletes testek: hasáb, gúla, szabályos testek keletkezése és leírása. A görbe felületű testek: henger, kúp, gömb keletkezése és leírása.

A testek hálózatainak szerkesztése és felületének kiszámítása. A testek köbtartalmának kiszámítása s az ide vonatkozó képletek levezetése.

VIII. Természettudományi tárgyak.

A) *Állat- és növénytan*. I. osztály. Ősszel virágzó virágos növények, mint például a lícium, holtcsalán, gyujtoványfű, kereklevelű mályva, napraforgó (katángkóró, bogács, bojtorján stb.) vadrepce leírása; ezeken a virágos növények külső tagjainak meg-

ismerése és morphologiai fogalmak begyakorlása. A gyümölcsöskert növényei: mandula- és almafélék,ogyorócserje, dió- és szelid gesztenyefa; a szőlő. Konyhakerti növények: ernyős-, keresztes-, fészkes-, pillangós virágú, tök-, liliom- és paréjféle konyhakerti növények leírása és termesztésük módjának rövid ismertetése. A tárgyalat gyümölcsalakok összefoglalása.

Allattan a téli hónapokban: a gerinczes állatok ismertetése. Előbb tartózkodási helyük szerint csoportosítva, később pedig a tárgyalat rendszeres összefoglalása.

A tavasszal virágzó növények közül: a hóvirág (náciszis, pompás nőszirm), az ibolya; a leány-, mezei-, erdei-, berki- és boglárkőkörcsiny, saláta- és réti szironták, gólyahir, tavaszi hérics; a tavaszi kankalin, pettyegtetett tüdőfű (fekete és gumós nadálytő); az alma- és mandulafélék, a diófa, a ribiszkafélék, az akácza, orgonafa, vadrózsa (málna, eper vagy szamóca), liliomfélék (tulipán, jáczint, fehér liliom, májusi gyöngyvirág stb.), kosborfélék; a mérges burgonyafélék (csalmatok, redősszirmú maszlag, maszlagos nadragulya, ebszőlő és fekete csucor); a mérges ernyősök (bűdös bürök, mérges ádáz, gyilkos csomorika) leírása.

II. osztály. Őszzel: Erdei fák és cserjék: barkások, szil-, juhar-, hárs-, kőris-, som- és bengefélék; az akácza. A tűlevelűek vagy tobzosok. A virágtalan növények: előtelepesek, mohok és telepesek. A külföldi növények közül: a kávéfa, theacserje, kakaófa, fűszernövények, narancsfélék, fügefa és rokonai, olajfa, a nevezetesebb külföldi pillangósak, gyapotcserje, kaucsukfa, kaktuszfélék, pálmák, banánok, ananász- és ágavéfék, rizs, cukor- és bambusznád.

A téli hónapokban: a gerincztelen állatok közül az izeltlábuak, puhatestűek és férgek behatóbb, a tüskebőrűek, bélnélküliek és az őslények rövidebb ismertetése. Az állatország rendszeres összefoglalása.

Tavasszal: a hazai mezőgazdasági és ipari növények ismeretése. A növénytan általános részéből: a növények külső tagjainak s belső szerkezetének, a sejteknek és szöveteknek ismertetése. A növények életműködései. A növények földrajzi elterjedése és rendszeres felosztása.

B) Ásvány-, közet- és földtan, kapcsolatban a vegytannal.

III. osztály. A kémiai változások s azok feltételei, szétbontások és összetevések, összetett és egyszerű testek fogalma. Az oxigén. A levegő összetétele. Az oxydok. A fémek osztályozása. Vegyületi hajlam. Vízbontó fémek. Hydrogén. A víz összetevése; a vízről. A sósav, chlor és vegyületei. Atomelmélet. Savak, bázisok, sók. Halogén-elemek; a konyhasó és stassfurti só. A fotografozás. A fluor és üvegetetés; a fluorit. A salétromok és a salétromsav. Lőporgyártás. A kénsav és sói: keserűs, csudasó, timsó, vas- és rézgálicz, a gipsz és sülypát. Kénessav. A szalamiasó és az ammoniák. A nitrogén körútja a természetben. A borax és borsav. A fosz-

for, foszforsav és sói; apatit. A foszfor hidrogén. A gyufagyártás. A szénsav és sói: szikso, hamuzzsir, mészkő, dolomit. Szénoxyd, szénszulfid. A kali- és nátronlúg. A feloldott szénsav, savanyúvizek, kemény és lágyviz. A kovasav és sói: kvarcz és fajtái, üveggyártás, földpátok, agyagföldek, cserép- és porcellánedények gyártása, a termőföld alkotórészei, csillámfélék, amfibol, augit, olivin, serpentin, zirkó, tajték. A krómsavas és bikrómsavas káli, a manganoxyd és felmangansavas káli.

A drágakövek: opál, gránát, topáz, berill és fajtái, korund és fajtái, gyémánt, turmalin, türkisz. A fémek ásványok: nemes és nem nemes fémek. A fémek süritése. Az ötvények. A kén és kénhidrogén. A kősenek: antraczit, fekete és barnaszén, turfa, grafit, kátrány, petroleum, borostyánkő.

Az ásványok általános tulajdonságai. A 6 kristályrendszer. Összefoglalásképen az ásványok természettani és vegytani tulajdonságai.

A kőzetekről általában, összetett jegeczes és paláskőzetek, törmelék vagy réteges kőzetek. A kőzetek szövete, települése. A föld keletkezésének és fejlődésének története.

A geológiai tényezők: a tűz, víz, levegő és a szerves élet hatása. A kővületek. Az egyes geológiai korszakok és képleteiknek rövid ismertetése.

Szerves vegytan. A szerves vegyületekről általában. A szerves vegyületek alkotórészei és szétbomlásainak különböző nevei. A szénhidrogének: mocsárgáz, methansorozat. A világítógáz és gyártása. A láng részei és nevei. A faszén és csontszén. Szénégetés. Szénhidrátok; sejtanyag (lőgyapot, kollodium, celluloid), szövetek, papirgyártás, a fa conserválása; keményítő, mézgák, nádcukor (cukorgyártás), tej-, szőlő- és gyümölcscukor. A borszesz, a szeszes erjedés; a bor alkotórészei és kezelése. Sör- és szeszgyártás. Ecet-sav és sói, ecetgyártás. Az alkoholok sorozata. A glicerín és nitroglycerin. Zsirsavak. Etherek, összetett etherek. Zsírok. Szappanfőzés és gyertyagyártás. Gyümölcssavak: sóska-, borostyánkő-, alma-, borkő- és citromsav. Cyánvegyületek: kéksav, cyánkálium, sárga és veres vérlúgsó (berlini és párisi kék). Durrano kéneső. Benzol, nitrobenzol, anilin-festékek; naftalin, antraczen. Karbolsav és szalicilsav. A csersav és a bőrgyártás. Illó olajok, gyanták (firnájszok és lakkok). Alkaloidok: copiin, nikotin, morfin, kinin, sztrichnin stb., továbbá koffein, tein, teobromin. Fehérjék (albuminok, fibrinek, kazeinek). Az enyv, enyvgyártás. Szaruanyag. A tápláló anyagok felosztása, az állatok táplálkozása.

C) *Természettan.* IV. osztály. Általános fogalmak. A testek általános tulajdonságai. Az erő és a mozgás fogalma; egyensúly, a testek súlya és súlymérése. A súly, térfogat és fajsúly közt lévő összefüggés. A sűrűség. A fajsúly meghatározása piknométerrel. A halmazállapotok.

A folyadékokról. A folyadékok nyomása lefelé, felfelé és oldalt; a nyomás egyenletes továbbterjedése a folyadékokban. A közlekedő edények és alkalmazásai. Archimedes törvénye, a testek úszása. Sűrűségmérés az Archimedes-féle mérleg segítségével és fokozott sűrűségmérőkkel. Hajcsövesség; ki- és beszívargás.

A légnemű testekről. A levegő súlya, a légköri nyomás és annak mérése. A barométer. A léghajó. Mariotte törvénye és annak alkalmazásai: légzés, fuvó, lopó, görbitett szívócső, szivattyús kutak, ritkító és sűrítő légszivattyú, Heron-labda, tűzi fecskendő.

Különböző mozgások: egyenletes és egyenletesen gyorsuló mozgás (szabadesés). Hajlítás felfelé. A tömeg fogalma. Különböző erők: általános tömegvonzás; a tapadás, az összetartó erő; szilárdság, rugalmasság; az ütközés, hatás-ellenhatás, a levegő ellenállása és a surlódás. Az erők összetevése és szétbontása. Hajítás oldalt. A súlypont, a testek egyensúlyi helyzete. Az inga és alkalmazása. Forgás és keringés. A földnek a nap körül való keringése. A munka fogalma és mérése. Az erély vagy energia. A gépek fogalma. Az egyszerű gépek: emeltyű, csiga, hengerkerék, lejtő, ék, csavar s ezek alkalmazása. A víz- és szélmotorok.

A melegről. A hőmérő. A melegegység és fajmeleg. A testek kiterjedése, kiterjedési együttható. Halmazállapot-változások: olvadás és fagyás. A folyadékok forrása, a víz forralása zárt edényben; telített és nem telített gőzök. A párolgás. Mesterséges hideg. A meleg terjedése: hővezetés és hősugárzás. A meleg forrásai. Az időjárásról: a szél. A légköri nedvesség és légköri csapadékok.

A meleg, mint mozgató erő, a meleg átalakulása munkává és viszont. A gőzgép; a gőzgép hasznomunkája. Gázmotorok.

A dörzsölési villamosság. Alapkisérlet. Villamos megosztás. Elektroszkóp. A villamosság elhelyezkedése. Sűrítő készülékek: Franklin-féle tábla, leydeni palaczk. A villám gép. A légköri villamosság, villámhárító.

Delejesség. Delejes tünetények, a delejsarkok és azok hatása egymásra. Delejezés. A föld delejessége, mágneses elhajlás és lehajlás. Iránytű.

Az elektromos áram. Ampére törvénye. Elektromos elemek. Ohm törvénye. Az elemek összekapcsolása. Az elektromos áram főbb hatásai: hevítő hatás (izzó- és ívlámpák), kémiai hatás (a víz szétbontása, galvanoplasztika, Galváni ezüstözés és aranyozás), az accumulator; mágneses hatások (elektromos csengettyű, a telegráf). A villamos inductio, az indukált áramok iránya. Mágneses inductio. A Ruhmkorff-féle szikraindító. Delej- és dynamo elektromos gépek s azok megfordíthatósága és alkalmazása.

A hangról. A hang keletkezése és terjedése; a hang visszaverődése (visszhang), a hang magassága; a hangközök, a hanglétra. Hangszerek, ajak- és nyelv-sipok. Reszonálás, a hang színe-zete. Telefon, mikrofon, fonográf. A fül szerkezete.

A *fényről*. A fénysugár terjedése és sebessége. A fény erőssége; a fény mibenléte. A fény visszaverődése és annak törvényei. A sík tükrök, a szétszórt fény. Gömbtükrök, a homorú tükrök képei. A fény törése; teljes visszaverődés (délíáb). A fénytörő hasáb. A lencsék; a kettős domború lencse képei, a kettős homorú lencse. A színszóródás (szívárvány), a színek elemzése. A szem szerkezete és alkalmazkodó képessége; a tárgyak látszólagos nagysága. Egyszerű és összetett nagyító vagy mikroszkóp, a messzelátók vagy teleszkópok. A steroszkopikus látás. A lencsék hibái és azok javítása.

A tünemények rokonsága.

IX. Egészség és életmentés.

A) *Test- és egészségtan*. I. osztály. Az ember bonczana behatóan, rajzokkal, ábrákkal, plasztikus, színesgipsz-modellekkel szemléltetve.

A statisztika fontossága a népek egészségi állapotának megítélése szempontjából.

Táplálkozás, tápanyagok és azok hamisítása.

A lakás, talaj, talajvíz, egészséges építkezés, fűtés, szellőztetés, világítás.

Közpületek (iskolák, óvodák, kórházak stb.) egészségtani szempontból.

Munka s a foglalkozás előnyei s hátrányai; a test ápolása; az izmok gyakorlása.

B) *Életmentés*. III. osztály. Vérzések általánosságban és különlegesen.

Törések és ficzások.

Lob. Égések és fagyások.

Napszúrás; agy- és szívguta.

Agy- és gerinczagrázkódás.

Ájulás. Az életmentő szekrény ismertetése.

Mérgezések és ellenmérgek.

X. Gazdasági gyakorlatok és gazdaságtan.

A) *Gazdasági gyakorlatok*. A gazdasági gyakorlatokra szánt időben (osztályonként heti 2 óra) a növendékek az intézet kertjében a tanár vezetése alatt az összes kerti és szőlőmunkálatokat, úgyszintén az intézet méhésében a méhészeti teendőket gyakorolták. Télen és kedvezőtlen időben részint nemesítési gyakorlatokat végeztek, részint különböző jelzőtáblák, kaptárak, keretek, melegágytakarók stb. készítésével vagy kerti eszközök javításával voltak elfoglalva.

Minden gyakorlatot a munka okának, céljának és kivitelének megmagyarázása előzte meg. Időnkint összefoglaló ismétlések tartattak.

A gyakorlatok beosztása a következő:

I. osztály. A talaj kerti megművelése. Gyümölcsfacsemeték

szaporítása vetés és tőhajtások útján. Konyhakerti növények termesztése. Szőlőszaporítás dugványozás és bujtás útján. Gyümölcsfa- és szőlőnemesítés.

II. osztály. Gyümölcsfacsemeték átültetése és kezelése a második évben. Mezőgazdasági növények termesztése. Konyhakerti termények betakarítása. Melegágynak készítése és gondozása. Jelzőtáblák, keretek, takarók készítése. Kerti eszközök javítása. Segédkezés a méhesben. Az első évben nemesített gyümölcsfaoltványok gondozása. Évelő konyhakerti növények ápolása.

III. osztály. Konyhakerti magvak termelése. Szőlőművelés. Méheskezelés. Kaptárak készítése. Gyümölcsfaültetés. Kerttervek, költségvetések készítése. Gazdasági (egyszerű) könyvvitel gyakorlása. A harmadéves oltványok gondozása. Gyümölcsfák trágyázása és a rovarellenségek irtása.

IV. osztály. A negyedéves oltványok kezelése. Gyümölcsfák metszése. Alakfák készítése és kezelése. Kirándulások gazdasági telepekre, muzeumok és gyűjtemények megtekintése. Gazdasági oktatáshoz való modellek készítése.

B) *Gazdaságtan*. IV. osztály. A gazdálkodás és alakjai. A termelés, termelési tényezők. A hitel, pénz, ár. A jövedelem. Takarékoság, fukarság, fényűzés, pazarlás.

Az őstermelés alakjai. A talaj osztályozása. A talajművelés és az erre szolgáló eszközök és gépek, Trágyázás, a trágyák osztályozása, az istálló-trágya kezelése. Növénytermelési kísérleti állomások. Telkesítés. Kulturmérnöki intézmény.

A növények szaporítása. A vetés, vetőgépek. Dugványozás, bujtás, döntés. A gyümölcsfák és szőlő nemesítése. A faiskola célja és berendezése. A gyomlálás és a nevezetesebb gyomok. A kapálás, töltögetés és az erre szolgáló eszközök. A művelési növények betegségei és ellenségei és az ezek ellen való védekezés. Vetőmagvizsgáló állomások. Rovartani állomás. Gyümölcsfacsemeték ápolása a faiskolában. Faültetés. Gyümölcsösök berendezése. Gyümölcsfák ápolása, metszése. A gyümölcsfák betegségei és ellenségei s az ellenük való védekezés. Szőlőtelepítés, a szőlő művelése. A szőlő betegsége és ellenségei s az ellenük való védekezés.

A termények betakarítása, aratás, cséplés, magtárak. Szénakészítés. Takarmányok bevermelése. Kender, len, dohány és komló-készítés. Konyhakerti termények betakarítása és eltartása. Konyhakerti magvak termelése. A gyümölcs leszedése és eltartása. Aszalás és aszalók. Gyümölcsíz, bor, szesz és ecetkészítés. A szüretelés, mustkezelés. Asztali, pecsenye- és vörösborok készítése. Borkezelés.

Az állatok tenyésztése és tartása. Az állati test külseje, az állat használhatósága. A táplálkozás és a takarmányozás. Az istállózás és legeltetés. Takarmányok előkészítése. A vemhesség és az ellés. Az állatok ápolása és fölnevelése.

XI. Ének és zene.

A) *Ének*. I. osztály. Technikai gyakorlatok és dalok a következő tárgykörben.

Dallam szerint: a kemény hangnem fokozatos felépítése: a két tetrachord; a kezdő lépcső változtatása; a kemény hangnem nyolcz lépcsője keretében létraszerű hangközök. Ugyanezen gyakorlatok éneklése a kemény létrafajokban hét alakítójegyig. A természetes hangsorból alakítható lágy létraképletek. Előre kidolgozott, később rögtönzött áttételek a kemény létrafajok megváltoztatásával. Ugyanezen tárgykör szerint gyakorlatok a *g* és az *F*-kulcsban.

Méret szerint: a kettős és négyes ütem; 1, 2, 3 és 4 méretű hangok; metrikai felezés s az ebből keletkező értéknövelések. A magyar rithmus könnyebb képletei.

Az egész tételre, vagy nagyobb szakaszokra vonatkozó egyszerűbb *dinamikai* színezések.

Hallási és hangképző gyakorlatok.

Dalok iratása diktálás, hallás és emlékezet után.

II. osztály. Technikai gyakorlatok s dalok a következő tárgykörben.

Dallam szerint: a kemény hangnem képletei az alaplépcsőn alul s a nyolczadik lépcsőn felül. A leggyakrabban előforduló esetleges alakító jegyek s az ezek által előálló könnyebb létraszerűtlen hangközök. A lágy hangnem. Gyakorlatok a használatosabb lágy létrafajokban. A lágy hangnem létraszerű hangközei.

Méret szerint: Különböző ütemnemek s méretbeosztások; kisebb metrikai osztás s értéknövelések. A magyar rithmus szokottabb képletei.

Kisebb részletekre s egyes hangokra vonatkozó *dinamikai* árnyalások.

Hallás és hangképző gyakorlatok.

Dalok iratása hallás és emlékezet után.

III. osztály. Technikai gyakorlatok. *Dallam* szerint: esetleges alakítójegyek minden lépcsőre vonatkozólag s az ezekből eredő nehezebb, létraszerűtlen hangközök.

Vegyes gyakorlatok a tanult létra- és ütemnemekben, *dinamikai* árnyalásokkal.

IV. osztály. Könnyebb solfeggiák Concone op. 9. műve nyomán.

Alkalmoszerűleg a népiskolai énektanítás körébe eső módszertani fejtegetések.

Karének. I—IV. osztály. Négyszólamú kardalok férfikarra.

Válogatott karénekek Beethoven, Haydn, Mozart, Mendelsohn, Gluck, Händel, Weber, Bartalus, Káldy műdalaiból.

Magyar népdalok. Alkalmoszerű dalok.

B) *Zeneelmélet*. I. osztály. A hang s ennek általános tulajdonságai: magasság, időérték, erő s összhangzás.]

A hangnév. Hangsorok. A természetes hangsor. Hangírás. Vonalrendszer. A g- és az F-kulcs. A nyolczadok. Az emberi hang terjedelme. — A kemény hangnem. Az egész és féllépcső. Az alakító-jegyek. A kemény létrafajok. Előjegyzés. A létrakörök. A lágy hangnem. Párvonalosság. A vegyes kör. Kettős alakító-jegyek. Létra-rendszer. A létraszerű hangközök s ezek fordítása. Írásbeli jelzések a hangmagasságra vonatkozólag.

Általános és viszonylagos időérték. Metronom. Tempo. Érték-feleződés, kétszerezés. Értéktáblázat. Hosszabbító jelek. Rendellenes beosztások. Szünetjelek. Írásbeli jelzések az időértékre nézve.

A hangsúly. Az ütemet alkotó alapképletek. Páros és páratlan ütemfajok. Az ütemjel. Az ütem tagolódása. A rithmus. A hangerő írásbeli jelzései.

Technikai zeneórák alatt ezen keretben iskolai dolgozatok csendes foglalkozásul.

II. osztály. Az első évfolyamon szerzett melodikai és rithmikai anyag rendszerezése.

A teljes létrarendszer és a hangközök tüzetes gyakorlása.

Bevezetés az összhangzattanba.

A hangzatok s felépítésük alaptörvényei; főbb fajaik, létraszerűségük, helyzetük megváltoztatása. Egyszerű kötések.

Technikai zeneórák alatt e körből csendes foglalkozásul iskolai dolgozatok.

III. osztály. (Összhangzattan.) A fő- és mellékhármasok szerkezete, tulajdonságaik, harmoniai szerepük. A főhármasok kötése.

A szólamvezetés irányai; a helyes szólamvezetés kellékei, szólamvezetési hibák felismerése, elkerülése. A szólamok elrendezése.

A hangzatok alkotórészeinek kettőzése s kihagyása.

A főhármasok fordításainak használata. A $\frac{6}{4}$ fordítás; a $\frac{4}{4}$ hangzat előkészítése, helyzete, feloldása.

Záradékminták.

Számjelzési feladatok. Főhármasok felhasználása adott dallam összhangosítására.

A mellékhármasok.

Ezen tárgykörben részint iskolai dolgozatok a technikai órák alatt csendes foglalkozásul, részint házi dolgozatok.

IV. osztály. (Összhangzattan.) A négyes hangzatok létraszerűsége és fajai.

Az uralgó négyes; fordításai, a fekvések változtatása, számjelzése; feloldása az I., VI. és III. lépcsők hármasaival. Szabadabb feloldások. Az uralgó négyes mint átmenetet eszközölő hangzat. Színező átmenetek. Az uralgó négyes felhasználása adott dallam összhangosítására.

A melléknégyesek közül különösen a II. és VII. lépcsők négyesei. A szűkített négyes átalakíthatósága. Az előkészítési és feloldási szabályok rendezése. Az egyhangzós átmenet.

A módosított hangzatok.

A létraszerű átmenetek tüzetes tárgyalása a hangzatok harmoniai szerepének megváltoztatásával.

Elemzési, számjelzési s összhangosítási gyakorlatok.

Ezen tárgykörben részint iskolai dolgozatok a technikai órák alatt, csendes foglalkozásul, részint házi feladatok.

C) *Zongora*. I. osztály. Előkészítő gyakorlatok 2, 3, 4 hang terjedelmében, 1, 2, 3, 4 méretű hangok. Páros és páratlan ütemfajok. Kem. C létra. A *G*- és *F*-kulcs.

A hangkör változtatása más tetrachordban.

Öt hang terjedelmében irt gyakorlatok.

Két szólamú gyakorlatok *G*- és *F*-kulcsban.

Rithmusos gyakorlatok öt hang terjedelmében.

Az elsajátítandó anyag minimumául ki volt tűzve: Major I. Gyula »Zongoraiskola« cz. művének A., B., C. fejezete.

II. osztály. Rithmusos gyakorlatok s ujjgyakorlatok nagyobb hangterjedelemben. Metrikai felezés

III – IV. osztály. Ujjgyakorlatok, technikai gyakorlatok, hanglétrák, tört hangzatok képletei s ezek kíséretében rithmusos gyakorlatok, kisebb tanulmányok a szokottabb létranemekben.

D) *Orgona*. II. osztály. Két- és háromszólamú manuálgyakorlatok.

Technikai gyakorlatok, előjátékok s imitációk elébb 5, később nagyobb hangterjedelemben. Az ujjak alá- és fölérakása. Ujjcsere.

A rendre következő gyakorlatok lehetőleg más-más létraneműek, változatos ütemfajokban s úgy időméret szerint, mint rithmikaillag is különbözőképen tagoltak.

III. osztály. Három- és négyszólamú manuálgyakorlatok.

Előjátékok, kánonok, fughetták, imitációk három szólamban, a szólamok különböző módon való megosztásával, különböző létranemekben s ütemfajokban.

Előjátékok, khoráldallamok négy szólamban különböző létranemekben s ütemfajokban.

IV. osztály. Orgonajáték pedállal.

Technikai gyakorlatok, előjátékok s kisebb terjedelmű orgonadarabok a lábhegyek váltakozásának, a lábhegyek kicserélésének, a néma cserének, a lábhegy és sarok váltakozásának és kicserélésének gyakorlására.

Nagyobb terjedelmű előjátékok, s polifonstilban irt orgonatanulmányok.

E) *Hegedű*. II., III., IV. osztály. A hegedű és részei. A hegedű tartása. A vonó tartása. A vonó hordozása.

A 4 üres húr. Alapfogások a 4 húron. $\frac{2}{4}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{4}$ hangjegyek és szünetjelek, összekötött hangok (legato), csukló- és ujjképzőgyakorlatok, a korona, da capo al fine, felütés, coda, simile, I-mo — II-do, $\frac{1}{8}$ hang- és szünetjegyek, a hangjegy után irt pont, triolák,

páros nyolczadok és triolák, csukló- és ujjképzőgyakorlatok, gyakorlatok a hallás fejlesztésére, ütenynemek, synkopa.

Könnyebb hanglétrák: kem. C, lágy A, kem. G, lágy E, kem. F, lágy D, $\frac{1}{16}$ hang- és szünetjegyek, $\frac{1}{8}$ üteny, ritardandó — a tempo, abbreviatura, csukló- és ujjképzőgyakorlatok, kem.-D, I.-H, k.-B, I.-G, k.-A, I.-Fis, k.-Es, I.-C, k.-E, I.-Cis, k.-As, I.-F.

Előütések, trilla, utóütés, gyöngytrilla, mordent, előutóütés, staccato, pizzicato, arco, tört hangzatok, kettős hangok, vonásgyakorlatok.

Fekvések: félfekvés, második, harmadik, negyedik fekvés.

Közben Alard, Viotti, Pleyel könnyebb duói, valamint a népiskola énektanítási anyaga. Ez utóbbit az utolsó évfolyambeliek más könnyebb létrákba is átteszik.

Az előrehaladottabbak ezenkívül több hegedűre, vagy hegedűre és más hangszerekre irt társas darabokat is játszanak.

F) *Egyházi ének és zene.* a) Róm. kath. egyházi ének. III. osztály. Bevezetés a Gergely-féle karének rendszerének ismeretébe. Hangnév. Szolmizáció. Egyházi hangnemek. Authentikus és plágális hangnemek. Hangírás. A vonalrendszer. Kulcsok. A »custos«. A hangok időbeli értéke. Szünetjelek. Accentus és concentus.

Technikai gyakorlatok az egyházi hangnemekből alakítható hangsorozatok és hangközök elsajátítására.

Szertartásos énekek: Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepére; Hamvazó szerdára; Virágvasárnapra; a passziók; nagyszombati (feltámadási) szertartásos énekek. Búzaszentelési szertartásos énekek. A Responsoriumok dallamai.

IV. osztály. Egyházi szertartásos és népénekek orgonakisérettel. Miscénekek, énekek az Oltári szentségről, ádventi, karácsonyi, újévi, nagybőjti, húsvéti, pünkösd-i s más alkalmasszerű énekek. Mária-énekek. Síralmak. Litániák. Antiphónák. Zsoltárok. A »Te Deum«. Responsoriumok.

b) *Protestáns egyházi ének és zene.* III—IV. osztály. Az illető felekezetek szokottabb egyházi énekei orgonán, előbb pedál nélkül, később pedállal, azonkívül könyv nélkül tanult szövegek éneklése. Egyházi énekek éneklése orgonakisérettel.

XII. Kézimunka.

a) *Agyagmintázás* (kézügyesítő alapon). I. osztály.

1. Gyümölcsalakzatok (golyó, barack, alma, tojás, szilva, körte, dinnye, paprika, paradicsom, dió, makk és gomba).

2. Edény-, eszköz- és ruházati alakzatok (hordó, cseber, válú, tányér, korsó, kosár, kalapács, balta, kalap és csizma).

3. Mértani alakzatok (sík $\square$ -lap, körlap, ellipsis, derékszögű hasáb, kocka, gula, henger, kúp és gömb).

4. Egyszerű levélalakok (alma-, nyár-, barack-, rózs- és szőlőlevelek mintázása sík idomban).

b) *Papírmunka* :

1. Mértani lapok (négyzet, tégl, hatszögű és körlap vágása, színes papírral bevonása és a sarkoknak vászonnal ragasztása).

2. Egyszerű tárgyak (írka- és rajztartó, kocskaalakú doboz, téglalakú doboz, ásványtartó rekeszes doboz, tolltartó- és rovardoboz).

3. Mértani testek (kártyapapírból, az élek szegése színes papírral).

Famunkák II. osztály.

1. Faragási gyakorlatok késsel (szeg, gereblyefej, virágkaró, tollszár, ostornyél, csiga).

2. Gyalulási, fűrészelési, fűrési, reszelési, derékszögű és párhuzamos vonalzó-gyakorlatok (lapdaütő, jelzőlap, kerék, festéklap, vágódesszka, papirkés és gereblye).

3. Vésési, illesztési, végfagyulási gyakorlatok és szegezés (egyszerű doboz, sórtartó csésze, evőkanál, kalapácsnyél, lisztmerőkanál, derékszögű hasábvonalzó, karácsonyfatalp, kisméretű léczajtó és eke-taliga puha- és félig kemény fából).

Famunkák III. osztály.

1. Szerszámfenés és igazítás (kés, gyaluvas, egyenes és kupás vésők kifenése, fűrészesreszelés ; fűrészek és gyaluk összeállítása).

2. Él-összeillesztés (eresztés), enyvezés, nagyfelületű síklapok kigyalulása, lemez-kigyalulás ; lapozási, hevederezési és léczszegési gyakorlatok (mintázódesszka, rajztábla, üstfedő, egyenes vonalzó, méterrúd, derékszögvonalzó, növényssajtó).

3. Egyenes fogazási, lapozási és hornyolási gyakorlatok (kisméretű melegágy-keret, lábzsámoly, egyszerű képkeret, kisméretű borona, késtartó-doboz).

4. A kemény fa megmunkálása (fejszenyél, tornabuzogány, meritőkanál).

Famunkák IV. osztály.

1. Rézsfogazási, rézsillesztési, félig fedett fogazási s vegyes ismétlődő gyakorlatok (tálca, cseber, méhkaptár, gazdasági udvar kisméretű berendezése).

2. Gyalupad- és műhelyfelszerelés, berendezés, anyagismeret. A fa kilugozása, szárítása ; facsávázás ; csávakészítés, mázolás (festés), olajozás, fénymázolás, fényezés és a politura készítése.

XIII. Rajz.

I. osztály. A szabadkézi és mértani rajzból összevonva az elemi népiskola és felsőbb osztályai számára alkalmas rajztanítás tananyaga, magyarázat mellett, táblán való előrajzolás, vagy diktálás után, falí mintákról egyszerűbb stilizált levelek, virágok magyarázat

és utasítás mellett emlékezetből. A nevezetesebbek a forma természetére szerint tollal vagy festékekkel kidolgozva.

II. osztály. Szabadkézi rajzolás fal mintákról, magyarázat és utasítás mellett, leginkább emlékezetből és összetettebb, különféle stílű, nehezebb kézimintákról. A nevezetesebbek szintani magyarázatok és utasítások mellett festékekkel is kidolgozva.

III. osztály. Természet után levelek és egyszerűbb virágok körrajzban; mértani gipszformák és ékitmények, csoportokról, természet után, árnytani magyarázat és utasítás mellett, vagy festve.

Az iskolai táblán krétával való rajzolás és írás gyakorlása.

IV. osztály. Sodrony- és testmintákról való rajzolás, természet után távlati és árnytani magyarázatok mellett.

XIV. Szépirás.

I. osztály. Magyar és német folyóírás, táblán való előírás mellett és magyarázattal.

II. osztály. Visszás írás és a tollal írható díszírásokból, az irodai jelző- és a rondírás táblán való előírás mellett és magyarázattal.

XV. Testgyakorlat és játék.

I—II. osztály.

a) A katonai rendgyakorlatokból a m. kir. honvédegyalogság számára irt oktató szabályzat szerint: menet és futás közben fordulatokkal, menetek különféle irányban. Szakaszképzés rendekben és kettős rendekbe. Különféle mozdulatok és alakváltoztatások, huzódások és fejlődések helyben és menetközben. Ezeken kívül a szakaszban való részletes kiképzés és annak vezénylése, úgymint rendekbe szakadozás, kettős rendekbe fejlődés a kettős rendoszlopig.

b) A tornarendgyakorlatokból: arczsor, arczvonul és arczsoroszlop-, oldalsor-, oldalvonal- és oldaloszlop-képzések, továbbá szögvonulás, ellenvonulás, kör- és csigavonulás, kanyarulatok menetközben, helyben és helyből. Fejlődések: elé, mellé, mögé, körül, elől és hátul kerülve, sorok és rendek nyitása és zárása, fölvonulások és fűzések hazafias énekekkel kísérvé.

c) Szabadgyakorlatokból különféle állásokban, úgymint: alap, zárt, lépő, feszítő, mérő, terpeszkedő, támadó, védő, guggoló állásban, a fej-, kar-, kéz-, váll-, törzs-, csipő- és lábgyakorlatok helyben és menetközben, ugyanezek szökkenéssel, futással, ugrással, fordulatokkal és fekvő támaszban; a kargyakorlatok lökéssel, nyújtással, vágással, lendítéssel és körzéssel társítva, törzshajlítás és fordítás minden irányban különféle állásban. Különböző menetgyakorlat. Társas szabadgyakorlatok kettesével, hármasával és botgyakorlatok.

Kézi szergyakorlatok bottal, rúddal, súlyzóval buzogánygyakorlatok. Szergyakorlatok.

Magas, távol, rúd, zsámoly, kötél, rohamdeszka-ugrás; alacsony, magas nyujtón; nyujtón: térd-fellendülés kanyarulati leugrással, kelep, billenés, támaszban lendülésig; pózna- és kötélmászás; függőleges, vízszintes, rézsútós létrán függeszkedés és függésben szökkenés; körhinta: a gyűrűhintán hintázás egész fordulatig; a korláton szökkenés elő- és hátlendülettel hajlított támaszban, bakon és lovon körzések terpeszugrásig; gyakorlatok hosszában álló lovon és lebegő gerendán.

III. és IV. osztály.

A katonai rendgyakorlatoknak gyors, pontos és szabatos kiképzése és vezetése, arcz- és szárnyváltozások; arczvonalmozdulatok, oszlopalakítás; fejlődött vonalból egyes vagy kettős rendszlopba való alakulás, átmenet az egyik alakzathoz a másikba.

Szabadgyakorlatok folytatva és különféle alakzatokkal változtatva; körzések, ütések, lökések, lendítések, nyujtások már ellenoldalú mozgásokkal, különböző menetekkel; szökkenéssel és ugrással összekötve, műjárásokkal a női tornázás alapgyakorlatai, társas gyakorlatok folytatása. Ellenállási gyakorlatok. Gútlák.

Kézi szerekek: súlyzó, vasbot, rúd, hosszú lengő kötél, faláb, buzogánygyakorlatok.

Szertornázás, mint fent.

Elmélet. Tornahelyek építése és felszerelése, gyakorlatok vezetése, vezénylése; a népiskolai testgyakorlás tanterve és anyagbeosztása; vizsgálat és osztályozás, tanítási terv készítése és a tanítás megbirálása. A testgyakorlatok közben előfordulható balesetknél alkalmazandó első segélynyújtáshoz szükséges ismeretek.

Gyakorlatok a szabadban: kötélhúzás, magas- és távolugrás, discus-vetés, gerelydobás, súlydobás, birkózás meghatározott fogással, futás egész osztálylyal fokozatosan 15 percig.

Játékok minden osztályban.

c) A nevelés és tanítás eredménye osztályonként.

Osztály	I. Magaviselet					II. Szorgalom					III. Előmenetel				
	Példás	Dicséretes	Jó	Szabályszerű	Rossz	Ernyedetlen	Kitartó	Kellő	Hanyagló	Semmi	Kitűnő	Jeles	Jó	Elégséges	Elégtelen
I.	15	19	3	1	—	3	24	7	3	1	1	19	13	—	5
II.	—	10	21	1	—	5	10	11	6	—	4	9	14	—	5
III.	10	24	4	—	—	6	14	12	6	—	5	11	15	1	6
IV.	9	16	2	—	—	3	7	15	—	2	6	3	15	1	2
Összesen	34	69	30	2	—	17	55	45	15	3	16	42	57	2	18
<div> <div> <p>Százalék szerint :</p> <p>Példás : 25·6⁰/₀</p> <p>Dicséretes : 50·1⁰/₀</p> <p>Jó : 22·2⁰/₀</p> <p>Szabályszerű : 1·5⁰/₀</p> </div> <div> <p>Százalék szerint :</p> <p>Ernyedetlen : 12·59⁰/₀</p> <p>Kitartó : 40·7⁰/₀</p> <p>Jó : 33·3⁰/₀</p> <p>Változó : 11·1⁰/₀</p> <p>Lassu : 2·2⁰/₀</p> </div> <div> <p>Százalék szerint :</p> <p>Kitűnő : 11·8⁰/₀</p> <p>Jeles : 31·1⁰/₀</p> <p>Jó : 42·2⁰/₀</p> <p>Elégséges : 1·4⁰/₀</p> <p>Elégtelen : 13·3⁰/₀</p> </div> </div>															

Az elégtelen általános osztályzatúak között javító vizsgálatra utasítottak :
 * az I. osztályban 4, a II. osztályban 5, a III. osztályban 4.

Osztályismétlésre utasítottak : I. osztályban 1, II. osztályban 2, III. osztályban 2.

d) Órarend az 1901—1902. iskolai évben.

Órák	Oszt.	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat
8—9	I.	Német	Magyar	Magyar	Lélektan	Gazdaságtan	Természetráaj
	II.	Földrajz	Hegedű A) cs.	Természetráaj		Számtan	Magyar
	III.	Összhangzattan	Számtan	Tanítási gyakorl.	Ráaj	Neveléstan	Hegedű B) Zene A) cs.
	IV.	Szervezetan	Neveléstörténet	Történet	Számtan	Irodalomtörténet	Tanítási gyakorlat
9—10	I.	Magyar	Német	Ének	Számtan	Földrajz	Német
	II.	Módszertan	Számtan	Magyar	Ráaj	Német	Lélektan
	III.	Német	Módszertan	Méréstan	Német	Módszertan	Költésszattan
	IV.	Alkotmánytan	Összhangzattan	Nevelés-történet	Neveléstörténet	Méréstan	Természettan
10—11	I.	Ének	Számtan	Természetráaj	Ráaj	Ének	Ének
	II.	Német	Ének	Zongora	Német	Hegedű B) cs.	Természetráaj
	III.	Neveléstan	Hegedű A) cs.	Életmentés	Gazdaságtan	Számtan	Történet
	IV.	Történet	Gazdaságtan	Irodalomtörténet	Természettan	Történet	Német
11—12	I.	Egészségatan	Róm. kath. hittan	Egészségatan	Ráaj	Számtan	Földrajz
	II.	Gazdaságtan	Gazdaságtan	Földrajz	Mértan	Róm. kath. hittan	Méréstan
	III.	Történet	R. k. és prot. é. ének	Gazdaságtan	Vegyatan	Történet	Természetráaj
	IV.	Zene A) B) cs.	Számtan	Természettan	Német	Hegedű A) Zene B) cs.	Róm. k. és prot. ének

D é l u t á n

2—3	I.	Kézügyesség	—	} Testgyakorlat	—	} Róm. kath. hittan	} Karének
	II.	Szépírá	Magyar		—		
	III.	Természetráaj	Róm. kath. hittan		—		
	IV.	Tűzoltástan	Ev. ref. hittan		—		
3—4	I.	Szépírá	—	} Kézügyesség B) cs	—	} Torna	} —
	II.	Kézügyesség A) cs.	Róm. kat. hittan		—		
	III.	Vegyatan	Költészettan		—		
	IV.	Gazdaságtan	Kézügyesség		—		
4—5	I.	Gazdaságtan	} Ág. evang. hittan	} —	} —	} Róm. kath. hittan	} Gör. kel. hittan
	II.	—					
	III.	Kézügyesség A) cs.					
	IV.	Ráaj					
5—6	I.	—	} Ev. ref. hittan	} —	} —	} —	} —
	II.	—					
	III.	—					
	IV.	—					

e) *Tankönyvek és segédkönyvek az 1901—1902. iskolai évben.*
 1. osztály. Dr. Fodor: Egészségtan, középiskolák számára, 2. kiadás K 2'40. Király: Rendszeres magyar nyelvtan, kötet, 2. kiadás K 2'40. Kiss Á., Komáromy L., Péterffy S.: Olvasókönyv, I. kötet, 2. kiadás K 2'40. Hermann A.: Német olvasókönyv és nyelvtan, I. kötet 2. kiadás, kötet K 2'—. Farkas S.: Magyarország földrajza K 2.—. Kozma Gy.: Rendszeres földr. atlasz K 2'—. A magyar korona országainak kézi térképe (Kogutovicz és Társa kiadása) K —'30. Miklós G.: Állattan 4. kiadás, kötet K 2'40. Miklós G.: Növénytan, 3. kiadás, kötet K 2'40. Barbierik T.: Számтан, 4. kiadás K 3'20. Bartalus I.: Énektanító Vezérkönyv, I., II. r. K 2'40. Bartalus-Gyertyánffy: Négyesdalok zsebkönyve, 2. kiadás K 3'—. Oheroly I.: Tornazsebkönyv, 4. kiadás K 3'20. Molnár J.: Fatenyésztes K 1'—. Major Gy.: Zongoraiskola, I. rész K 4'80.

II. osztály. Dr. Baló J.: Lélektan, 1. kiadás K 1'80. Gyertyánffy I., Kiss A.: Módszertan, 4. kiadás K 3'20. Névy L.: Írásművek elmélete, 9. kiadás K 3'20. Kiss Á. Komáromy L., Péterffy S.: Olvasókönyv, I. kötet K 2'40. Hermann A.: Német olvasókönyv és nyelvtan, I. kötet, 2. kiadás kötet K 2'—. Farkas S.: A Föld öt része, Magyarország kivételével K 3'—. Baló I., Miklós G.: A csillagászati és fizikai földrajz elemei, 2. kiadás kötet K 2'40. Kozma Gy.: Rendszeres földrajzi atlasz, K 2'—. Miklós G.: Állattan, 4. kiadás kötet K 2'40. Miklós G.: Növénytan, 3. kiadás kötet K 2'40. Barbierik T.: Számтан, 4. kiadás K 3'20. Mocnik-Pechany.: Mértan 2. kiadás kötet K 2'60. Bartalus J.: Énektanító Vezérkönyv, III., IV. r. K 2'40. Bartalus I., Gyertyánffy I.: Négyesdalok zsebkönyve, 2. kiadás K 3'—. Oheroly J.: Tornazsebkönyv, 4. kiadás K 3'20. Késmárky A.: Hegedűiskola, I. rész K 6'—. Simonkai.: Növényhatározó, 2. kiadás K 1'80. Báthory.: Orgona-iskola, K 4'—. Major Gy.: Zongoraiskola, I. rész K 4'80.

Segédkönyvek: Gyertyánffy I.: Előgyakorlatok, 4. k. K 1'—. Gönczy P.: Vezérkönyv az Abc-hez, —'36. Nagy L.: Vezérkönyv a beszéd és értelemgyakorlatokhoz K —'48. Nagy L., Komáromy L.: Vezérkönyv a nyelvtanhoz, I—IV. osztály K 1'20. Emericzy G.: Vezérkönyv a földrajzhoz K 1'—. Gönczy P.: Utasítás a telurium és lunarium ismertetéséhez K 1'40. Kiss Á., Mayer M.: Vezérkönyv a történethez K 1'20. Mayer M.: Vezérkönyv az alkotmánytanhoz K 2'40. Emericzy Kárpáthy: Vezérkönyv a számтанhoz, I—II. kötet, 3. kiadás K 4'40. Heller-Kozocsa: Használati utasítás a népisk. hármás gyűjteményhez K 1'20. Dr. Kiss-Kun: Játéktanító vezérkönyv K —'80. Molnár J.: Fatenyésztes K 1'—.

III. osztály. Kiss A.: Rövid nevelés- és oktatástan K 1'40. Dr. Széll: Egészségtan és vezérkönyv K 1'40. Riedl: Rethorika, 3. kiadás K 2'60. Riedl: Poetika, 4. kiadás K 3.—. Kiss-Komáromy-Péterffy: Olvasókönyv, II. kötet K 2'80. Sándor Domokos: Német olvasókönyv K 2'80. Hermann: Német olvasókönyv és

nyelvtan I. II. kötve K 4.—. Mangold: Világtörténet, kötve 4. kiadás K 2'80. Miklós: Ásvány-, kőzet- és földtan 2. k. kötve K 2'40. Dr. Kovács: Kémia, I. és II. rész kötve K 4.—. Mocnik-Arenstein-Schmidt: Betűszám, K 3'20. Mocnik-Pechány: Mértan, 2. kiadás kötve K 2'60. Kapi Gy.: Gyakorlókönyv. Gyertyánffy-Bartalus I.: Négyesdalok zsebkönyve, 2. kiadás K 3.—. Bartalus: Enektanító Vezérkönyv, V—VI. K 2'40. Oheroly: Tornazsebkönyv, 4. kiadás K 3'20. Helmár Ágost: Történeti Atlasz, kötve K 3'20. Késmárky: Hegedűiskola, I. rész K 6.—. Molnár J.: Fatenyésztes K 1.—. Báthory: Orgonaiskola K 4.—. Major Gy.: Zongoraiskola, II. rész K 4'80.

IV. osztály. Kiss: Neveléstörténet, 6. kiadás K 2'60. Dr. Baló J.: A magyar népoktatásügy szervezete K 1'80. Dr. Horváth Cyrill: Magyar irodalom története, 3. kiadás K 6'40. Sándor Domokos: Német olvasókönyv K 2'80. Hermann: Német olvasókönyv és nyelvtan, III. kötve K 2'40. Mangold: Magyarok története 5. kiadás kötve K 2.—. Csiky: Alkotmánytan, 6. kiadás K 2'60. Dr. Kovács: Fizika, 2. kiadás kötve K 3'20. Kiss K.: Mezei gazdaságtan és kertészettan, 3. kiadás K 2'60. Mocnik-Arenstein-Schmidt: Betűszám, K 3'20. Mocnik-Pechány: Mértan, 2. kiadás kötve K 2'60. Kapy Gyula: Összhangzattan I. II. K 1'40. Bartalus: Enektanító vezérkönyv K 2'40. Gyertyánffy-Bartalus: Négyes dalok 2. kiadás K 3.—. Báthory: Orgonaiskola K 4.—. Major Gy.: Zongoraiskola, II. rész K 4'80. Oheroly: Tornazsebkönyv, 4. kiadás K 3'20. Késmárky: Hegedűiskola, I. K 6.—.

Segédkönyvek: Láng M.: A magyar beszéd tanítása nem magyarajku iskolában K 2'50. Ministeri tantervek. Kiss: Magyar népiskolai tanítás tört., I—II. K 4'80. Molnár J.: Fatenyésztes K 1.—.

f) Tanítási gyakorlatok.

A tanítónövendékek gyakorlati kiképzése általában hármas fokozat szerint történik, u. m. 1. *a tanítás szemlélése*-, 2. *egy fél óráig tartó próbatanítások*- és 3. *egész napokra terjedő tevékenység útján*. E közben a jelölt folyton közelebb jut az önálló működéshez.

E fokozatok osztályonként így érvényesülnek.

II. osztály. Az I. évharmad végén a didaktika s általában a népiskola ismeretében körülbelül haladnak annyira a növendékek, hogy a tanítói működés leginkább szemlélhető vonásait illetőleg szempontokhoz jutnak. Erre nemcsak a didaktikai elmélet segíti őket, hanem az ennek körében alkalmazható néhány gyakorlati próba is. Így pl. *A tanítás alakjai*-nak tárgyalásánál az előző órán kitűzött tételtől tanítást tarthat egyik jelölt a többinek, mint gyermekeknek, azzal az iránnyal, hogy pl. a próbátévő a kérdve-kifejtő tanalak minden kellékeit igyekezzék megvalósítani. Rövid próbája után úgy társai, mint a módszertan tanára megbírálják.

Épen így lehet megvilágosítani pl. a formális fokozatok tanát egy-két ilyen gyakorlati próbával, a mely a módszertan elméleti tanítását a III. osztályon át is üdvösen kísérheti.

Az effélék azonban csak előleges tájékoztatók kívánnak lenni, a mihez hozzájárul lassanként a rendes tanítási tervezethez hasonló dolgozatok készítése.

Mikor a *Beszéd- és értelemgyakorlatok* tanításának módszereivel megismerkedtek a növendékek, a módszertan tanára által kijelölt sorrendben naponként és egymásután hospitálni mennek a gyakorló-iskolába. A módszertan tanára mindig az nap reggel jelöli ki s írja be az osztálykönyvbe a hospitálót. Az ily kijelölésnek az a haszna, hogy minden jelölt másod- és harmadizben más-más napokon jelöltetik s így minden hospitáláskor újat van alkalma szemlélni

Hogy vajjon a jelölt igazán hasznos szemléléssel töltötte-e a hospitálási időt, arra nézve az ellenőrzés eszköze az, hogy szemléleteiről s tapasztalatairól írásban kell beszámolnia.

Minden jelölt első hospitálása alkalmából a módszertan tanára által az egész II. osztálynak ez időben kiadott utasítások szerint megfigyeli az osztatlan iskola főbb sajátosságait, a tanítást s a magánfoglalkozásoknak a tanítás szolgálatába való állítását, az órarendet; ez utóbbit le is másolja; a gyakorló-iskolai tanító tanításait párbeszédbe foglalva feltünteti, a személyes foglalkozással párvonalosan följegyzi a magánfoglalkozások témáit is stb. Ilyenek a hospitálási jegyzetek, melyekből mindenki részleteket olvas fel a módszertan tanára és társai előtt s aztán a megjegyzések után lemásolja azt.

Másodizben való hospitálás alkalmával már szembetűnő a gondos jelöltnek a haladása. Először természetesen a beszéd- és értelem gyakorlati órák főképen a szemlélés tárgyai s vele párvonalosan az írva-olvasás; később más tárgybeli tanításokat is egyre jobban meg kell figyelni s egyre jobban és tartalmasabban alkalmaztatnak az elmélet körében is a gyakorlati próbák, meg a tervezetek készítése.

A *III. osztálybeli* növendékeknek a gyakorló-iskolában az a feladatuk, hogy hetenként felváltva előre megállapított időben, megszabott tételről egy-egy félóráig tartó nyilvános *próbatanításokat* tartsanak. Az előbbi szemléletet most maga a *ténykedés* követi.

A jelölt egy héttel előbb kapja ki a tanítás tételét a gyakorló-iskolai tanítótól, a ki akkor megadja az általános utasításokat; vezérkönyveket. kézikönyveket ad a jelölt kezébe. A jelölt két napig az anyagban és módszerben való tájékozódottságra törekszik s a harmadik napon, miután a kiszabott tárgyból egy gyakorló-iskolai tanítást is meghallgat, fogalmazásban összeállítja tervezetét s bemutatja azt a módszertan tanárának, a ki előtt felolvassa s esetleg megkísérli a tanítást is. Ennek alapján látja el a jelöltet a módszertan tanára utasításokkal, a melyekkel a gyakorló-iskolai tanító uta-

sításai összhangban állanak. A jelölt ezeknek alapján írja meg javítottan és tisztaíratban a tanítási tervezetet, melyet tanítása előtt két nappal bemutat a gyakorló-iskolai tanítónak. A gyakorló-iskolai próbatanítást egy nappal megelőző módszertani órán a módszertan tanára az egész osztálylyal szövé teszi a tételt és tervezetet, sőt legalább részben azt el is taníttatja; e kísérlethez az osztálytársak is hozzászólhatnak; így aztán másnap a próbatanító már némi otthonossággal léphet fel a gyakorló-iskolában, a társai tájékozottan hallgatják meg őt, annyival inkább, mivel legalább vázlatban nekik is megvan a tanítás tervezete.

A próbatanítás félóráig tart s az azt követő félóra a tanítás bírálatára fordítatik, melyről egy jelölt, rendszeren a *főbíráló*, jegyzőkönyvet vezet. Az ily bírálat lefolyása a következő. Elnök felszólítja az előbbi alkalommal végbement bírálat jegyzőkönyvének vezetőjét, hogy a jegyzőkönyvet olvassa fel. Esetleges megjegyzések után az hitelesítetik. Elnök, a módszertan tanára, felszólítja a *próbatanítót*, hogy tartson *önbírálatot*. Ezután a *főbíráló* következik, ki után a többi jelöltek szólnak; ha nem jelentkeznék hozzászóló, a módszertan tanára szólít fel egyeseket — feleletként — bírálatra. E megjegyzésekre a próbatanító válaszolhat. Végül a *gyakorló-iskolai tanító* bírál és a *módszertan* tanára elmondván a maga megjegyzéseit is, *összegezi az elmondottakat és megállapítja a tanítás értékét*.

A növendékek a feljegyzésre érdemes észrevételeket maguk is feljegyzik a tervezetük után, úgy hogy jegyzeteik minden próbatanításról hű képet nyújtanak.

Ha valakinek a *próbatanítás* épen nem sikerült, az másodszor is próbára bocsáttatik.

A *IV. osztály* növendékei a heti próbatanításokat épűgy végzik, mint a *III. osztály* növendékei, csak hogy természetesen kevesebb előkészítésben részesülnek.

Ezenkívül névsorban felváltva $2\frac{1}{2}$ napot töltenek ez osztálybeli jelöltek a gyakorló-iskolában (hétfő, kedd és szerda; csütörtök, péntek, szombat), a hétnek két fele a gyakorló-iskola órarendjében egyenlően van berendezve. Ez időben naponta több tanítást tartanak, időnként a gyakorló-iskolát mintegy önállóan vezetik, természetesen rövid ideig. Javítanak, magánfoglalkozást ellenőriznek, a tanmenetet tanulmányozzák s jegyzeteket vezetnek a *Haladási Napló* részlete gyanánt; e munkálataik alapján a gyakorló-iskolában egy felülvizsgált, hiteles példány készül, melyet minden *IV. éves* köteles lemásolni s azt hetenként a módszertan tanárának bemutatni.

A *III. osztálybeli* próbatanítások bírálatainak idején a gyakorló-iskolai tanítót mindig két *IV. éves* helyettesíti.

A *III. és IV. éves* jelöltek próbanításai alkalmával az osztatlan gyakorló-iskola mintegy osztottá alakíttatik, úgy hogy az

illető osztályt a tanító a tábla elé hívja ki s ez által azt az osztályt mintegy kiszakítja az egészből s így a próbatanító mindig csak egy osztályra fordíthatja figyelmét és erejét.

g) A tűzoltói szaktanfolyamról.

E tanfolyamot ezen isk. évben is, mint 1895. óta állandóan, *Szidanits Ferencz* főreáliskolai tanár, a budapesti önkéntes tűzoltótestület alparancsnoka vezette. E tanfolyamon a IV. éves növendékek, szám szerint 27-en, tűzoltótisztekké képeztettek.

A vizsgálatot 26-an, mivel egy visszalépett, sikerrel letévén, mind a 26 növendék tűzoltó-tiszti oklevelet is nyert.

E szakban az oktatás 1901. szeptember 4-én kezdődött és 1902. május hó 7-én végződött azon vizsgálattal, melyen az intézetet képviselő igazgatóságon kívül hivatalból jelen voltak: *Bulyovszky Aladár* belügyminiszteri osztálytanácsos, tűzoltó-egyesületi parancsnoksági tag és a tűzoltó tanfolyamok kormánybiztosa; *Hevesi Jakab* és *Oleják Károly* tűzoltó testületi szakaszparancsnokok.

Összesen 67 elméleti órának és 25 gyakorlati órának eredményével számoltak be a növendékek s feleleteik alapján a vizsgálobizottság 22 jelöltnek *kitűnő* minősítésű tiszti oklevelet adott ki, 4-nek pedig *jeles* foku oklevelet.

Kiváló elismerés illeti az eredményért e helyen is *Szidanits Ferencz* urat, a ki ezen, a tanítójelöltek szakkörén kívül álló tárgy iránt a növendékekben állandó érdeklődést s a tűzoltás ügye iránt lelkesedést s meleg szeretetet ébresztett.

h) A kézimunka-oktatás fejlesztése.

Intézetünkben a kézimunkának svéd alapon kidolgozott fajtája, tehát a fafaragás, meg a *papir*-munka és mintázás szerepel, mint a házi ipar czimén tanított tárgy. E tárgy tanítóképző-intézeti tanításának fejlesztése is kiváló gondját alkotván az intézetnek, az iskolai év végén mind a négy osztálynak az e téren az isk. évben készített czikkeiből *Dr Baló József* mb. igazgató és *Szabó Gábor* szaktanár a IV. osztály termében kiállítást rendeztek, éppen abból a célból, hogy a tanári kar minden tagja összegyűjtve, mintegy tanmenetben láthassa a házi iparoktatás menetét, anyagát és eredményeit.

Vizsont a növendékek részére is, nem kis módon ösztökélő volt a jövőre az, hogy egy év intézeti munkáját szép rendben összegyűjtve lássák.

Midőn e kiállítást a tanárok többször megszemlélték, tanulmányozták, a *kézimunkatanítás* a június 28-án tartott értekezlet egyik tárgyává tétetett, a mely alkalmából mindenki elmondhatta a kiállításon nyert impressióit s azzal kapcsolatos gondolatait.

Az értekezlet egyhangulag megállapodott abban, hogy az intézetben a kézimunka-tanítás szép eredményeket mutat fel, a miért a szaktanárt elismerés illeti. Mindazonáltal felvetődött két gondolat, a melynek megvalósítása fokozatosan értékesebbé tenné a tanítás ez ágát. Az egyik az, hogy a tanmenet több tekintettel legyen a készített *czikkekn*ek népiskolában való használhatóságára, tehát a *népiskola* és a *kézügyesség* kapcsolatára; a másik az, hogy az eredetileg svéd alapú menet mindinkább alakuljon át a *nemzeti gén*ius szerint.

A következő iskolai évek feladata lesz ezeket a tartalmas eszméket a kézimunka oktatásában megvalósítani.

i) *Az intézet hivatása a testileg vagy lelkileg fogyatékosok oktatása terén.*

A tanári kar egyik, iskolai év elején tartott értekezletén magas miniszteri rendelet kapsán tartalmas tárgyalást folytatott arról, hogy az intézet mely eszközökkel, erőkkal rendelkezik oly czélból, miszerint a vallás- és közokt. miniszter urnak e téren ismeretes, magas és bölcs intencióit szolgálhassa.

A tárgyalás folyamán *Dr. Baló József* mb. igazgató, mint a paedagogia tanára, indítványt és tervet terjesztett elő arra nézve, hogy miképen véli a szempontokat a paedagogiai tárgyak körébe bevonhatónak s egyszersmind vállalkozott arra, hogy a tervet megvalósítsa.

A tanári kar az indítványt és tervet egyhangulag magáévá tévén, a tanári kar eme vállalkozása Ő Excellentiája elé terjesztett, a miért a testületnek Ő Excellentiája magas elismerését fejezte ki.

A fogyatékos gyermekek tanítása módjából ez isk. évben *Dr. Baló József* elméletileg érintette a beszédhibában szenvedők tanítását is, de behatóbban foglalkozott a *siket-némák oktatásával*, melynek alapvonalait behatóbban ismertette a IV. osztályban a nev. történet és szervezettan óráiból megtakarított időkben. A IV. osztályban azért, mert azon tanulóknak inkább van judiciumok ennek felfogására.

Tárgyalta: 1. A siketnémaság lényegét, okait.

2. Az ily gyermekek helyzetét; eddigi elhanyagolását.

3. Országos és társadalmi intézkedéseket (más országokra nézve is).

4. A siket-némák iskoláinak megindítását a rendes népiskola körében.

5. A hangképzést, beszéd-tanítást, itt a *franczia, német* módszereket érintvén.

6. A beszéd- és értelemgyakorlatok, *nyelvtan, számtan* köréből leczkék menetét.

7. Végül az előismeretek alapján egy *váczi-visegrádi* kirándulás keretében négy gyakorlati lecke, előzetes megjelölés és kérés alapján, mutattathatott be tanítványainak a váci siket-néma intézetben, az igazgatóság szivességéből, a miért e helyen is köszönet illeti a váci siket-némák országos intézetének igazgatóságát.

Didaktikai szempontból történt a *hiúlyék* alkotás-utczai intézetének s az ottani tanítás menetének a megtekintése is.

Az intézet e téren megkezdett lépéseit folytatni fogja.

3. Az ifjúsági segítő-egyesület.

A »Segítő-Egyesület« az elmúlt iskolai évben is a már évek óta megszokott buzgalommal és eredménnyel működött. 1901. évi szept. hó 14-én alakult újra az egyesület, melybe az ifjúság túlnyomó része, számszerint 110 növendék, lépett be. Az alakuló közgyűlés ifjúsági elnökül: Palotás Miklós IV. éves, pénztárosul Gilliám Rezső IV. éves és jegyzőül Henter Pál III. éves növendéket választotta s azután kijelölte a választmányi tagok választását, osztályonként vezető választási elnökök bizottságát s intézkedett ezen választások egyéb módozatairól is.

A választmányi tagok megválasztása s a tisztviselőknek a tanári kar által történt megerősítésével megalakult a választmánys működését az okt. 14-én tartott üléssel meg is kezdette. Ezt az ülést még dr. Baló József megbízott igazgató vezette, a ki azonban felszaporodott teendői miatt a decz. 5-iki választmányi ülésen lemondott elnöki tisztéről, melyet 7 éven keresztül buzgalommal s a segítő-egyesületre nézve oly fényes eredménnyel töltött be, hogy az egyesület a *Gyertyánffy-féle* 471'16 koronás és a *Sziklay-féle* 140 koronás alapítvány beszámításával 2072 K. 70 fillérről 3954 K 76 fillerre szaporította vagyonát.

A választmány sajnálattal vált meg szeretett elnökétől s neki az egyesület felvirágoztatása körül teljesített hervadhatatlan érdemeiért jegyzőkönyvi köszönetben nyilvánította háláját.

Dr. Baló József tanár-elnök helyét a tanári kar megbízásából Miklós Gergely tanár foglalta el, a kinek vezetése alatt a választmány az elmúlt isk. évben 3 ülést tartott.

Az évi bevételek 476 K. 93 fillért, a kiadások pedig 216 K-t tettek s így az egyesület vagyona az elmúlt isk. év végével 260'93 K. pénztári maradvánnyal 4215 K. 69 fillérre szaporodott.

A bevételekből 210 K. tagsági díjakból, 74 K. az intézet kebelében a növendékek között rendezett táncztanulási 4 hetes gyakorlat alkalmával befizetett díjakból, 23 K. dr. Kiss Áron kir. tanácsos ig. urnak magánvizsgálati díjai czímén tett ajándékából, a többi az időleges kamatokból és vegyesekből származott. Fogadja dr. Kiss Áron ig. ur, valamint Lendway Dezső IV. éves növendék és most már

okl. tanítójelölt, a ki a táncztanfolyamot vezette, ez alkalommal is az egyesület hálás köszönétét!

Az egyesület tagjai közül az elmúlt évben segélyért 34-en folyamodtak, a kik közül a választmány 26 növendéknek 186 K. segélyt szavazott meg. A választmányi tagok mindig szem előtt tartották azt a kettős szempontot, hogy egyfelől segítsenek ott, a hol a segítségre komolyan szükség van és a hol esetleges könnyelműsége okot nem szolgáltat a segítség; másfelől pedig a segítő-egyesület felvirágzása se szenvedjen csorbát. Ezen alapon mindig dicséretes körültekintéssel és tárgyilagossággal bírálta el a választmány a kérvényeket s egyetlen jogos és indokolt kérdés előtt sem zárkózott el. A segélyben részesültek mindig nyugtatványokkal voltak kötelesek igazolni, hogy a segélyt a kijelölt célra használták fel.

A *Gyertyánffy-féle* alapítványok, nevezetesen: »Gyertyánffy Istvánnak a budapesti áll. elemi és polg. isk. tanítóképző-intézet növendékei részére tett ösztöndíj alapítvány«, valamint az ifjúság által tett kisebb alapítvány kamatai az elmúlt évben az elemi képző növendékeit illették meg. A választmány ajánlata értelmében, a melyet úgy a tanári kar, mint az alapítványozó elfogadtak, a nagyobb alap kamatait egyenlő arányban Benkő Miklós IV. éves és Tarkó Lajos III. éves, a kisebb alapítvány kamatait pedig Horváth József III. éves növendékek kapták.

Az egy év előtt életbe lépett és a nmélt vallás- és közokt. minister úr által is megerősített Keller-féle 200 koronás alapítvány kamatait a május hó végén megtartott versenytanitáson a gyakorlati tanításban feltüntetett kiváló sikerért Láncz József IV. éves és Pappert László III. éves növendékek nyerték el.

Az év befejeztével még egy örvendetes esemény érte a segítő egyesületet azzal, hogy Snasel Ferencz tanár már megelőzőleg tett 50 koronás alapítványát 200 korona újabb alapítvány felajánlásával 250 koronára egészítette ki. Fogadja a lelkes adományozó ez alkalommal is az egyesület hálás köszönétét.

Ez rövid vázlat az »Ifj. segítő-egyesület« 1901/902-ik évi működésének. Ebből látható, hogy az ifjúság buzgón és lelkesen támogatja az egyesületet s annak felvirágzását, valamint célzűdotos működését szíven viseli. Úgy legyen a jövőben is!

Miklós Gergely
tanárelnök.

4. Az önképzőkör működése.

Az alapszabályok értelmében a tanári kar a maga kebeléből *Farkas Sándort* küldötte ki képviselője gyanánt az önképzőkör tanár-elnökéül. *Dr. Baló József* megbízott igazgató pedig, mint a kör alakuló közgyűlésének hivatalos elnöke, összehívta az

első gyűlést s ezen a következők választottak meg tisztviselők gyanánt: ifjúsági alelnök lett *Ihász* Károly negyedéves növendék, pénztáros *Lendvay* Dezső negyedéves növendék; jegyzők lettek: *Jánossy* Imre és *Tarkó* Lajos harmadéves növendékek.

A nevezett tisztviselőkkel indította meg az önképzőkör évi működését, mely az alapszabályoknak későre való elkészülése és jóváhagyása miatt, csak február havában vehette kezdetét. Mindazonáltal, a tanári karnak élénk részvétele mellett, mintegy hat rendes gyűlésen a kör tagjai igen élénk munkásságot fejtettek ki. Az alapszabályok szelleme szerint teljesen szabad lévén az önműködés bármely tere, az ez irányban való munkálkodás elég változatos volt. Legtöbbször szakszerű felolvasásokat tartottak, mások zenei készségüket mutatták be, sőt egy alkalommal a körnek rajzolásal foglalkozó tagjai, a szaktanár véleménye szerint, igen csinos gyűjteményben állították ki magánszorgalmuknak termékeit. Noha a szabad előadás, az előbeszéd, gyorsan s helyesen szerkesztett ítélet-hozatal, fő-főcéljai közé tartoztak az önképzésnek, mindazonáltal az e fajta igyekezet mutatta a legszerényebb eredményeket: az ifjúságnak bátortalansága, fegyelmezetlen és néha kevésbé logikus gondolkodásmódja csak okok arra nézve, hogy e téren minél állandóbb, kitartóbb munkálkodást fejtünk ki. Nagyobb elismeréssel lehet szólni az írásban készült bírálatokról, melyek mindenkor elég formásak és tartalmasak voltak.

Sok arravalóságot árult el az ifjúság a márczius 15-iki emlék-ünnep rendezése alkalmából is, mely nyilvánosan tartott díszgyűlésen tartalmas felolvasással, csinos szavalással s szabatosan előadott zenei darabokkal bizonyították be készségüket és igyekezetüket. Az önképzőkörnek internátusbeli tagjai pedig gyakrabban látogatván a színházat, az ott látottak és tanultak állandósítása és általánosítása okából a *Bánk bán* tragédiát és operát ismertették igen élvezetes és tanulságos felolvasásokban s zenei részletekkel.

E csonka év munkája azonban főképen csak kísérletezés, tapasztalatszerzés volt s őszinte törekvés arra, hogy a jövőben fokozottan keresve s megtatálva az önképzés hálás útjait, fejlesz-
szük általuk kinek-kinek legszebb, legegyszerűbb s legértékesebb hajlamait s tehetségeit.

... s.

5. A budapesti állami tanítóképző ifjúsági önképző-körének alapszabályai.

A kör címe:

A budapesti állami tanítóképző ifjúságának önképzőköre.
E feliratot viseli a kör pecsétje is.

A kör célja,

hogy általa életre keltessenek s megismerhetők legyenek a növendékek hajlamai, képességei, hogy serkentessenek azoknak az ön-

művelés által való kiképzésére s hogy ezen önmunkásság helyes irányban vezetessék; továbbá, hogy az ifjuság helyes önismeret által jellemét irányíthassa, megszilárdíthassa; végül, hogy az önképzés által az önművelési munka megszeretésére, a társas szellem ápolására, egymásnak kölcsönös megbecsülésére vezetessék.

A kör eszközei:

A kör által tartott gyűléseken adatnak elő és mutattatnak be :

1. az előadás formáinak gyakorlására: széppolvasás, szabad előadás, szavalás, szónoklási gyakorlatok;
2. írásbeli szerkesztő munkálatok gyakorlására: ismertetések, kivonatok, fordítások, bírálatok, önálló tanulmányok;
3. kísérletek: így, készítmények, gyakorlati téren elért eredmények, gyűjtések és kísérleti előadások;
4. zenei előadások (magán- és társas ének és zene), énekkar-vezetés;
5. tanítás-gyakorlatok és bírálatok;
6. vitatkozások.

Mindezeknél azonban a tanítói munkakör szolgáljon irányadó szempont gyanánt.

A kör tagjai:

- a) rendes tagok, az intézet ifjuságának sorából; kívánatos, hogy az önképzés munkájában mindenki részt vegyen;
- b) tiszteleti tagok, a tanári kar sorából;
- c) pártoló tagok, azok sorából, kik a kör működését bármiképen előmozdították.

A) A kör tisztviselői:

1. Tiszteleti elnök az intézet igazgatója. 2. Elnökök: a tanárelnökök s az ifjusági elnök. 3. Két jegyző. 4. Pénztáros.

B) A tisztviselők hatásköre:

- I. A tiszteleti elnök, ki elnököl az alakuló és zárógyűléseken.
- II. *Tanárelnök.* 1. A tanárelnököt évről-évre a tanári kar küldi ki.
2. A tanárelnök, az ifjusági elnök meghallgatásával, megállapítja a gyűlések tárgysorozatát.
3. A gyűléseken elnököl.
4. A tisztviselők munkálkodását felülvizsgálja és ellenőrzi.
5. A pályamunkák megbírálására időről-időre bizottságot küld ki; az ilyen bizottsági gyűléseken az érdekelt tanár elnököl s az itt hozott határozatok végérvényesek.

6. Az elnök a tiszteleti tagok közül külön meghívja a közvetlenül érdekelteket s a vonatkozó tételeket tudomásukra hozza.

7. Az önképzőkör által kibocsátott iratokat aláírja.

8. A vitatkozások eredményét ő foglalja össze s ő jelenti ki az eredményeket.

9. Részt vesz a kör pénzének kezelésében s a folyó kiadások utalványozására jogosított.

10. Őrzi a kör pecsétjét.

III. *Ifjúsági elnök*: 1. Az ifjúsági elnök helyettesíti a tanár-elnököt, a tanárelnök által esetről-esetre reá bízott elnöki teendőket végzésében.

IV. *Jegyzők* 1. egymás között történt megállapodások szerint vezetik az ülések jegyzőkönyveit, az évkönyvet s végzik az összes írásbeli teendőket.

2. A jegyzőkönyveket a következő gyűléseken bemutatják.

V. *Pénztáros*: 1. Részt vesz a kör pénzének őrzetében.

2. Az elnök utasítására fizetéseket teljesít.

3. A bevételekről és kiadásokról rendes könyvet vezet és ennek alapján esetről esetre jelentést tesz.

4. Év végén a záró számadásokat elkészíti s azt a gyűlésnek bemutatja.

C) A tagok jogai és kötelességei:

1. Az ifjúsági elnök a IV. évesek sorából választható. A jegyzők és pénztáros az összes tagok sorából választhatók, de a pénztáros tartozik szüleitől vagy gyámjától kiállított jótállási nyilatkozatot felmutatni, melyben az illetők minden, a gyámoltjuk kezeléséből eredő károkért felelősséget vállalnak. A pénztáros megválasztása csak akkor válik végérvényessé, ha a nyilatkozatot benyújtotta.

2. Minden tiszteleti és rendes tag szavazójoggal bír.

3. A tiszteleti tagok azokban a tárgyakban, melyekben közvetlenül érdekeltek, vezetik a vitatkozásokat s döntő véleményt mondanak.

4. Minden tag hozzászólhat bármily napirenden levő tárgyhoz s indítványt tehet a kört érdeklő minden ügyben.

5. Minden rendes tag köteles a kör gyűlésein megjeleuni, ellenkező esetben mulasztását elfogadható okkal igazolni.

6. Minden rendes tag köteles tagsági díj fejében, az iskolai év elején, egy koronát a kör pénztárába befizetni. A kör szegénysorsú tagjai e díj fizetése alól az elnökség által felmenthetők.

7. Minden rendes tag köteles évenként lehetőlg egyszer felépni.

A kör gyűlései:

1. A gyűlések rendes- és közgyűlések.
2. Rendkívüli esetekben a tanár-elnök rendkívüli gyűlést hívhat össze.
3. Az első (alakuló) közgyűlés az iskolai év első havában, az utolsó (záró-) közgyűlés május havában tartatik.
4. A rendes gyűlések kétheti időközökben tartatnak.
5. Az alakuló közgyűlésen választatnak: az ifjúsági elnök, jegyzők, pénztáros, viszonylagos szótöbbséggel s a tanári karnak utólagos jóváhagyásával.
6. A határozat-hozatalhoz a tagok nagyobb felének jelenléte szükséges.
7. A gyűlésekről jegyzőkönyv vezetetik s ez valamint a kört érdeklő nevezetesebb mozzanatok, a kiválóbb munkák, a tagok névsora a jegyzők által vezetett évkönyvbe vezettetnek.
8. A kör díszgyűléseket is tarthat, melyre vendégek is hívhatók.

Felügyelet.

Az egyesület a tanárkarnak közvetlen felügyelete alatt áll s a tanárkar e felügyeletet kebeléből kiküldött tagja által gyakorolja. Ilyennek tekintetik az önképzőkör vezetésével megbízott tanár-elnök.

Ha a tanárelnök a gyűlések vezetésében akadályozva van, helyettesítéséről a tanárkar gondoskodik.

A gyűléseken érvényes határozat csak a tanárkar képviselőjének hozzájárulásával hozható. A hozzájárulás abban nyer kifejezést, hogy a tanárkar képviselője a jegyzőkönyvet aláírja; ha e hozzájárulást megtagadja, az ügy, döntés végett, a tanárkar elé terjesztetik.

6. Egészségügy.

A lefolyt tanévben az egészségi állapot teljesen kielégítőnek volt mondható, a mennyiben egyesek családjában előfordult ragályos betegségek folytán pár növendék a szabályos időre az iskolalátogatástól el volt tiltva. Magában az intézetben fertőző betegség nem fordult elő.

Más betegségek közül uralkodó volt a toroklob és mandolalob, továbbá tüdőhurut, gyomor- és bélhurut és több esetben csu-
zos bántalmak, melyek közül azonban csak 3 eset volt idültnek mondható, ezen növendékek azonban az idei tanévben is a Szt.-Lukács-fürdő használatában részesültek az intézet révén.

A megbetegedések hónaponkénti statisztikai számai eléggé bizonyítják az egészségi állapotot.

Szeptember	--- --	12
Október	--- --	19
November	--- --	18
Deczember	--- --	16
Január	--- --	18
Február	--- --	23
Márczius	--- --	20
Április	--- --	17
Május	--- --	11
Junius	--- --	6
Összesen	--- --	160

Torna alól időlegesen csak 3 mentetett fel, ezek közül is 2 a tanév 2-ik harmadában a tornázásra jogosítottot.

Halálozási eset 1 fordult elő az intézeten kívül az illető növendék szüleinél.

Megjegyzendő, hogy e tanévben a nemi betegségek feltűnő csekély mértékben fordultak elő, ezek is a felsőbb osztályokban és nem komolyabb utókövetkezményekkel.

Dr. Hanzély Béla,
az egészségtan és életmentés tanára,
intézeti orvos.

7. Magánvizsgálatot tett jelöltek jegyzéke.

- I. oszt. 1. *Virág Mihály*, a 11.730/1902. sz. min. r. alapján.
2. *Tiede Károly*, a 29.006/1902. sz. min. r. alapján.
3. *Elszász Imre*, a 20.969/1902. sz. min. r. alapján.
- II. oszt. 1. *Schmidt János*, a 39.477/1901. sz. min. r. alapján.
2. *Kimpán Kálmán*, a 92.130/1901. sz. min. r. alapján.
- III. oszt. 1. *Szíver Lajos*, a 81.525/1901. sz. min. r. alapján.
2. *Lukács Árpád*, a 69.827/1901. sz. min. r. alapján.
- IV. oszt. 1. *Nagy Pál*, a 29.009/1902. sz. min. r. alapján.

Ez iskolai évben volt tehát 8 magánvizsgálat; a vizsgálatot sikerrel csak egy jelölt tette le; javító-vizsgálatra utasított 5 és ismétlőre 2.

A záró-ünnep.

Az isk. év végének körülményei, a melyek között nem utolsó jelentőségű volt az, hogy jul. 1-ére már megnyílandónak mutatkozott a tanítóknak ez intézetben rendezett *továbbképző-tanfolyama*, szükségessé tették, hogy az évzáró-ünnepet már jun. 15-én megtartsuk. S habár jun. 15. után még pár osztályvizsgálat s ezenkívül a tanítóképesítő-vizsgálat szóbeli része még soron voltak, gondos-

kodni kellett a bezárásról azért is, hogy a vizsgálatot már kiállott tanulók az internatusban ne tétlenkedjenek s szükségén kívül ott ne időzzenek.

Az évzáró ünnepet *Tinódy Sebestyén*-nek egy szép dala karban előadva nyitotta meg. Ezután *dr. Baló József*, mb. igazgató hosszabb beszédet intézett a tanulókhoz, többoldalú paed. felfogással értékesítve az isk. évnek ez alkalmát. Beszámolt az általánosaknak mondható tapasztalatokkal, a melyek a tanulóknak ez évi szorgalma és magaviselete alapján megállapíthatók voltak s ezekhez képest intézte, vezette a növendékek gondolkodását. A jó tanulókat megdicsérte, a gyengéket buzdította, a rosszakat megfeddette. Végül jutalomképen kiadta az int. tornaverseny 16 győztesének és 6, más téren is kitűnt ifjúnak a könyvből álló jutalmakat.

Az igazgató a szünidőre egészséget, az intézet jó hírnevének megőrzését ajánlván a fiatalságnak, az évet bezárta; az ünnepet pedig a *Hymnus* eléneklése zárta be.

Ez ünnep keretébe tartozott volna annak közzététele is, hogy *Lendvay Dezső* és *Segnau Vito* IV. éves növendékeknek a gazdaságtani előmenetelükért a vall. és közokt. minister úr, a földmív. minister úr ajándékából egy-egy 20 koronás aranyat kegyeskedett adományozni.

Mivel azonban e magas intézkedés csak a nyár folyamán érkezett, itt köszönettel csak megemlíttetik.

IV. Tanítóképesítés.

Tanítóképesítő-vizsgálatra jelentkezett a IV. osztályt ez iskolai évben végző 26 növendék, továbbá 1, előbbi iskolai évben végzett növendék, kik közül egy nem lévén vizsgálatra bocsátható, összesen 26-an állottak vizsgálatra.

Az *írásbeli képesítő-vizsgálat* június 2., 3., 4. és 5. napjain tartatott meg, melyen *dr. Verédy Károly* kir. tanácsos, fő- és székvárosi kir. tanfelügyelő ellenőrző látogatást tett. A gyakorlati vizsgálatot tevő *próbatanítások* június 12-én és 13-án d. e. 8—12 óráig folytak le. A szóbeli képesítő-vizsgálat *június* 20., 21., 23., 24. és 25. napján részint egész napi 7 órai vizsgálással, részint d. e. 8—2-ig való vizsgálással tartatott meg.

A vizsgáló-bizottság elnöke *Kovács Albert*, ev. ref. theologiai tanár, igazgató-tanácsos volt, kit egy napon keresztül, hirtelen betegsége közben, a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak rövid uton nyert meghatalmazása alapján *dr. Kiss Áron*, kir. tanácsos, polgári tanítóképző-intézeti igazgató helyettesített.

Az írásbeli vizsgálatoknak a kir. tanfelügyelő által kifeltételei a következők voltak:

1. *Paedagogiai s egyszersmind magyar nyelvi értekezésre:* »Az erkölcsi jellem képzésének fokozatos eszközei a népiskolában.«

2. *Német fordításra:* »Der Mond ein Bild des Lebens.«

3. *Geometriai tételek:* 1. Valamely egyenlőszárú háromszög alapja 12 méter, magassága 8 méter, ha az alappal egyenlőközü vonallal (transversalissal) az eredeti háromszöget két olyan részre osztjuk, hogy az elmetezett háromszögnek (kisebb háromszögnek) s az alatta levő trapéznek a területe úgy aránylik, mint 7 : 9, mekkora távolságra van a metszővonal az eredeti háromszög alapjától és mekkora ezen metszővonalnak a Δ szárai között levő metszete? 2. Valamely egyenes gúla alapja szabályos ötszög, az ötszöghöz tartozó kör sugara 5'4 dm., a gúla oldaléle 8'6 dm., mekkora ezen gúlának felszíne és köbtartalma? 3. Valamely gömb felszíne rendre egy *koczka*, egy egyenlő oldalú henger és egy egyenlő oldalú kúp felszínével egyenlő nagyságú, azaz 78'5 dm.², mekkora az

egyes testek térfogata? 4. Valamely egyenes csonka gúla alap- és tetőlapja szabályos nyolczszög, az alaplaphoz tartozó kör sugara $r = 3.6$ dm., a tetőlapé $r = 2.4$ dm., a csonka gúla magassága 6.2 dm., mekkora ezen csonka gúla térfogata? (A nyolczszögek területe a bennök alakítható deltoidok területéből számitandó ki).

A jelölteknek köteleességük volt e négy tételből kettőt szabad választás szerint kidolgozni.

4. Olasz nyelvű iskolákra képesíttetni óhajtok számára kidolgozandó volt a paed. értekezés tétele olaszul.

5. Rajzból a tanári kar a következő tételt jelölte ki: egy hátasszék lerajzolása szabadkézzel, szemmértékre, látszatilag, természet után.

6. Szépirásból: egy szépiráshoz vonalzott félives lap kitöltendő 2 sor rond és 5 sor magyar folyó-írással; szöveg: »Talpra magyar!« cz. költ. első szakasza.

Az olasz nyelvi biztos *dr. Rudan Amadé* keresk. min. titkár és keresk. akad. tanár volt.

Képesítő-vizsgálati, gyakorlati tanítások tételei:

I. Beszéd- és ért. gyakorlatok; I. oszt. A palatábla és az írka.

II. oszt. A fő- és mellékégtájak. Tájékozás az iskolában.

2. Irva olvasás; I. oszt. Irott *d.*

I. oszt. Nyomtatott *d.*

I. oszt. Irott és nyomtatott *A.*

3. Olvasmánytárgyalás; II. oszt. Az oroszán és az egér.

II. oszt. Szülőföldem szép határa.

II. oszt. A kalász eredete.

IV. oszt. Kemény Simon.

4. Számítan; I. osztály. Részekre osztás 4-gyel.

II. oszt. Mérő osztás 7-tel.

II. oszt. A 7 megszorzása az alapszámokkal.

III. oszt. Szóbeli szorzás 3-mal 300-as körben.

III. oszt. Szóbeli osztás 6-tal 600-as számkörben.

5. Mértan; III. oszt. A hosszúkás négyszög területének kiszámítása.

V. oszt. A háromszög területének kiszámítása.

6. Nyelvtan; II. oszt. A tö- és bővített mondat.

III. oszt. A főnevek képzői; szóképzés.

III. oszt. Az igék módjainak fogalma.

IV. oszt. Fogalmazástanítás; a palatábla leírása.

7. Földrajz; III. oszt. Pestmegye földrajzi leírása.

III. oszt. A Nagy-Alföld leírása.

V. oszt. A Földről általában.

8. Természetrájz; V. oszt. A selyemlepke.

9. Történelem; V. oszt. Buda török kézre kerül.
 10. Ének; III. és IV. oszt. Dal, hangjegyek szerint.

A tanítóképesítő-vizsgálat eredménye:

Népiskolai tanítóságra képesítették:

1. *Angusztiny Oszkár* (Besztercebánya). 2. *Benkő Miklós* (Maros-Vásárhely). 3. *Brezina Károly* (Gyúró, Fehérmegye). 4. *Führinger Gusztáv* (Budapest). 5. *Gilliam Rezső* (Fiume). 6. *Gyurkicza Miklós* (Krassova, Krassó-Szörénymegye). 7. *Holczhauser Gyula* (Székes-Fehérvár). 8. *Ihász Károly* (Dávidrévi puszta, Hontmegye). 9. *Jónás János* (Seregélyes, Fehérmegye). 10. *Kreizler Sándor* (Budapest). 11. *Láncz József* (Bicske, Fehérmegye). 12. *Lendvai Dezső* (Putnok, Gömörmegye). 13. *Marynovicz Boldizsár* (Budapest). 14. *Mihalik József* (Kassa). 15. *Palotás Miklós* (Budapest). 16. *Schöner Lipót* (Budapest). 17. *Sebestyén Ferencz* (Kisczell, Vasmegye). 18. *Segnan Vito* (Fiume). 19. *Stelly Lajos* (Mármaros-Sziget). 20. *Svoboda Ödön* (Gödöllő). 21. *Wanger Béla* (Budapest).

Javítóvizsgálatra utasítottak: *Jakopovits Lajos, Kmethy Pál, Krsztics Bogdán, Vastag Vincze és Rahm Alfonz.*

Az előbbieik közül olasz nyelvű iskolákra is képesítették *Gilliam Rezső* és *Segnan Vito*.

Egyházi énekből és zenéből sikeres vizsgálatot tettek: *Jakopovits Lajos, Kmethy Pál, Láncz József, Marynovicz Boldizsár, Mihalik József, Palotás Miklós, Segnan Vito, Stelly Lajos, Svoboda Ödön*, róm. kath. jelöltek és *Benkő Miklós, Ihász Károly, Jónás János, Lendvai Dezső* ev. ref. jelöltek.

V. Gyakorló-iskola. *)

1. A gyakorló-iskola berendezése és felszerelése.

A) *Butorzat.*

A *tanteremben*. Tanítói asztal, 100 K. Emelvény a tanítói asztal és a két nagy tábla alatt, 15 K. Két drb. oszlopos táblaállvány, tengely körül forgatható nagy iskolai táblákkal, 240 K. Két drb. kréta- és szivacstartó, 2·40 K. Egy órarend-keret, 5 K. Nyolcz napig járó fali óra, 32 K. Egy karosszék, 10 K. Két nádszék, 10 K. Hőmérő, 2 K. Öt fogas, 32 K. 20 drb. Feiwei-Likroth-Gönczy-féle rendszerű, kettős üléssel bíró vaspad, 800 K. 4 drb. Michl-féle fapad a tanítónővendékek számára, 100 K. Emelvény a tanítónővendékek padjai alatt, 15 K. Egy tálca, palaczk, 4 pohár, 3 K. Köpőcsésze, 3 K. Fali mosdódény bádógból, 3 K. Lépcső, 3 K.

A *szertárban*. Fiókos asztalka, 15 K. Két nagy szertári szekrény, felül 4 üvegajtóval, alul 4 deszkaajtóval, 480 K. Egy fali szekrény, 92 K. Két könyvszekrény, 180 K. Három nádszék, 15 K.

Az iskola feldíszítésére szolgáló képek.

Ő Felsége a király és Erzsébet királyné arcképe, aranyozott keretben, 72 K. Br. Eötvös József, dr. Wlassics Gyula arcképe fakeretben, 24 K.

B) *Szertári felszerelés.*

1. Gönczy: Fali olvasó-táblák, 24 drb., 8 K. Gönczy: Írásbeli és nyomtatási mozgatható betűk, 2·20 K. Betűk szekrénye, 20 K. Gyertyánffy-Kiss-Radó: Fali olvasó-táblák, 8 K. 40 drb. szemléltetési kép, a vallás- és közoktatásügyi miniszterium kiadványa, 72 K. 4 drb. Schultz-féle szemléltető kép, 60 K. Dömötör-Cserépy-féle szemléltető képek, 18 drb. 54 K. Parasztfogat (szekér, két lóval felszerszámozva), 8·40 K. Drótostót-bábu, 2·40 K. Vitorlášhajó, 7·60

*) A helyiséget lásd a II. 3. pont alatt!

K. Halászcsonak, 2'40 K. Szivattyús kút, 1'70 K. Kulacs, 1'40 K. Aczélkard szíjjal, 4 K. Puska, 4 K. Vajköpülő dézsa 80 fill. Aczél ij, 2'40 K. Kürt, 1 K. Dugós pisztoly, 0'80 K. Targoncza, 1 K. Puttony, 1'30 K. Huszár lovon, 15 K. Szamár, kautschukból, 5 K. Kutya, 5 K. Kecse, 5 K. Labda, 3 K. Eke, 8 K. Borona, 5 K. Henger, 2 K. Kendertiló, 5 K. Sarló, 0'8 K. Szénás villa, 1 K. Cséplő, 0'7 K. Kasza, 1'50 K. Borprés, 6 K.

2. Bibliai képek, 12 K. Palesztina fali térképe, 12 K.

3. Orosz számológép, 12 K. Krämmér számoló-koczkák, 15 K. Bopp: métermértékek, 10 K. Gönczy: métermértékek fali táblája, 6 K. Tíz méteres mérőszalag, 9 K. Vonalzó, 3'20 K. Háromszögű vonalzó, 5'60 K. Körző, 3 K. Szögmérő, 9 K. Eben-féle számoló gép. (Szerző ajándéka.)

4. Iránytű, 2 K. Homolka: Budapest térképe, 5 K. Péchy: Budapest környékének térképe. Kogutowicz: Budapest egész területének térképe, 28 K. Bárány Gy.: Budapest domború térképe, 12 K. Pestmegye politikai térképe, 9 K. Gönczy-Berghaus: Magyarország fali térképe, 9 K. (2 példány). Gönczy-Berghaus: Az osztrák-magyar monarchia fali térképe, 8'80 K. Sztás: Magyarország fali térképe, 5 K. Gönczy-Berghaus: Európa, 8 K. Ázsia, 8 K. Afrika, 8 K. Észak-Amerika, 8 K. Dél-Amerika, 8 K. Ausztrália, 8 K. Telegdy: A két félteke fali térképe, 4 K. Az Osztrák-magyar Monarchia domború térképe, 20 K. Budapest 1896-ban, térkép, 2'40 K. Gönczy-Kogutowicz: Pestmegye fali térképe, 13 K. Kogutowicz: Magyarország fali térképe, 12 K. Kogutowicz: Magyarország hegy- és vízrajzi térképe, 12 K. Kogutowicz: Osztrák-magyar Monarchia, 10 K. Kogutowicz: Európa térképe, 10 K. Kogutowicz: Afrika térképe, 10 K. Kogutowicz: A föld két féltekéjének fali térképe, 15 K. Földgömb rézdélkörrel, 25 K. Tellurium és planetarium, 40 K. Lehmann: Földrajzi jellemképek, 16 drb. 42 K. Nagyító lencse állvánnyal, 30 K. Fényképek a budapesti középületekről, 33 drb. tokban, 40 K. Fényképek a magas Tátrából, 30 drb. 28 K. Schneider-Gönczy-Hunfalvy: Képes atlasz, 3 K. Laurencic: Ezeréves Magyarország képekben, 9 K. Röptében a nagy világ körül, 15 korona.

5. Koronázási jelvények fényképe, 4 K. Helmár: Magyarország történelmi térképe, 10 K.

6. a) Lehmann: Az emberi fajok szemléltető képe, 4 K. Lehmann-Leutemann: Állattani képek, 80 drb. 160 K. Kitömött sündisznó, 3 K. Kitömött házigalamb, 3 K. Tarka harkály, 2 K. Béka, 2 K. Borszesz-készítmények 21 üvegben. Tojás-, rovar-, csiga- és kagylógyűjtemény. Csont- és bőrvázak állványokra erősítve.

b) Gerold-féle növény- és faképek, 40 drb. 96 K. Fagyűjtemény. Kozocsa-féle fa- és maggyűjtemény; herbarium.

c) Heller-Kozocsa-féle ásványgyűjtemény, 22 K. Budapest környékének ásványgyűjteménye, 3 K.

d) Vetter-Hestermann: a pamut és feldolgozása, 13 K. A len és feldolgozása, 13 K. A gyapjú és feldolgozása, 13 K. A selyem és feldolgozása, 17 K. A bőr és feldolgozása, 14 K. A papír és feldolgozása, 15 K.

7. Heller-Kozocsa-féle természettani eszközök, 66 K. Heller-Kozocsa-féle vegytani eszközök gyűjteménye, 20 K. Heller-Kozocsa-féle vegytani anyagok gyűjteménye, 20 K.

8. Magcsiráztató készülék, 8 K. Fák nemesítési táblája, 10 K. Konyhakerti eszközök, 12 K.

9. Harmonium transzponáló szerkezettel, 300 K. Lejtős harmóniumszék, 6 K. Máltzl-féle ütenymérő harangjelzéssel, 17 K.

10. Maszák H.: kivágott papírminták, 10 példányban, 6 K. Maszák: Kézi rajzminták A, B, C, D füzet, 5·20 K. Maszák: Fali rajzminták, 3 K. Kozma-Felméry: Kivágott rajzminták, 4 K. Kozma-Felméry: Fali rajzminták, 14 K. Eichler: Elementar Zeichen-Schule, 8 K. Schoop: Zeichenunterricht, 20 K. Schmidt-féle fali rajztáblák, 24 K. Velösi L.: Módszeres szabadkézi rajzoktatás, 2 K. Weinberger: Gyakorlati rajzminták, 2·40 K.

11. Torna- és játékeszközök a tanítóképző intézettel közösek.

C) *Elemi népiskolai vezér- és kézikönyvek.*

1. Gyertyánffy: Előgyakorlatok az irvaolvasáshoz, 1 K. Gönczy: Vezérkönyv az A, B, C tanításához, 0·30 K. Gönczy: ABC. és Olvasókönyv, 0·24 K. Gáspár: Olvasókönyv II—VI., 2·28 K. Gyertyánffy-Kiss Radó: ABC. és Olvasókönyvek I—VI., 4·40 K. Nagy L.: Vezérkönyv és gyakorlókönyvek I—V., 1·80 K.

2. Nagy L.: Vezérkönyv a beszéd- és értelemgyakorlatokhoz (német), 0·72 K. Gönczy: Német ABC. és Olvasókönyv, 0·24 K. Gáspár: Német Olvasókönyv II—IV., 1·44 K. Faludi: Német ABC. és Olvasókönyv I—III. rész, 2·40 K.

3. Számolási gyakorlókönyv, 0·5 K. Emericzy-Kárpáti: Szám-tani példatár, I—VI. oszt., 1·20 K. Faludi: Számvetési gyakorlókönyv, I—III. rész, 1·06 K. Faludi: Számvetési példatár, II—VI. oszt., 2 K. Lutter: Számvetési példatár, I—VI. oszt., 2·10 K. Szuppán: Mértan és a mértani rajz elemei, 0·8 K. Dr. Beke: Szám-tan, II—VI. oszt., 1·66 K.

4. Emericzy-Kárpáti: Vezérkönyv a földrajzhoz, 1 K. Rákóczi: Földrajz, III—VI. oszt., 2·60 K. Zák: Földrajz, III—IV. oszt., 1·36 K. Dr. Brózik: Földrajz, IV—VI. oszt., 1·40 K. Dr. Simonyi: Földrajz, IV—VI. oszt., 1·2 K.

5. Kiss-Mayer: Vezérkönyv a történet tanításához, 1·20 K. Dr. Kiss: A magyarok története, 0·3 K. Dr. Baróthi: A magyar nemzet története, 0·7 K. Sebestyén: A magyarok története, 0·3 K. Csiky: Magyar alkotmánytan, 0·48 K. Mayer: Alkotmánytan, 0·48 K. Hajnóczy: Alkotmánytan, 0·24 K.

6. Búza J.: Természetráaj, 0·68 K. Báthory: Természetráaj, 0·8 K. Miklós: Természetráaj, 0·8 K. Bein: Természettan, 0·6 K.

Miklós: Természet- és vegytan, 0'88 K. Orbán: Népszerű természet-
tan, 1'20 K. Dr. Dékány: Természettan, 1'20 K.

7. Bartalus J.: Énektanító Vezérkönyv I—VI. rész, 7'20 K.
Bartalus J.: Éneklő ABC. I. VI. évf., 3'60 K. Langer: Énektan
és dalkönyvecske, 1'20 K. Ságth: Vezérkönyv az énektanításhoz,
1'20 K. Weber—Sándor—Horváth: Vezér- és gyakorlókönyvek az
énektanításhoz, 4 K. Wehner: 101 iskolai ének, 1'20 K. Sztankó
B.: Daloskönyv I—III. oszt., 1'48 K.

8. Dr. Széll L.: Vezér- és kézikönyv az életmentés és egész-
ségstanhoz, 1'40 K.

D) Pedagógiai művek, segéd- és kézikönyvek a tanító számára.

1. Dr. Schermann A.: Test- és egészségtan, 4 K. Emericzy:
Lélektan, 2'40 K. Dittes-Gyertyánffy: Logika, 1'30 K. Dr. Kiss:
Nevelés- és oktatástan, 1'40 K. Dr. Kiss-Öreg: Nevelés- és oktatás-
tan, 2'60 K. Mennyei: Nevelés- és tanítástan, 10 K. Emericzy:
Általános- és részletes tanítástan, 2'60 K. Dr. Dittes-Gyertyánffy-
Kiss: Módszertan, 3'20 K. Kehr—Környei—Gyertyánffy: Tanító az
iskolában. Dr. Kiss: A nevelés- és oktatás története, 3'40 K. Dr.
Kiss: A magyar népiskolai tanítás története, 4'80 K. Dölle: A gya-
korló iskola, 4'40 K. Schmidt B.: Részletes tanítás- és óraterv,
3 K. De Amicis-Radó: A szív, 4 K. Gönczy P.: Tanulmányok,
3'20 K. Goerth—Dr. Havas: A tanítás művészete, 2 K. Gyertyánffy:
Az ellenzéki szellem az iskolában, 0'6 K. Dr. Verédy: Népiskoláink
felszerelése, 1'20 K. Knigge: Érintkezés az emberekkel, 3'60 K.
Laurent: Az iskolai takarékpénztárakról, 0'8 K. Tóth: Népoktatási
törvények és rendeletek tára, 7 K. Belicza: Magyarország népokta-
tási intézeteinek és tanítóinak név- és címtára, 6 K. Néptanítók
Lapja (1878—1895.), 120 K. Petrik: A Néptanítók Lapja reper-
toriuma, 2'52 K. Pallas Nagy Lexikon, 216 K. Dr. Verédy: Peda-
gógiai encyclopaedia, 10 K.

2. Peres S.: A beszéd- és értelemgyakorlatokról, 1'60 K.
Szinyei: Iskolai magyar nyelvtan, 2 K. Simonyi: Rendszeres
magyar nyelvtan, 2'80 K. Kárpáti E.: Vezérkönyv az irálygyakor-
latokhoz, 2 K. Névy: Írásművek elmélete, 3'20 K. Zsilinszky:
A széptan előcsarnoka, 2 K. Beöthy: A magyar nemzeti irodalom
története, 9 K. Kiss-Péterfi: Nyelvtudományi értekezések, 1'20 K.

3. Graf J.: Német nyelvtan, 3'60 K. James—Sime: Német
irodalom története, 1 K.

4. Dr. Emericzy—Kárpáti: Vezérkönyv a számtantanításhoz,
4'40 K. Lutter: Vezérkönyv a számtantanításhoz, 3'20 K.

5. Böngérfi—Velősi: Vezérkönyv a főv. népiskolai földrajz-
tanításhoz, 1'50 K. Kiss J.: A magyar-osztrák monarchia össze-
hasonlító földrajza, 2'40 K. Kozma Gy.: Földrajz a polg. isk. szá-
mára I—III., 7'20 K. Laky D.: Egyetemes földrajz, I—III., 3'20 K.
Dr. Brózik K.: Természetani földrajz, 3 K. Zák A.: Térképrajzolás
elemei, 2'40 K.

6. Dr. Gööz ; Budapest története, 2 K. Mangold : Magyarország oknyomozó története, 3·20 K. Mangold : Világtörténelem, I—III., 9 K. Csiky K. : A hazai alkotmány és jogismeret alapvonalai, 1·40 K. Csiky : A magyar alkotmánytan és jogi ismeretek kézikönyve, 2·50 K.

7. Thome—Paszlavszy : Az állattan kézikönyve, 4 K. Kriesch A. : A természetrajz elemei, I—III., 4·32 K. Kriesch A. : A természetrajz vezérfonala I—III., 8·40 K. Heller A. : A természettan elemei, 4·40 K.

8. H. Kiss K. : Mezei gazdaság- és kertészettan, 1·20 K. Gáspár J. : Háztartástan, 1 K. Legeza V. : Technológia, 1·60 K.

9. Dr. Bartsch—Kovácsits : A szépírás tanításának alapos módszere, 1 K. Kozma és Felméri : Vezérfonal az elemi rajztanításban, 0·5 K.

10. Ambrus és Szánter : Vezérkönyv a tornatanításhoz, 2·40 K. Göhring és Józsa : Tornászati vezérfonal, 2 K. Józsa S. : Tornaiskola, 2 K. Egner : Vezérkönyv a fiú- és leány-tornázáshoz, 1 K. Oheroly J. : A tornázás elméleti és egészségtani alapelvei, 0·5 K. Oheroly : Tornazsebkönyv, 2 K.

11. Kubinyi L. : A háziipar könyve, I—II., 7·20 K. Dvihalhy E. : A házi ipar kézikönyve, 2·80 K. Háziipar Lapja, 4 K. Szabó : A kézimunka tanítása a népiskolában, 1 K.

2. A gyakorlati-iskola részletes tanmenete.

1. *Hit- és erkölcstan.* E tantárgy tanítását a különböző hitfelekezetek lelkészei végezték a heti óratervben kijelölt 2 órában.

2. *Magyar nyelv.* a) *Beszéd- és értelemgyakorlatok.*

I. oszt. A bizalom felkeltése. Fegyelmi szoktatások. Szólásra ébresztés és bátorítás. Az iskolai rend és némely kötelességek megismertetése. Önmunkásságra és szorgalomra ébresztés.

Az iskolában levő tárgyak megnevezése, száma, közös név alá vonása. Az iskolai tárgyak helye, a tárgyak részeinek szemléltetése és megnevezése. Az iskolában levő tárgyak szemléltetése színök, alakjuk, terjedtségük, anyaguk, készítőjük és használatuk szempontjából. A szék és asztal leírása és összehasonlítása. A palatábla és a falitábla, a könyv és az írka, a szék és a pad, a pad és az asztal összefüggő leírása, ezek hasonlósága és különbsége. Az iskolai épület leírása. A tanító és tanítvány az iskolában.

Nap, a nappal és az éjjel. Téli idő, téli foglalkozások, téli örömek és multságok. Karácsony ünnepe.

A házak magasságra, kiterjedésre, színre és alakra nézve. A ház építése, belső részeinek megnevezése és az egyes részek rendeltetése. A ház udvara és melléképületei. A ház, mint az emberek lakóhelye. A család, családtagok s a családi viszony.

A házi állatokról általában. A kutya (húsevő), a ló (egyujjú),

a tehén (páros ujjú, kérődző), a sertés (páros ujjú, nem kérődző) emlős állatok leírása. A tyúk, a lúd (uszó madár) és a galamb szemléltető leírása.

Az emelkedések és mélyedések elnevezései, a hegyek belseje, mint az ásványok lelőhelyei. A konyhasó (sóféle), a mészkő (kőféle), a vas (nem nemes fém), az arany (nemes fém), a kőszén (éghető ásvány), az agyag (földféle) ásványok szemléltető leírása, a vályog és a téglakészítés ismertetése.

A levegő s tulajdonságai, a légmozgás elnevezései és haszna. A testek párolgása, a vízgőzök elterjedése a levegőben. Köd, felhő, harmat, dér, eső és hó.

Tavaszi időjárás. A kert s fajai, megmunkálása. A szántóföldek tavaszi művelése. A fű, a legelők, a rét, a széna, a sarjű. Az erdőkről általában. Tavaszi foglalkozások, játékok. Husvét ünneplése

A cseresznyefa (keménymagvú), az almafa (lágymagvú), a ribizske (bogyó és cserjeféle növény) leírása. A konyhakertek és ezek terményei, különösen a zöldség és sárgarépa. A burgonya, borsó és káposzta termesztése. A virágos kertek és ezek ápolása. Az ibolya, a rózsza és a liliom ismertetése. A gabonafélék termesztése, aratása, betakarítása; haszna. Az erdők, mint a vadállatok lakóhelyei és a növények termőhelyei. A tölgyfa és fenyőfa leírása.

Ismertetések és összefoglalások az iskolai tárgyak és butorok, a háziállatok, az ásványok és növények köréből.

II. osztály. Iskolai élethez szoktatás. A tanuló kötelességei társai, tanítója, szülei és Isten iránt. Az iskoláról általában, az iskolai tanítási eszközökről és a butorokról.

Az őszi, a mező, a rét s az erdő őszzsel. A szüret. A földműves őszi foglalkozása. Ismétli az I. osztálylyal az iskolában levő tárgyak megnevezése és közös név alá vonása cz. tételt. Az iskolában levő tárgyak részeinek megnevezése, az iskolában levő tárgyak színe, alakja, anyaga és haszna. Az ajtó és az ablak összefüggő leírása, azok összehasonlítása. Az íróeszközök a szekrény, a kályha és az óra leírása. Nap, a nappal és az éjjel. Téli idő, téli foglalkozások. Téli örömek és mulatságok. Karácsony ünnepe.

A házak magasságra, kiterjedésre, színre és alakra nézve. A ház építése s belső részeinek megnevezése, felszerelése és rendeltetése. A ház udvara és melléképületei. A kút, a víz és haszna. A család, családtagok s családi viszony.

A házi állatokról általában. A macska (húsevő) emlős állat leírása. A kutya és a macska összehasonlítása. A szamár (páratlan ujjú emlős állat) leírása. A ló és szamár összehasonlítása. A juh és kecske (páros ujjú emlős állatok) leírása és összehasonlításuk. A pulyka, a kacsza (úszómadár) leírása. A lúd és kacsza összehason-

litása. A házi kártékony állatok ismertetése. Az I. és II. osztályban tanult állatok összefoglalása és osztályozása.

Az emelkedések elnevezései, a hegyek belseje, mint az ásványok lelethelyei. A szikso és timsó (sófélék) leírása. A kovakő (kőfélék) ismertetése, az üvegyártás. A réz (nem nemes fém), az ezüst (nemes fém), a kén (éghető), a porcellánföld (földféle) leírása. A porcellánedények készítmódja. Az I. és II. osztályban megismertetett ásványok összefoglalása és osztályozása.

Az emberi testnek a leírása, az öt érzékszerv ismertetése s ápolása. Az ember lelke, a mennyit e tételről a gyermek megérthet. Az emberi test szükségletei: evés, ivás, tiszta levegő, ruházat, szelöltetett lakás, tisztaság.

A család, családtagok, a szófogadás, a köszönés, a szolgáltat-készség, a testvéri szeretet, egymásnak segítsége, a cseléd s az ezek iránt való jó bánásmód. Az emberek életkor szerint. Az élelem, a lakás és a ruházat előállításával foglalkozó emberek. Az orvos, a lelkész, a tanító, a jegyző, az ügyvéd s az előljárók foglalkozásai. Az emberek vagyoni állapota és társadalmi élete.

A gyümölcsös kertekről. A barackfa (keménymagú) leírása és összehasonlítása a cseresznyefával. A körtefa (lágymagvú) leírása és összehasonlítása az almafával. Az egres (bogyó és cserjeféle) leírása és összehasonlítása a ribiszkével. A konyhakertekről általában, a saláta és kalarábé leírása; a bab és a lencse termesztése. A virágos kertekről általában. A tulipán, a viola és orgonacserje leírása. Az erdőkről általában. A bükk és a nyírfa leíró ismertetése. Az erdőben lakó vadállatokról; a mérges és gyógynövényekről. Az I. és II. osztályban megismert növények összefoglalása és osztályozása.

A fő- és mellék-égtájak a szabadban. Tájékozás az iskolában. A levegő tulajdonságai és haszna. Köd, felhő, eső. Az eső haszna és ártalma. Harmat, dér, hó, a szivárvány, a zivatar, a villámlás és a dörgés. Az ég, a nap és az idő, a föld, Isten.

b) *Írás, olvasás.*

I. osztály. *Irva-olvasás.* Az írás és olvasás előgyakorlatai Gyer-tyánffy István vezérkönyve alapján. Az »i« és »a« hangsorok, a pontok. A mássalhangzók mint utóhangok, ezekkel szók és szótagok bontása és alkotása. Álló, fekvő és dülő vonalak szemléltetése és íratása. A mássalhangzók mint előhangok, ezekkel szók és szótagok bontása és alkotása. Egyenes vonalak összeköttetése. Három hangzójú egytagú szók hangokra bontása és három hang összeköttetése szókká. A kör szemléltetése és írása, a jobb és bal, a felső és alsó félkör szemléltetése és írása. Négy hangból álló egytagú szók bontása hangokra és négy hang összeköttetése szókká. Az egyenes és görbe vonalak összeköttetése az írott betűk alkotó részeivé.

Miután a gyermekek a felsorolt hallási és kézgyakorlatok által kellő jártasságot nyertek egyrészt a szók felbontásában és alkotá-

sában, másrészt a betűket alkotó elemek írásában, kezdetét veszi az írva-olvasás tanítása. A kis és nagy betűk írott és nyomtatott alakjait azon sorrendben tanulták ismerni, írni és olvasni, a mint azok a Gyertyánffy-Kiss-Radó-féle ABC és olvasókönyvben egymásután következnek. Elolvassák a kézikönyvben levő meséket, az olvasottakat mindenkor értelmezték és a mesék tartalmát saját szavaikkal elmondják. Beemléznek sok gyermekmondókát és hat erkölcs- és érzelemnemesítő hosszabb verset.

II. osztály. 1. *Olvasás.* A Gyertyánffy-Kiss-Radó-féle II. oszt. olvasókönyvből gyakorolták a folyékony s egyszersmind az értelmes olvasást. E közben gond fordítottat arra, hogy a tanulók az olvasottakat természetes hangletéssel ejtsék ki, minden elolvasott szót és mondatot értsenek s az egész olvasmány tartalmát saját szavaikkal el is tudják mondani.

2. *Írás.* a) Az év első felében ismételték a kis és nagy betűk írásmódját azon sorrendben, a mint azok a Gyertyánffy-Kiss-Radó-féle ABC-ben vannak. Másolták az egyes betűkhöz fűzött gyakorlatokat, valamint az olvasókönyvből olvasott és értelmezett rövidebb olvasmányokat.

b) Az év második felében az olvasmányokban, a beszéd- és értelemgyakorlatokban, a nyelvtani gyakorló könyvben előforduló személyek és tárgyak neveit, az ezekkel kapcsolatban előfordult cselekvéseket, tulajdonságokat mondatokba foglalták és naplóba írták.

A naplókban a hibák megjelöltetnek, s a feltüntetett hibák a tanulókkal tárgyalattak s kijavítottak.

3. *Emlékezés gyakorlása.* Minden hónapban egy-egy olvasott és értelmezett verset tanultak be a gyermekek.

III. osztály. 1. *Olvasás.* A harmadik osztály számára szerkesztett Gyertyánffy-Kiss-Radó-féle Olvasókönyvből gyakorolták a folyékony és értelmes olvasást, mindenkor ügyelve arra, hogy a gyermekek az olvasmányok szavait, tartalmát megértsék s azt saját szavaikkal képesek legyenek elmondani.

2. *Írás.* a) A tanulók ezen osztályban is ismételték a kis és nagy betűk szabályszerű írásmódját a Gyertyánffy-Kiss-Radó-féle ABC és Olvasókönyv nyomán. Az egyes betűkről írt gyakorlatok szépirási mintául szolgáltak.

b) A tanulók írtak könyv nélkül megtanult verseket emlékezetből; a helyesírás gyakorlása végett az olvasókönyvbe nyomtatott szöveggel azokat összehasonlították s a minta szerint ki is javították.

c) Nyelvtani ismereteiknek megfelelő mondatokat szerkesztettek, miket naplóba írtak. A feladatok kijavítása azon mód szerint történt, mint a II. osztályban.

3. *Az emlékezés gyakorlása.* Az emlékezés és a jó előadás gyakorlására, valamint az erkölcs és szív nemesítése czéljából be-

tanulták a következő verseket: A vándor fiú, Jobb otthon, A pók versenye, Az öreg és fiai, A gazdag, A király és kapás, Ki volt Árpád, Régi időből, Mi a haza. Ezeknek felmondásakor a tiszta, világos és természetes hangsúlyozás mindenkor megköveteltetett.

IV. osztály. 1. *Olvasás.* A Gyertyánffy-Kiss-Radó-féle a negyedik osztály számára készített részéből gyakorolták az értelmes és kellően hangsúlyozott olvasást. Az olvasottakat értelmezték és szabadon el is beszéltek.

2. *Irás.* a) A kis és nagy betűk szépirásának módját gyakorolták a Gyertyánffy-Kiss-Radó-féle ABC-ből.

b) Nyelvtani ismereteiknek megfelelő mondatokat szerkesztettek s ezeket naplóba írták s kijavították.

c) Tanult földrajzi leírásokat emlékezetből fogalmaztak és leírtak.

3. *Az emlékezés gyakorlása.* Tárgyalták, beemlézték és értelmesen felmondták a következő költeményeket:

Szüretünk, A bokr és a szél, Isten hozzád..., Hit, remény és szeretet, Hunyady, Szilágyi Erzsébet, Ki volt nagyobb —? Himnusz, Szózat.

c) *Magyar nyelvtan.*

I. osztály. 1. Beszéd- és értelemgyakorlatok alapján tanulták a tárgyaknak és azok részeinek helyes megnevezését; a tárgyak helyét, anyagát, alakját, használatát. Az így felfogott szókból mondatokat alkottak, a mondatokat beszéddé fűzték.

2. Az írva-olvasás alapján gyakorolták a hangoknak a hallás után, később az azokat kifejező betűknek, a szóknak és mondatoknak olvasása közben egymástól való megkülönböztetését. Gyakorolták a szótagolást a nyelvrészek alapján. Írás közben folyton figyelem fordítgatott a helyesírásra. Tanulták a nagy betűk használatát a nagy betűk tanulása közben.

II. osztály. A mondat fogalma, helyesírása és értelmes olvasása. Szók, szótagok, hangok, betűk. Magán- és mássalhangzók. Rövid és hosszú magánhangzók. Egy- és kétjegyű mássalhangzók. A mássalhangzók kettőztetése. Egy-, két-, három- s többtagú szók ismertetése s ezek elválasztása. A mondat két főrésze: az alany és állítmány fogalma. Vezeték- és keresztnév helyesírása. A személyes névmás, a főnév, a névelő, az ige és melléknév fogalma és alanyul vagy állítmányul való használata. A jelentő, kérdő és felszólító mondatok helyesírása. A főnevek, melléknévek, személyes névmások, igék egyes és többesszáma. Az igék három főideje. Nyelvtani elemzések a mondatban, a szóban és a hangtan köréből.

III. osztály. A mondat fogalma s ennek két főrésze. A főnév, melléknév, ige, személyes és kérdő névmás fogalmai s ezek alanyi vagy állítmányi szerepe a mondatokban. A jelentő, kérdő és parancsoló mondatok s ezek helyesírása. A főnevek jelentés és alkotás szerint. Az igék jelen, múlt és jövő ideje, száma és személye. Jel-

zői bővítés melléknévvel, melléknévi igenévvel, számnévvel, mutató névmással és birtokos jelzővel. A birtokos ragok és birtokos névmások. Tárgyi bővítés. Az igék alanyi és tárgyas ragozása. A főnévi igenév, mint a cselekvés tárgya. A mellénevek fokragjai. Helyhatározói bővítés helyragos, névutós nevekkel és határozó szókkal. Idő, mód, eszköz, ok, cél, eredmény és részeshatározói bővítések. Összevont mondatok. — A tanult nyelvtani ismeretek rendezése mondattani, szótani és hangtani szempontból.

IV. osztály. A III. osztályban szerzett nyelvtani ismeretek ismétlése: *a)* a mondat-ismeretből, *b)* a szó- és ragismeretből, *c)* a helyesírási ismeretekből. A szóképzése. A főnevek, mellénevek és igék képzői. Az egyszerű és összetett mondatok. Kötőszók. Indulatszók. A fő- és mellékmondatok. Alanyi, jelzői, tárgyi, hely-, idő-, mód-, ok- és célhatározói mellékmondatok ismertetése és helyes írása. Az egymás mellé rendelt mondatok, mellérendelő kötőszók. Az igék módjainak és ideinek tüzetesebb ismertetése. Az ik-es igék ragozása. Egyszerű és összetett igék. A tanult helyesírási szabályok összefoglalása, az írásjelek használata. A tanult nyelvtani ismeretek rendezése mondattani, szótani és ragozási szempontból.

d) *Számtan.*

I. osztály. A sok, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 s 10 szemléltetése, képzete s fogalma. Az egyes számkörökben számlálások felfelé és lefelé. Sorgyakorlatok felfelé és lefelé szemléltetéssel, képzetekkel s elvont számokkal sorban és szökdösve, gyakorlati példák megfejtése s a tanultaknak írásban, *szám* jegyekkel való leírása. Az 1, 0, +, =, — jelek ismertetése és alkalmazása. A 0 és 1 összehasonlítása, az összehasonlítás jelének $>$ $<$ ismertetése, íratása 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10-ig számjegyek ismertetése és íratása. Minden egyes számkörben az összeadás és kivonás begyakorlása szóval és írásban, szemléltetéssel, megnevezett és elvont számokkal, gyakorlati példákkal. A számok szétbontása és összehasonlítása. A 7-es számkörben a hét napjainak megnevezése és begyakorlása. A 10-es számkörben a méter és decziméter, a liter és decziliter, a tíz és egy filléres, a füzet és ív ismertetése.

A számkör bővítése 10-től 12-ig, 12-től 15-ig, 15-től 20-ig. Minden új számkörben az új szám szemléltetése, képzete, fogalma s jegyének ismertetése és íratása, számlálás fel- és lefelé, sorgyakorlatok, összeadás és kivonás a számkörben szóval és írásban s a tanultak alkalmazása gyakorlati példákban. A 12-es számkörben a tuczat és darab-viszony ismertetése, az év hónapjainak megnevezése és begyakorlása.

Az 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 s 10 szorzása az alapszámokkal s ugyanezekkel mérő osztás a mennyire a 20-as számkör engedi, szemléltetéssel, megnevezett és elvont számokkal sorban és szökdösve, gyakorlati példák megfejtésével s a tanultak írásbeli előállításával.

Az alapszámok szorozása 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 s 10-zel s ugyanezen számokkal részekre osztás, a 20-as számkörben szóval és írásban a rendes fokozatokkal.

II. osztály. A múlt évben tanultak ismételése után 20-tól 30-ig, 30-tól 50-ig, 50-től 100-ig terjedő számkör-bővítés. Minden bővített számkörben számlálás fel- és lefelé, a számjegyek írásmódja, az összeadás és kivonás begyakorlása a fent leírt fokozatokkal szóval és írásban előbb egyjegyű, később kétjegyű összeadandó, illetőleg kivonandó számokkal.

Az 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 s 10 szorozása az alapszámokkal s ugyanezekkel mérő osztás a 100-as számkörben, előbb maradék nélkül, azután maradékkal is az említett fokozatok szerint.

Az alapszámok szorozása a következő számokkal: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 s 10; ugyanezen számokkal részekre osztás a 100-as számkörben előbb maradék nélkül, azután maradékkal is; szóval és írásban a rendes fokozatok szerint.

Gyakorlati példák oldása közben a pénzmérték, hosszúságmérték, ürmérték, súly- s időmérték ismertetése a 100-as számkörben.

III. osztály. A számkör bővítése 100-tól 1000-ig. E számkörben a számjegyek ismertetése és iratása. Az összeadás művelete előbb szóbelileg egy-, két- s háromjegyű tiszta s vegyes számokkal, később írásban is. Alkalmazott példák megfejtése minden fokozatban.

Ezres számkörben a kivonás művelete előbb szóbelileg egykét- s háromjegyű tiszta vegyesszámokkal, később írásban is. Az összeadás és kivonás gyakorlása vegyes összetett példák megfejtése útján.

Egy-, két- s háromjegyű számok szorozása az alapszámokkal, szóbelileg és írásban. Írásbeli szorzás kétjegyű vegyes számokkal ezres számkörben.

Mérő- és részekre való osztás az alapszámokkal az ezres számkörben szóbelileg. Az írásbeli osztás műveletének ismertetése a tényezők megnevezésével. A részekre osztásnál a ketted, harmad, negyed stb. részek ismertetése, iratása és gyakorlati értékek. Írásbeli osztás ezres számkörben fokozatosan nagyobbodó kétjegyű vegyes számmal. Alkalmazott példák megoldása közben, ezres számkörben a mértékek rendszere.

IV. osztály. A számkör kiszélesítése ezertől millióig egyesek, tizedek, századok és ezresek hozzáadásával. A tizes számrendszer ismertetése, a számok alaki és helyi értéke, a számjegyek leírása és kimondása. A szóbeli és írásbeli összeadás, kivonás, szorzás és osztás művelete. A római számjegyek ismertetése. A mértékrendszerek, begyakorlása szétbontási és összevonási gyakorlatokkal. Egynemű, de többnevű számok összeadása és kivonása; időszámítás; egynemű, de többnevű számok szorozása, terület és köbszámítás; egynemű, de többnevű számok osztása. Előismeretek a közönséges

törtekről: a törtek fajai, a törtek összehasonlítása egymással; a törtek alakjának és értékének változtatása. A számok oszthatóságának jelei. Egyenlő nevezővel bíró törtek összeadás: és kivonása. A törtek szorzása és osztása egész számmal.

e) *Földrajz.*

III. osztály. A lakó- és szülőhely fogalma, az ezek iránti szeretet felébresztése. Fő- és melléktájak a szabadban és a tanteremben. Rajz, alaprajz és térkép fogalma. Tájékozás a térképen. Budapest fekvése és keletkezése. Budapest 10 kerületének nevezetességei. Budapest lakói szám, születés, nyelv, vallás, foglalkozás és műveltség szerint. Budapest igazgatása és közlekedési eszközei. Budapest határa az előforduló földrajzi fogalmakkal. A szerzett hegy- és vízrajzi fogalmak összefoglalása. Budapest időjárása, növényei, állatai és ásványai. Az égbolt, ezen a nap útja s a napszakok. A négy évszak. A hold járása és fényváltozatai. A csillagok.

A környék fogalma és leírása; földje, vizei, időjárása, terményei és lakói. Pestmegye földrajzi ismertetése égtájak szerint. A járássok s ezek igazgatása. Pestmegye összefüggő leírása; fekvése, földje, vizei, időjárása, terményei, lakói, közlekedési útai s ezek mellett levő nevezetesebb városai, végül közigazgatási beosztása és igazgatása.

IV. osztály. A rajz, alaprajz és térkép fogalma. Tájékozás a szabadban, a tanteremben és a térképen. A térkép kisebbitett mértéke és főbb jegyei. Budapest fekvése s összevont leírása. Pestmegye összefüggő leírása, kormányzása és közigazgatási beosztása.

A Nagy-Alföldnek, a Délkeleti, Északkeleti és Északnyugati Kárpátok vidékének, a Kis-Alföldnek s Dunántúli dombos vidéknek, Horvát-Szlavonországnak s a Magyar tengerpartnak természeti viszonyai (fekvése, földje, vizei, időjárása, terményei); lakóinak nyelve, s foglalkozása; közlekedési útai, az ezek mellett fekvő nevezetes helyei (utazási modorban), valamint az egyes vidéken levő megyék ismertetése.

Magyarország megállapítása, alkotó részei, természetes és politikai határai és nagysága, földje folyói és állóvizei. A folyók mentében fekvő városok. Magyarország időjárása, terményei, lakói: szám, születés, nyelv, vallás, foglalkozás, és műveltség szerint. Magyarország ipara, kereskedelme; azon közlekedési utak, melyeken Magyarország a szomszéd országokkal érintkezik; a közlekedési utak mentében levő nevezetes városok.

Az osztrák császárság, Balkán félsziget, Oroszország, Skandináviai félsziget, Németország, Dánia, Hollandia, Belgium, Franciaország, Schweicz, Olaszország, a Pyreneusi félsziget és Nagy-Británia földrajzi ismertetése.

Európa határai, öblei, félszigetei, szigetei, hegységei és síkságai, folyó- és állóvizei, időjárása, terményei, lakói: szám, nyelv-

törzs, foglalkozás, vallás és műveltség szerint. Európa országai és legnevezetesebb városai.

Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália természeti viszonyai, lakói, országai s nevezetességei.

A föld alakja, az öt földrész és az öt világtenger. A föld-gömb; a főbb tájékoztató vonalak; a föld forgása és keringése. A nap és évszakok. A földövek.

f) *Éneklés.*

I. és II. osztály. Dalok: »Kis tanulók dala, Hinta-dal, Leng, leng kicsi fa . . ., Ha kis madárka volnék . . ., Őszi dal.« Mindenkor szövegértelmezés, a szöveg beemlézése, éneklés hallás szerint.

Az ütenyérzők fejlesztése egyenletes számlálás útján, a halló-érzők fejlesztése az első és második hanglépcső énekeltetése által. Az egyenletes számlálás ábrázolása. Az üteny és az ütenymutatók ismertetése. Az 1., 2., 3., 4. és 5. hanglépcső ismertetése, iratása s énekeltetése Bartalus Éneklő ABC I. évf. cz. kézikönyve nyomán. Dallamos gyakorlatok szöveggel.

III. és IV. osztály. A négynegyedes hangjegyek ismertetése; a négynegyedes üteny. A 6., 7. és 8. hanglépcső ismertetése, iratása és idevonatkozó gyakorlatok énekeltetése Bartalus István Éneklő ABC II. évf. cz. kézikönyve nyomán. Az elméleti gyakorlatok éneklése közben szöveges dalokat tanultak hangjegyek után, melyek leginkább Sztankó B. Daloskönyvéből vették. Kétszólamú gyakorlatok és szöveges dalok éneklése.

g) *Rajzolás.*

I. osztály. A tanév elején a tanulók Maszák Hugó kivágott alakvázlatait gépiesen körülrajzolgatták; október-december hónapokban Weinberger gyakorlati rajzmintáiból palatáblára rajzolták a tárgyak egyszerűbb körrajzait minden szigorúbb követelmény nélkül. Januártól kezdve a tanév végéig előrajzolás után ponthálózatos rajzlapokra Eichler és Schoop rajzmintáiból kiválasztott ábrákat s egyenes vonalakból álló alakokat rajzoltak.

II. osztály. Egyenes vonalakból alkotott négyzet és téglalap alakú síkdiszitmények, csillagalakok rajzolása az u. n. schraffrozással, emlékkönyvek, kúpok s más tárgyak körvonalainak rajzolása ponthálózatos lapokra, Velősi, Weinberger, Eichler és Schoop műveiből válogatva.

III. osztály. Hajlított és hullámvonalak gyakorlatai után ív-vonalú leveles pálczákat, ívalakú diszitményeket és edényváza alakokat rajzoltak vonalhálózatos lapokra. Gyakorolták a térképrajzolás is minden szigorúbb követelmény nélkül. A minták Vidéky János, Eichler, Schoop és Häuselmann O. műveiből vették.

IV. osztály. Görbe és egyenes vonalakból szimmetrikus és stilizált virágkehely és levélalakokat, diszitményeket, salmettákat és középkori (román) szalagokat rajzoltak vonalhálózatos lapokra. Az ábrák alapját egyszerű vízfestékekkel egy-egy színnel festették.

Gyakorolták a térképrajzolást is. Az ábrák a fentemlitett művekből vették.

h) *Testgyakorlás.*

I—IV. osztály. Tornajátékok képezték a tornázás kezdetét, mely után gyakorolták a sor-, szakasz- és oszlopbafejlődés neveit, ütem szerint a menést és futást, nyílt sorokban (állásban és menésközben) fej-, törzs-, kar- és lábgyakorlatok, lengő kötél- és egyszerű botgyakorlatok, kötél- és póznamászás, távol- és magasugrás, a labdajátékok egyszerűbb nevei. Versenyfutás.

3. A gyakorló-iskolában használt kézikönyvek:

I. osztály. Gerely F.: Kis Képes biblia az I—II. oszt. sz. K —'50. — Gyertyánffy-Kiss Radó: ABC és olvasókönyv K —'40. — Bartalus J.: Éneklő ABC II. évf. K —'60.

II. osztály. Gerely F.: Kis képes biblia az I—II. oszt. sz. K —'50. — Gyertyánffy-Kiss-Radó: II. oszt. olvasókönyv K —'65. — Nagy L.: Nyelvtani gyakorlókönyv II. oszt. K —'16. — Bartalus J.: Éneklő ABC I. évf. K —'60.

III. osztály. Gerely F.: Kis képes biblia III—IV. oszt. sz. K —'80. — Gyertyánffy-Kiss-Radó: III. oszt. olvasókönyv, 6. kiad. K —'75. — Kurz S.: Képes német ABC és olvasókönyv K —'48. — Nagy L.: Nyelvtani gyakorlókönyv a III—IV. oszt. sz. K —'40. — Faludi: Számítan a III. oszt. sz. K —'36. — Kozma: Atlasz 24 kiad. K —'70. — Bartalus: Éneklő ABC II. évf.

IV. osztály. Gerely F.: Kis képes biblia a III—IV. oszt. sz. K —'80. — Gyertyánffy-Kiss Radó IV. oszt. olvasókönyv, 5 kiad. K —'90. — Nagy L.: Nyelvtani gyakorlókönyv a III—IV. oszt. sz. K —'40. — Kurz S.: Képes német ABC és olvasókönyv K —'48. — Faludy: Számítan a IV. oszt. sz. K —'40. — Dr. Brózik K.: Földrajz a IV. oszt. sz. K —'40. — Kozma: Atlasz 24. kiadás K —'70 — Bartalus: Éneklő ABC II. évf. —'72.

4 A budapesti áll. tanítóképző intézet gyakorló elemi iskolájának órarendje.

Napok	Osztály	D é l e l ő t t										D é l u t á n						
		8—9			9—10			10—11		11—12		2—3		3—4				
		8 ¹ / ₃	8 ² / ₂	9	9 ¹ / ₃	9 ² / ₃	10	10 ¹ / ₂	11	11 ¹ / ₂	3	2 ¹ / ₂	3	3 ¹ / ₂	4			
Hétfő Csütörtök	I.	Irva olv.	Másolási feladat			Számt.	Számt. f.					Rajz	tovább rajzol	Testgyakorlat				
	II.	Készül	Olvas.	Másolási feladat			Számt.					Rajz						
	III.	Földrajzi fogalm. f.		Olvas	Olvasottakból feladat			Számt.					Német írás			Német olv.		
	IV.	Földrajzi fogalm. f.			Olvas.	Olvasottakból feladat			Számt.									
Kedd Péntek	I.	Számt.	Számítási feladat			Irva olv.	Írás	Hit- és erkölcstan		Nyelv- tan		Nyelv- tan		Nyelv- tan		Beszéd és értelem- gyakorlat	Hangjegyz írási	Ének
	II.	Készül	Számt.	Számítási feladat			Nyelv- tan									fel- adat		
	III.	Fogalmazási f.		Számt.	Számítási feladat													
	IV.	Fogalmazási feladat			Számt.	Számítási feladat												
Szerda Szombat	I.	Irva olv.	Másolási feladat			Számt.	Számt. feladat.											
	II.	Készül.	Olvas.	Magyar szépírás			Számt.											
	III.	Nyelvtani f.		Olvas.	Olvasottakból feladat			Föld- rajz										
	IV.	Nyelvtani feladat			Olvas.	Olvasottakból feladat			Föld- rajz									

5. A gyakorló iskolai tanulók.

I. osztály.

	Viselet	Szorgalom	Ált. oszt.
1 Baló József	dicséretes	dicséretes	kitünő
2 Kanitz István	dicsér.	dicsér.	jeles
3 Mattmann Henrik	kimaradt	május 27-én	
4 Nadler János	kimaradt	április 2-án	
5 Pártos Ernő	dicsér.	dicsér.	kitünő
6 Pogány Sándor	dicsér.	dicsér.	kitünő
7 Rambaussek Oszkár	dicsér.	dicsér.	jeles
8 Szupp László	dicsér.	változó	jó.

II. osztály.

1 Berger Károly	dicsér.	változó	jó
2 Berinza János	dicsér.	dicsér.	kitünő
3 Borbély József	jó	dicsér.	kitünő
4 Brichse József	dicsér.	változó	jó
5 Marschalkó Pál	dicsér.	változó	jeles
6 Rokay Zoltán	dicsér.	változó	jó
7 Strasser János	dicsér.	változó	jó
8 Szabó István	dicsér.	dicsér.	kitünő
9 Wonyavka József	dicsér.	változó	jó.

III. osztály.

1 Bieber Károly	dicsér.	változó	jó
2 Brandner Dezső	jó	változó	kitünő
3 Herboly Imre	dicsér.	változó	jó
4 Kovács György	dicsér.	dicsér.	kitünő
5 Krausz Béla	dicsér.	változó	jeles
6 Nadler Péter	dicsér.	változó	jeles
7 Rokay Imre	dicsér.	változó	jó
8 Rösler János	dicsér.	változó	jeles
9 Táborny Zoltán	dicsér.	dicsér.	jeles.

IV. osztály.

1 Bárány László	dicsér.	változó	jeles
2 Berényi László	dicsér.	dicsér.	kitünő
3 Császár Zoltán	dicsér.	változó	jeles
4 Forrai Béla	dicsér.	változó	jeles
5 Fröhlich József	dicsér.	változó	jeles
6 Kautsch Jenő	dicsér.	változó	jeles
7 Kállay Albert	dicsér.	dicsér.	jeles
8 Koller Oszkár	dicsér.	dicsér.	jeles

9 Moravcsik Gyula	dicsér.	dicsér.	kitünő
10 Szabó László	dicsér.	változó	jeles
11 Szepe László	dicsér.	változó	jó.

1. Magaviseleti osztályzatok fokozatai :

1 = dicséretes. 2 = jó. 3 = türethető.

2. Szorgalmi osztályzatok fokozatai :

1 = dicséretes. 2 = változó. 3 = hanyag.

3. Előmeneteli osztályzatok fokozatai :

1 = kitünő. 2 = jeles. 3 = jó. 4 = elégséges. 5 = elégtelen.

6. A gyakorló iskolai tanulókra vonatkozó fontosabb statisztikai adatok.

1. Létszámra nézve.

	I.	II. o s z t á l y	III.	IV.	összesen
Beiratkozott az év elején	8	9	9	11	37
Alsóbb osztályból fellépett	—	9	9	11	29
Kimaradt	2	—	—	—	2
Vizsgálatott tett az év végén	6	9	9	11	35

2. Korra nézve.

1895-ben született	7	—	—	—	7
1894-ben »	1	9	—	—	10
1893-ben »	—	—	9	—	9
1892-ben »	—	—	—	11	11
Összesen	8	9	9	11	37

3. Vallásra nézve.

Római katolikus	4	6	7	5	22
Ágostai református	—	2	—	1	3
Evangelikus református	1	1	1	5	8
Unitárius	1	—	1	—	2
Izraelita	2	—	—	—	2
Összesen	8	9	9	11	37

4. Anyanyelvre nézve.

Magyar	7	9	9	10	35
Német	1	—	—	1	2
Összesen	8	9	9	11	37

5. Illetőségre nézve.

Budapesti (helybeli)	7	8	8	8	31
Más községbeli	—	1	1	3	5
Külföldi	1	—	—	—	1
Összesen	8	9	9	11	37

6. A szülők polgári állására nézve.

Tanító, tanár	1	3	2	5	11
Iparos, kereskedő	4	—	3	2	9

	I.	II. o s z t á l y	III.	IV.	összesen
Állami vagy községi tisztviselő	1	2	3	2	8
Más értelmiség	2	2	1	2	7
Szolga	—	2	—	—	2
Összesen .	8	9	9	11	37

7. Viseletre nézve.*)

Dicséretes	6	8	8	11	33
Jó	—	1	1	—	2
Tűrhető	—	—	—	—	—
Összesen .	6	9	9	11	35

8. Szorgalomra nézve.

Dicséretes	5	3	2	7	17
Változó	1	6	7	4	18
Hanyag	—	—	—	—	—
Összesen .	6	9	9	11	35

9. Előmenetelre nézve.

Kitünő	3	3	2	2	10
Jeles	2	1	4	8	15
Jó	1	5	3	1	10
Összesen .	6	9	9	11	35

10. Beszédhibák szerint.

Tisztán beszélt	5	8	7	11	31
Dadogó	—	—	1	—	1
Selypitő	1	1	1	3	3
Összesen .	6	9	9	11	35

7. Magántanulók névsora.

I. osztály.

1. Hajós Antal, helyben	izr.	vallású,	kitünő	ált. osztályzattal.
2. Kanitz Marianne, »	»	»	»	»
3. Kégl Andor, »	róm. kath.	»	»	»
4. Madarász Ottó, »	»	»	»	»
5. Wekerle Géza, »	»	»	»	»

II. osztály.

6. Kanitz Marianne, helybeli	izr.	vallású,	kitünő	ált. osztályzattal.
7. Kégl Andor, »	r. k.	»	jeles	»
8. Koller Olga, »	»	»	»	»
9. Kohlert Richard, »	»	»	»	»
10. Kovács Ilonka, »	ev. ref.	»	kitünő	»

*) A 7—10. pont alatti kimutatások az év végéről vett adatokat tüntetik fel.

III. osztály.

11. Kohlert Richárd,	helybeli	róm. kath. vallású,	jeles	ált. osztályz.
12. Moravcsik Erika,	»	ág. ref.	» kitünő »	»
13. Sárkány József,	»	róm. kath.	» jeles »	»
14. Snasel Berta,	»	» »	» kitünő »	»
15. Takács Guidó,	»	» »	» » »	»

IV. osztály.

16. Dávid Éva,	helybeli,	róm. kath. vallású,	kitünő	ált. osztályz.
17. Zsarnay Lajos	»	ev. ref.	» jeles »	»

VI. A továbbképző-tanfolyam.

Az intézetben a vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrnak 86.887—1901. sz. m. rendelete alapján vidéki néptanítók számára a nyári iskolai szünet folyamán továbbképző-tanfolyam tartatott.

A tanfolyamra a magas miniszterium 40 tanítót állami segélyen, 12-öt pedig saját költségén vett fel, de az állami segélyesek közül csak 27 jelent meg, a saját költségesek közül pedig 10, kikhez később 2 tanító jelentkezett, mint saját költséges, minek alapján a tanfolyamnak 39 hallgatója volt, mindannyi vidéki tanító, összesen 26 vármegyéből.

E tanítókat szállással és étkezéssel is az intézet látta el, s az állami költségesek ellátása fejében az intézett számára a miniszterium utalványozott a 30 K-t négy hétre, a saját költségesek maguk voltak kötelesek egyenként 30 K-t a tanfolyamon való jelentkezés alkalmából négy heti ellátásért az intézet pénztárába befizetni.

A tanfolyam hallgatói reggel 7—8-ig *paedagogiai lélektant* hallgattak, melynek előadója *Dr. Baló József* mb. igazgató volt; 8—9-ig *fizikát*, melynek előadója *Miklós Gergely* r. tanár volt, vagy minden második napon *magyar irodalmat*, melyet *Farkas Sándor* r. tanár adott elő, a délelőtti 3 órán kívül 3 délutáni órán is. 9—10-ig *történet-földrajzot* szintén *Farkas Sándor* r. tanár előadásában; 10—12-ig a tanítás gyakorlatával foglalkoztak, melyet *Kún Alajos* gyakorló iskolai tanító vezetett, úgy, hogy a népiskola minden osztálya minden tárgyból először maga mutatott be mintákat s azután a következő napon az egyes hallgatók léptek fel módszertani tudásuk és tanítói egyéniségük bemutatásával.

Ezen órarend szerint 4 hétre 24 lélektani óra, 24 irodalmi óra, 24 történet-földrajzi óra, 12 fizikai óra, több délutáni gyakorlati órával és 48 gyakorlati tanítási óra 20-es tanítási órára felosztva, összesen 132 óra esett.

A gyakorlati tanításokhoz szükséges tanulókat a gyakorló-iskolának évközben rendes növendékei szolgáltatták.

Az így beosztott órarend lehetségessé tette, a hogy hétnek 3 délutánja szabadon maradván, a távoli vidékek tanítói a fő- és székváros legfontosabb látnivalóival megismerkedjenek.

A tanárok vezetésével rendezett tanulmányi kirándulás is szép számmal volt: A kir. várpalota, az új országház, a Múzeum, Margitsziget, Feldmann Gyula tanszergyára, a MAV. gépgyára, a Ganz-gyár, Aquincum, Vác-Visegrád s végül Ercsiben boldogult emlékü nagy miniszterünk, Br. Eötvös József sirjának megkoszoruzása — mind testületi kirándulások céljai voltak.

E mellett az igazgatóság gondoskodott arról, hogy az összegyűlt néptanítók népiskolai tankönyvekkel és népisk. eszközökkel is megismerkedhessenek. Nevezetesen felkérte a *Calderoni, Lengyel* és *Feldmann* cégeket, hogy a tanfolyam alatt népisk. physikai felszereléseiket az intézetben állítsák ki s ez meg is történt. E kiállítók közül *Feldmann Gy.* a tanítókat kocsikon szállíttatta egy izben tanszergyarába annak megtekintése végett, miután az intézetben *Balog Mór* főreáliskolai tanár, tanszerei didaktikai szervezője physikai alapfelszerelését alapos előadásban bemutattatta. Ugyancsak *Balog Mór* tanár mutatta be a hallgatóknak egy izben saját iskolájában a vetítés különböző módjait.

A népiskolai approbált tankönyvek sorozatát a *Lampel-féle* cég, a *Franklin-Társulat, Dobrovsky és Franke, Stampfel* (Pozsony) állították ki az iskolában s az a hallgatók számára nem csekély tanulással járt.

A tanfolyamot jul. 1-én Nyitotta meg *dr. Verédy K.* kir. tanácsos, fő- és székvárosi kir. tanfelügyelő, mint a tanfolyam vezetője, *dr. Baló József* mb. igazgató, *Miklós G.* és *Farkas S.* előadók jelenlétében. Ugyancsak *dr. Verédy* tanfelügyelő vezette a hallgatókat jul. 5-én *dr. Wlassics Gyula* vall. és közokt. minister úr elébe, ki a tanítók iránt érzett vonzalmának többféle jelével fogadta a tanítókat; azután meg *dr. Axaméthy* min. tanácsos és *Halász Ferencz* osztálytanácsos elébe, kik szintén meleg szavakkal szölkak a tanítóághoz.

A tanfolyam a megnyitástól kezdve jul. 26-án történt bezárásáig az előadók lelkes munkálkodása s a hallgatók odaadó buzgalma következtében teljes elevenségben, tanulságos eszmecserékben, melyeket a délutáni órákban is a bizalmas, barátságos viszony kapcsán kölcsönösen idézték elő a felek — folyt le, értékes emlékeket hagyván, úgy az előadók, mint a hallgatók szívében.

A jelenvolt vidéki tanítók névsora:

1. Missik István, újbányai ig. tanító.
2. Szabó Ágoston, kőrös-lazesczinai állami tanító.
3. Pataki Vilibáld, áll. isk. tanító, Magyar-Óvár.
4. Paulinyi Mihály, losonczy áll. tanító.
5. Török István, szakolczai áll. tanító.
6. Petrov Döme, beresztóczi áll. tanító.
7. Fischer Géza, erzsébetfalvai áll. tanító.
8. Molnár Antal, kispesti áll. ig. tan.

9. Maszny Sámuel, kispesti áll. elemi népisk. ig. tanító.
  10. Bartha Pál, kispesti állami tanító.
  11. Vörösváry Béla, kispesti áll. isk. tanító.
  12. Novák Márton, nyirábrányi áll. isk. tanító.
  13. Szilka Szevér, szakadati áll. isk. ig. tanító.
  14. Griezbach Ágoston, csacza-csádecskai áll. isk. tanító.
  15. Répay Pál ördög-porubai áll. isk. tanító.
  16. Schwanner Gyula, határfalvai áll. isk. tanító.
  17. Pálinkás Lajos, IV. hegykerületi (Zala) áll. tanító.
  18. Mácza Alajos, juszkovolyai áll. tanító.
  19. Horváth János, felső-peresényi áll. tanító.
  20. Józsa Dániel, igazgató-tanító, Ujpest.
  21. Bozsik Béla, szolnoki áll. tanító.
  22. Matulay Károly, magasfoki állami tanító.
  23. Schunn György, brassói ág. ev. tanító.
  24. Schunn Mihály, » » » »
  25. Frátes Romulus, brassói gör. kel. tanító.
  26. Oancea Miklós, » » » »
  27. Geleta János, kócai róm. kath. tanító.
  28. Pletrich János, alsó-turcseki igazg. tanító.
  29. Humay Károly, letenőczy áll. tanító.
  30. Ifj. Lenhardt Ferencz, hertelendyfalvai áll. tanító.
  31. Meznerics Ferencz, szabadkai népiskolai felügyelő-igazgató.
  32. Mihálka István, lunkaviczai közs. tanító.
  33. Servaci Ernest Arthur, jankovce-starii áll. tanító.
  34. Ciupe Justin, giládi (Temesmegye) gör. kath. tanítónő.
  35. Lugosán János, nagylaki (Csanádmegye) állami tanító.
  36. Dráb János, nagylaki (Csanádmegye) áll. el. tanító.
  37. Oroszán László, barczánfalvai áll. tanító.
  38. Mateovics Illés, gavosdiai áll. tanító.
  39. Király János, galgóczi tanító.
-

VII. Értesítés.

A tanítóképző-intézet *első évfolyamába* oly ép testű tanulók vétetnek fel, a kik 14-ik évöket már betöltötték, de 18 évesnél nem idősebbek és annyi előképzettséget igazolnak, a mennyit a felső népiskolának, a polgári iskola, gymnasium és reáliskola alsó négy osztályának sikeres elvégzése nyújt.

E követelmények igazolása szabályszerű iskolai bizonyítvánnyal, vagy *kivételképen* a vallás- és közoktatásügyi miniszter engedélye mellett leteendő *felvételi vizsgálattal* történik.

A felvétel a következő iskolai évre mindenkor a megelőző iskolai év végeztével történik.

A felvételre vonatkozólag a vallás- és közoktatásügyi miniszterium által kiadott »Hivatalos Közlöny«-ben és a »Néptanítók Lapja«-ban május 1-ig pályázati hirdetés tétetik közzé, melynek *lejárati határideje: május 31-ik napja*.

A pályázati kérvényekhez a következő okmányok csatolandók : 1. születési bizonyítvány ; 2. a megkívántató előképzettségről szóló iskolai bizonyítvány a *megelőző iskolai évről*, esetleg az utolsó évi tanulmányokról szóló igazolvány, illetőleg évharmadi értesítő ; 3. tiszti orvosi bizonyítvány a folyamodónak a tanítói pályára alkalmas voltáról, tehát testi-lelki épségéről ; 4. hiteles községi bizonyítvány a szülők vagyoni állapotáról, a családfő polgári állásának feltüntetésével ; 5. hiteles családi kimutatás.

A felvétel e pályázati kérvények alapján történik. A kérvények az intézet igazgatóságánál nyújtandók be. (Budapest, I. ker., Győri-út 15. sz. a.)

Magasabb évfolyamba rendszerint csak azok vétetnek fel, kik a megelőző évfolyamot ugyanezen intézetben mint rendes tanulók sikeresen elvégezték.

A *III. évfolyamba* felvehetők, a kik a polgári vagy közép iskola hat osztályát végezték. Az ilyen tanulók az I. és II. évfolyam különbözeti tárgyaiból vizsgálatot tesznek. E vizsgálat díjtalan.

Évközben csak kivételesen történhetik átlépés *más tanítóképzőből*. Ily esetben az elbocsátó intézet igazgatójának hivatalos bizonyítványa is megkívántatik.

Az állami tanítóképző-intézetnek csupán rendes tanulói vannak.

Az intézet négy évfolyamú ; a négyéves tanfolyam sikeres elvégzése után a tanulók a tanítói oklevél elnyerése végett *tanítóképesítő vizsgálatra* bocsáttatnak.

A tanulók tandíjat nem fizetnek; azonban köteleztetnek a következő illetékek befizetésére: szerelvények használata címén künn lakó 5 K, benn-lakó 10 K; biztosítéki díj (letétként) 20 kor.

A tanítóképző mellett a szülői házat pótló nevelői czállal internatus (bennlakás és köztartás) van szervezve, melyban a növendékek lakást ételmezést, mosást, és szükség esetén gyógykezelést nyernek.

Az internátusba való felvétel ösztöndíj jellegével bir; ez ösztöndíjat a vallás- és közoktatásügyi miniszter adományozza.

Az ez iránt való kérelmek a *felvételi kérvénybe* foglalandók s így szintén az igazgatóság útján terjesztetnek fel.

Az ösztöndíjak háromfélék:

1. az *egész köztartás*, mely az intézet internatusában való egészen ingyenes, teljes ellátásból áll;

2. a *fél-köztartás*, melynek élvezői az internatusban szintén teljes ellátást kapnak ugyan, de a költségvetésileg egy növendékre megállapított ételmezési költségnek *felét* (ez idő szerint *évi 150 koronát*) félévi előleges részletekben tartoznak az intézet pénztárába befizetni;

3. az *ingyenes ebéd*; e jótétemény az intézet konviktusában az egész szorgalmi időszak alatt díjtalan déli étkezésekből áll.

Kivételesen, külön miniszteri engedéllyel évenként 1—2 növendéknek megengedtetik, hogy mint az egész ellátást fizető ösztöndíj nélküli növendékek az internatusban elhelyeztessenek.

A köztartásban résztvevő növendékek évenként szerelvények használati díj címén 10 koronát tartoznak befizetni.

Az évenként üresedésbe jövő fentebb említett ösztöndíjak minőségéről és mennyiségéről a már fentebb említett pályázati hirdetés nyújt időről-időre részletes felvilágosítást.

A tanítóképző-intézetek részére a 45.781. szám alatt miniszteri rendelettel kiadott rendtartási szabályzat 4. §-a alapján meg van engedve, hogy magán úton készülő tanulók, főképen a tanítói képesítés megszerzésének céljából a vallás- és közoktatásügyi miniszter engedelmével, a rendes tanulóktól elkülönítetten, osztályvizsgálatokat tehessenek.

Az ezen vizsgálatokra való jelentkezés föltételeit illetőleg mihez tartás végett tájékozást nyújt a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi magyar kir. miniszter úrnak 1900. évi 45.781. számú magas rendeletével kiadott elemi népiskolai *tanítóképesítő vizsgálati szabályzat* (kapható Budapest, I. ker. Vár, Magyar Kir. Tudomány-Egyetemi Nyomda).

Ezen vizsgálatoknál irányadóul szolgál a *magyar kir. állami tanítóképző-intézetek tanterve* (kapható ugyanott).

Az igazgatóság.

TARTALOM.

	Lapszám.
I. Adatok az iskolai év történetéhez	3
1. Az 1901/2. isk. év fontosabb eseményei	4
2. Fontosabb ministeri rendeletek	6
II. A képző-intézet állapota	9
1. A tanári testület és munkaköre	9
2. A növendékekről	12
a) A növendékek névsora	12
b) Statisztikai kimutatás a növendékekről	18
3. Épületek, udvar, kert, szolgák	20
4. A szertárak	21
5. Internatus	23
6. Segélyezés	24
III. A képző-intézet működése	26
1. Nevelés és fegyelem	26
Tanulmányi kirándulás	29
Az országos tornaversenyen nyertes növendékek kitüntetése	31
Intézeti tornaverseny	31
Növendékek közreműködése a felügyeletben	32
Gyűjtések	33
Az iskola látogatói	33
2. A tanítás	33
a) Tanári értekezletek	33
b) A tananyag rövid felsorolása	34
c) A tanítás és nevelés eredménye	58
d) Órarend	59
e) Tankönyvek	60
f) Tanítási gyakorlatok	61
g) A tűzoltói tanfolyamról	64
h) A kézimunka-oktatás fejlesztése	64
i) A fogyatékos gyermekek tanításmódjának terjesztése	65
3. Az ifj. segítő-egyesület	66
4. Az ifj. önképző-kör	67
5. Az ifj. önképző-kör alapszabályai	68
6. Az egészségügy	71
7. Magánvizsgálatot tett jelöltek névsora	72
8. A záróünnep	72
IV. A tanítóképesítés	74
V. A gyakorló-iskola	77
VI. A továbbképző-tanfolyam	95
VII. Értesítés	98

